

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİ**

B Ü L L E T E N

№ 1 (31)

Naxçıvan – 2021

*Biz hüquqi dövləti, demokratik dövləti
yaradıırıq. Bunun da ən prinsipial bir
hissəsi məhkəmə sistemində islahatların
keçirilməsi, onun beynəlxalq hüquq
normalarına uyğunlaşdırılmasıdır.*

Heydər Əliyev

**NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ**

Rəsmi sayt: www.supremecourt.nakhchivan.az

M Ü N D Ə R İ C A T

**Buraxılış üçün
məsul şəxs:**

Q.V.Əliyev

**Redaksiya
heyəti:**

Ə.K.Allahverdiyev

Y.S.Qurbanov

İ.M.Mirzəyev

V.K.Quliyev

M.Ə.Əliyev

G.Ə.Qurbanova

Y.F.Xəlilov

Məsul katib:

V.R.Qaybaltiyev

**Redaksiyanın
ünvanı:**

Naxçıvan şəhəri,

Atatürk küçəsi,

19

Tel: 544-61-71

Faks: 544-70-82

Yeni sənədlər, normativ aktlar

*Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual
Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....7*

*Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində
dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan
Respublikasının Qanunu.....8*

*“Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində
dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan
Respublikasının 2021-ci il 9 mart tarixli 280-VIQD
nömrəli Qanununun tətbiqi və Azərbaycan
Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 27 fevral tarixli
946 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Validəyn
himayəsindən məhrum olmuş uşaqların övladlığa
götürülməsi, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının
vətəndaşı olan uşaqların əcnəbilər və vətəndaşlığı
olmayan şəxslər tərəfindən övladlığa
götürülməsi Qaydası”nda dəyişiklik edilməsi
haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Fərmanı..... 10*

*Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər
Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan
Respublikasının Qanunu.....12*

*“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər
Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında”
Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 23 fevral tarixli
270-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi, Azərbaycan
Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası
İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi
haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29*

dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli və “ASAN ödəniş” sistemi haqqında Əsasnamə”nin təsdiq edilməsi barədə” 2015-ci il 11 fevral tarixli 463 nömrəli fərmanlarında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....19

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....21

“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 2 aprel tarixli 287-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....28

Bir sıra birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.....31

Naxçıvan Muxtar Respublikası Babək Rayon Məhkəməsinin hakimi D.Y.Səfərovun vəzifəsinin dəyişdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.....32

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Qərarı.....33

Naxçıvan Muxtar Respublikası təltiflərinin verilməsi haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin Sərəncamı.....33

Məhkəmə fəaliyyəti

Mülki kollegiyadan

Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili 35

Kommersiya kollegiyasından

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili 43

İnzibati kollegiyadan

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili 44

Cinayət kollegiyasından

Cinayət kollegiyasının 2020-ci ilin yekunları üzrə fəaliyyətinin nəticələrini əks etdirən statistik məlumatlar 46

İnsan hüquqları və məhkəmə təcrübəsi

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icmalı 54

Nəzəriyyə və hüquqtətbiqetmə problemləri

Vərəsəlik hüququnun bəzi müddəaları barədə.....67

Hakimlərin milli və beynəlxalq qurumlarında

Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2020-ci ildə baxdığı bir sıra işlər haqqında 85

Azad tribuna

Ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ çərçivəsində mülki işlər üzrə məhkəmə qərarlarının icrası: milli qanunvericilik və beynəlxalq təcrübə.....100

Ali Məhkəmənin mətbuat xidmətindən

2021-ci ilin yanvar-may aylarında keçirilən tədbirlərin xülasəsi.....111

YENİ SƏNƏDLƏR, NORMATİV AKTLAR

Bülletenin “Yeni sənədlər, normativ aktlar” sərlovhəsini təqdim etməkdə məqsəd muxtar respublikamızla əlaqədar məsələləri nizama salan, habelə məhkəmə sistemi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının hüquqi aktları, eləcə də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamları, qanunvericiliyə edilən dəyişikliklər, normativ-hüquqi aktlar sisteminə daxil olmayan, lakin muxtar respublikamız üçün mühüm əhəmiyyətə malik olan rəsmi sənədlərlə oxucularımızı tanış etməkdir.

Sərlovhədə bu günədək 320-yə yaxın qanunvericilik aktı və mühüm rəsmi sənəd dərc edilmişdir. Bu isə məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının, həmçinin əhalinin muxtar respublikamızla bağlı zəruri hüquqi sənədlərlə yaxından tanış olmalarına geniş imkan yaratmışdır.

Bülletenin bu sayının sözügedən sərlovhəsində oxucularımızı yeni qəbul edilmiş bir sıra qanunvericilik aktları ilə tanış edirik.

Redaksiya heyəti

**Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində
dəyişiklik edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 1, maddə 17, № 5, maddə 323; 2002, № 5, maddə 236; 2003, № 1, maddələr 23, 24, № 6, maddə 279; 2004, № 7, maddə 505, № 8, maddə 598, № 10, maddə 761; 2005, № 4, maddələr 277, 278; 2006, № 2, maddə 64, № 12, maddə 1006; 2007, № 1, maddələr 3, 4, № 2, maddə 68, № 5, maddə 439, № 6, maddə 560, № 7, maddə 712, № 8, maddə 756; 2008, № 6, maddə 462, № 7, maddə 602, № 12, maddə 1046; 2009, № 6, maddə 402; 2010, № 2, maddə 75, № 4, maddə 276; 2011, № 6, maddələr 471, 476, № 7, maddələr 583, 619, № 12, maddələr 1096, 1105; 2012, № 5, maddə 411, № 6, maddə 511; 2013, № 5, maddə 472, № 6, maddə 625, № 11, maddələr 1266, 1307; 2015, № 6, maddə 677, № 12, maddə 1435; 2016, № 5, maddə 836, № 6, maddə 1016, № 11, maddələr 1761, 1763, № 12, maddə 2047; 2017, № 2, maddə 155, № 4, maddə 523, № 5, maddələr 706, 750, № 11, maddələr 1935, 1975; 2018, № 5, maddə 879, № 8, maddə 1672, № 11, maddələr 2209, 2225, № 12 (I kitab), maddələr 2524, 2534; 2019, № 1, maddə 23, № 5, maddələr 792, 812, № 7, maddə 1197, № 12, maddələr 1897, 1907; 2020, № 7, maddə 832, № 11, maddə 1333) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 347-ci maddə üzrə:

1.1. 347.1.1-ci maddəyə “şəxs” sözündən sonra “(Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, habelə qohum (bacı-qardaş, nənə-baba, valideynlərinin bacıları, qardaşları, onların övladları) olan əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxs)” sözləri əlavə edilsin;

1.2. 347.3-cü maddəyə “vətəndaşları” sözündən sonra “, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər” sözləri əlavə edilsin.

2. 348-ci maddə üzrə:

2.1. 348.2.5-ci maddədən “ögey valideynlərinin,” sözləri çıxarılsın və həmin maddəyə “valideynlərin” sözündən sonra “, qəyyumun (himayəçinin)” sözləri əlavə edilsin;

2.2. 348.2.6-cı maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“348.2.6. valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşağın övladlığa götürülməsinə dair həmin uşağın yerləşdiyi müəssisənin rəhbərinin rəyi və ya uşağın tərbiyə olunduğu himayədar ailənin yazılı ifadə olunmuş fikri;”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 9 mart 2021-ci il.

§

Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 14-cü bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 3 (I kitab), maddə 126; 2002, № 12, maddə 702; 2004, № 7, maddə 505; 2006, № 2, maddə 66, № 11, maddə 923, № 12, maddələr 1005, 1006; 2007, № 1, maddə 4, № 8, maddə 745, № 11, maddə 1053, № 12, maddə 1218; 2008, № 7, maddə 602; 2010, № 2, maddə 70, № 3, maddə 171, № 5, maddə 380, № 7, maddə 578; 2011, № 7, maddələr 585, 620, № 12, maddə 1110; 2014, № 12, maddə 1515; 2019, № 2, maddə 185, № 5, maddə 800, № 12, maddə 1906; 2020, № 7, maddə 832; Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 20 noyabr tarixli 199-VIQD nömrəli Qanunu) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 117.6-1-ci maddəyə “qohumu” sözündən sonra “(bacı-qardaş, nənə-baba, valideynlərinin bacıları, qardaşları, onların övladları)” sözləri, “övladlığa verilməsinə” sözlərindən sonra “onlar uçota alındıqları gündən” sözləri əlavə edilsin.

2. 118-ci maddə üzrə:

2.1. 118.3.2-ci maddədə “şəxslərin” sözü “şəxsin (şəxslərin)” sözləri ilə əvəz edilsin;

2.2. 118.3.3-cü maddəyə “şəxsə” sözündən sonra “(şəxslərə)” sözü əlavə edilsin;

2.3. 118.15-ci maddədə “yaxın qohumlar” sözləri “qohumları” sözü ilə, “118.1.1-ci və 118.3.1-ci maddələrinin tələbləri həmin şəxslərə də şamil edilir” sözləri “118.3.2-118.3.5-ci maddələrinin tələbləri həmin şəxslərə şamil edilmir” sözləri ilə əvəz edilsin;

2.4. 118.24-cü maddədə “yaxın qohumlar” sözləri “qohumları” sözü ilə əvəz edilsin.

3. 119-cu maddə üzrə:

3.1. 119.4-cü maddədə “Yaxın qohumlar” sözləri “Qohumları” sözü ilə əvəz edilsin və həmin maddəyə “tərəfindən” sözündən əvvəl “, eləcə də ögey ata (ögey ana)” sözləri əlavə edilsin;

3.2. 119.11-ci maddədə “119.9.2-ci” sözləri “119.10.2-ci” sözləri ilə əvəz edilsin.

4. 120.1.8-ci maddədə “yaxın qohumlar” sözləri “qohumları” sözü ilə əvəz edilsin.

5. 120.4-cü maddədə “yaxın qohumları olan” sözləri “qohumları (bacı-qardaş, nənə-baba, valideynlərinin bacıları, qardaşları, onların övladları) tərəfindən” sözləri ilə əvəz edilsin.

6. 121.1-ci və 121-2-ci maddələrdə “yaxın qohumlar” sözləri “qohumları” sözü ilə əvəz edilsin.

7. 124-cü maddə üzrə:

7.1. 124-cü maddənin adı aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Maddə 124. Valideyn himayəsindən məhrum olan uşaqların övladlığa götürülməsinə razılıq”;

7.2. 124.2-ci maddədə “yazılı razılığı lazımdır” sözləri “həmin uşaqlarla bağlı fikri öyrənilir” sözləri ilə əvəz edilsin;

7.3. 124.3-cü maddədə “fikri öyrənilir” sözləri “rəyi alınır” sözləri ilə əvəz edilsin;

7.4. 124.4-cü maddəyə “razılığı olmadan” sözlərindən sonra “və ya fikri nəzərə alınmadan” sözləri əlavə edilsin.

8. 134-cü maddə üzrə:

8.1. 134.10-cu maddədə “da” sözü “bu Məcəllənin 125.3-cü maddəsi ilə müəyyən edilmiş tələblər nəzərə alınmaqla” sözləri ilə əvəz edilsin;

8.2. 134.11-ci maddə ləğv edilsin.

9. 142.1-ci maddədə “uşağı” sözü “uşağın” sözü ilə, “vermə müqaviləsi” sözləri “verilməsinə dair müqavilə” sözləri ilə əvəz edilsin.

10. 145.3-cü maddənin birinci cümləsində “rəyi” sözü “fikri” sözü ilə əvəz edilsin.

11. 155.3-cü maddəyə birinci halda “vətəndaşı” sözündən sonra “, habelə əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxs” sözləri əlavə edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 mart 2021-ci il.

§

“Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 9 mart tarixli 280-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 27 fevral tarixli 946 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların övladlığa götürülməsi, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan uşaqların əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən övladlığa götürülməsi Qaydası”nda dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 9 mart tarixli 280-VIQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 27 fevral tarixli 946 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2020, № 2, maddə 104, № 12 (I kitab), maddə 1467) ilə təsdiq edilmiş “Valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların övladlığa götürülməsi, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan uşaqların əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən övladlığa götürülməsi Qaydası”nda aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. 2.15-ci bənddə “yaxın qohumu” sözləri “qohumu (bacı-qardaş, nənə-baba, valideynlərinin bacıları, qardaşları, onların övladları)” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.2. 2.18.8-ci yarımbənddə “yaxın qohumunu” sözləri “qohumunu” sözü ilə əvəz edilsin;

1.3. 3.4-cü bənddə “yaxın qohumları olan” sözləri “qohumları (bacı-qardaş, nənə-baba, valideynlərinin bacıları, qardaşları, onların övladları) tərəfindən” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.4. 11.7-ci bəndə “qohumu” sözündən sonra “(bacı-qardaş, nənə-baba, valideynlərinin bacıları, qardaşları, onların övladları)” sözləri əlavə edilsin və həmin bənddə “uçota alındıqdan” sözləri “onlar uçota alındıqları gündən” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.5. 15.1-ci bənddə “yaxın qohumlar” sözləri “qohumları” sözü ilə, “118.1.1-ci və 118.3.1-ci maddələrinin tələbləri həmin şəxslərə də şamil edilir” sözləri “118.3.2 – 118.3.5-ci maddələrinin tələbləri həmin şəxslərə şamil edilmir” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.6. 15.2-ci bənddə “bu Məcəllənin” sözləri “Ailə Məcəlləsinin” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.7. 15.3-cü bənddə “yaxın qohumlar” sözləri “qohumları” sözü ilə əvəz edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti “Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 9 mart tarixli 280-VIQD nömrəli Qanunundan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 aprel 2021-ci il.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (I kitab), maddə 202, № 3, maddələr 397, 403, 429, № 4, maddələr 631, 647, 654, № 5, maddələr 835, 846, № 6, maddələr 997, 1010, № 7, maddələr 1247, 1249, № 10, maddə 1608, № 11, maddələr 1769, 1774, 1781, 1783, 1786, 1788, № 12, maddələr 1984, 2000, 2009, 2024, 2049; 2017, № 1, maddə 21, № 2, maddələr 139, 147, 152, 162, № 3, maddələr 331, 344, № 5, maddələr 698, 701, 734, 749, 754, № 6, maddələr 1020, 1033, 1036, № 7, maddələr 1273, 1296, 1297, 1299, № 11, maddələr 1964, 1966, 1969, 1979, № 12 (I kitab), maddələr 2214, 2217, 2220, 2233, 2237, 2240, 2253, 2256, 2266; 2018, № 1, maddə 19, № 2, maddələr 160, 162, 163, № 3, maddələr 383, 401, 404, № 4, maddə 646, № 5, maddələr 857, 860, 862, 876, 883, № 6, maddələr 1153, 1188, № 7 (I kitab), maddələr 1435, 1437, 1438, № 10, maddə 1963, № 11, maddələr 2188, 2191, 2214, 2217, 2231, № 12 (I kitab), maddələr 2473, 2475, 2499, 2507, 2512, 2522; 2019, № 1, maddələr 4, 6, 15, 18, 23, 44, № 3, maddələr 374, 389, № 4, maddələr 579, 581, 587, 595, № 5, maddələr 791, 800, 803, 804, 813, № 6, maddələr 992, 998, 1007, № 7, maddə 1193, № 8, maddələr 1364, 1367, 1368, 1381, 1383, № 11, maddələr 1682, 1686, 1696, № 12, maddələr 1883, 1900; 2020, № 3, maddə 222, № 5, maddələr 505, 515, 519, № 6, maddələr 670, 672, 681, № 7, maddələr 838, 841, 846, 854, № 8, maddələr 1008, 1011, № 9, maddə 1138, № 11, maddələr 1332, 1333, 1336; Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 26 noyabr tarixli 208-VIQD nömrəli və 18 dekabr tarixli 224-VIQD nömrəli qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 9.2-ci maddənin ikinci cümləsində “Davam edən” sözləri “Uzanan” sözü ilə əvəz edilsin.

2. 18.4-cü maddədə “53.0.8-ci” sözləri “53.1.8-ci” sözləri ilə əvəz edilsin.

3. 30.1-ci maddədə “yalnız müstəsna hallarda,” sözləri “yalnız müstəsna hallarda bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulan” sözləri ilə əvəz edilsin.

4. 38.1-ci maddənin ikinci cümləsinə “hərəkəti qaydaları” sözlərindən sonra “, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil

yollarından istifadə qaydaları” sözləri və “qaydalarının” sözündən sonra “, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin işə cəlb edilməsi qaydasının” sözləri əlavə edilsin.

5. 38.2-ci maddədə “davam edən” sözləri “uzanan” sözü ilə əvəz edilsin.

6. Aşağıdakı məzmununda 43.3-1-ci maddə əlavə edilsin:

“43.3-1. Bu Məcəllənin 18.6-cı maddəsində nəzərdə tutulan hallarda inzibati xətlər haqqında işlərə məhkəmələr baxır.”.

7. 53.0-cı, 53.0.1 – 53.0.11-ci maddələr müvafiq olaraq 53.1-ci, 53.1.1 – 53.1.11-ci maddələr hesab edilsin və aşağıdakı məzmununda 53.2-ci maddə əlavə edilsin:

“53.2. Hər hansı şəxs barəsində başlanılmış inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraata, həmçinin onun inzibati xəta törədilməsinə aidiyyəti olmadıqda və ya təqsirliliyi sübuta yetirilmədikdə, o cümlədən təqsirliliyin sübuta yetirilməsində qanuna zidd olaraq əldə edilmiş sübutlardan istifadə edildikdə xitam verilir.”.

8. 57.5.2.2-ci maddənin sonunda nöqtəli vergül işarəsi nöqtə işarəsi ilə əvəz edilsin və 57.5.3-cü maddə ləğv edilsin.

9. Aşağıdakı məzmununda 57.6-cı maddə əlavə edilsin:

“57.6. Bu Məcəllənin 122.1-ci, 124.5-ci və ya 124.6-cı maddələrində nəzərdə tutulan, foto və ya video qeydiyyat funksiyalarına malik xüsusi texniki vasitələrin köməyi ilə aşkar edilən inzibati xəta haqqında iş üzrə qərar aşağıdakı hallarda da rəsmi qaydada verilmiş hesab olunur:

57.6.1. nəqliyyat vasitəsinin istifadəçisinin elektron kabinetində olan mobil telefon nömrəsinə inzibati xəta haqqında bu Məcəllənin 125.2.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan qaydada SMS məlumat çatdırıldığı vaxtdan;

57.6.2. nəqliyyat vasitəsinin istifadəçisi bu Məcəllənin 125.2.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan qaydada onun elektron kabinetinə yerləşdirilmiş inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarla və onun əlavələri ilə tanış olduğu vaxtdan (elektron kabinetdə mobil telefon nömrəsi olmadığı halda);

57.6.3. “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada nəqliyyat vasitəsinin dövlət qeydiyyatının aparılması və daimi uçota alınması, nəqliyyat vasitəsinin qeydiyyat şəhadətnaməsinin və dövlət qeydiyyat nişanının verilməsi, yaxud nəqliyyat vasitəsinə texniki baxışın keçirilməsi və ya sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi zamanı barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə elektron qərar qəbul edilmiş şəxsə həmin qərarın verildiyi vaxtdan (elektron kabinetdə mobil telefon nömrəsi olmadığı halda);

57.6.4. bu Məcəllənin 97.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş halda barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə elektron qərar qəbul edilmiş şəxsə həmin qərar verildiyi vaxtdan (elektron kabinetdə mobil telefon nömrəsi olmadığı halda).”.

10. 60.4-cü, 125.2.3-cü, 125.4-cü və 130.1-ci maddələrdə “57-ci maddəsində” sözləri “57.1 – 57.5-ci maddələrində” sözləri ilə əvəz edilsin.

11. 61.1.9-cu, 62.2.9-cu və 65.4.7-ci maddələrdə “əleyhinə törədilən inzibati xəta, yaxud bu Məcəllənin 353.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan” sözləri “, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə qaydaları əleyhinə olan” sözləri ilə əvəz edilsin.

12. 81.1-ci maddəyə “ölçü cihazları” sözlərindən sonra “və bu Məcəllənin 81.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan vasitələr” sözləri əlavə edilsin.

13. 81.2-ci maddədə “və yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi” sözləri “, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə” sözləri ilə əvəz edilsin.

14. 96.1.1-ci maddədə “sürücülük vəsiqəsi, nəqliyyat vasitəsinin qeydiyyat şəhadətnaməsi, yaxud həmin nəqliyyat vasitəsinə idarə etmək hüququ verən digər əsas” sözləri “nəqliyyat vasitəsinə idarə etmək hüququ və ya nəqliyyat vasitəsinə sahiblik hüququ” sözləri ilə əvəz edilsin.

15. 97.1-ci maddəyə “mühafizə olunan” sözlərindən və 124.5-ci maddənin birinci cümləsinə “mühafizə edilən” sözlərindən əvvəl “ən yaxın” sözləri əlavə edilsin.

16. 97.4-cü maddə üzrə:

16.1. birinci cümlədə “10 gün müddətində bu Məcəllənin 57-ci maddəsində” sözləri “20 gün müddətində bu Məcəllənin 57.1–57.5-ci maddələrində” sözləri ilə əvəz edilsin;

16.2. ikinci cümlədə “saxlanılmış nəqliyyat vasitəsinin istifadəçisinə” sözləri “nəqliyyat vasitəsi dayandırılaraq barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə elektron qərar qəbul edilmiş şəxsə” sözləri ilə əvəz edilsin.

17. Aşağıdakı məzmununda 97.4-1-ci maddə əlavə edilsin:

“97.4-1. Bu Məcəllənin 123.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan sorğunu hüquqi şəxsin öz hüquqi ünvanı üzrə fəaliyyət göstərməməsi səbəbindən 20 gün müddətində bu Məcəllənin 57.1 – 57.5-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada çatdırmaq mümkün olmadıqda, həmin sorğunun verilməsi məqsədilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən inzibati xətanın törədildiyi nəqliyyat vasitəsinin dayandırılaraq müvafiq sənədin təqdim edilməsi barədə qərar qəbul edilir. Bu halda dayandırılmış nəqliyyat

vasitəsinin istifadəçisinə həmin sorğu təqdim edildikdən və müvafiq qeydlər aparıldıqdan dərhal sonra nəqliyyat vasitəsi buraxılır. Bu qaydada təqdim edilən sorğu rəsmi qaydada verilmiş hesab olunur.”.

18. 102.1-ci, 124.2-ci, 125.7-ci maddələrə, 127-ci maddənin adına və 150.4-cü maddəyə “hərəkəti qaydaları” sözlərindən sonra “, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə qaydaları” sözləri əlavə edilsin.

19. 104.6-cı maddədə “596.2-ci” sözləri “596.3-cü” sözləri ilə əvəz edilsin.

20. 16-cı fəslin adında “və yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi” sözləri “, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə” sözləri ilə əvəz edilsin.

21. 120-ci maddə üzrə:

21.1. adına “hərəkəti qaydaları” sözlərindən sonra “, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə qaydaları” sözləri əlavə edilsin;

21.2. mətnində “348-ci” sözləri “356-cı” sözləri ilə əvəz edilsin və mətnə “hərəkəti qaydaları” sözlərindən sonra “, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə qaydaları” sözləri əlavə edilsin.

22. 124.1-ci maddə üzrə:

22.1. birinci cümləyə “hərəkəti qaydaları” sözlərindən sonra “, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə qaydaları” sözləri əlavə edilsin;

22.2. üçüncü cümlədə “gün” sözü “vaxtdan 3 gün müddətində” sözləri ilə əvəz edilsin.

23. 125.3-cü maddə üzrə:

23.1. ikinci cümlədə “çatdırıldığı vaxt barədə məlumatı” sözləri “çatdırıldığı vaxt barədə və nəqliyyat vasitəsinin istifadəçisinin bu Məcəllənin 125.2.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan qaydada onun elektron kabinetinə yerləşdirilmiş inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarla və onun əlavələri ilə tanış olduğu vaxt barədə məlumatları” sözləri ilə əvəz edilsin;

23.2. üçüncü cümlədə “çatdırıldığı vaxt barədə məlumat” sözləri “çatdırıldığı vaxt barədə və nəqliyyat vasitəsinin istifadəçisinin bu Məcəllənin 125.2.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan qaydada onun elektron kabinetinə yerləşdirilmiş inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarla və onun əlavələri ilə tanış olduğu vaxt barədə məlumatlar” sözləri ilə əvəz edilsin.

24. 125.5-ci maddənin ikinci cümləsinə “yenilənməsi” sözündən sonra “, habelə nəqliyyat vasitəsinə bir neçə şəxsin sahiblik hüququ olduqda həmin şəxslərdən birinin elektron müraciəti əsasında onun bu Məcəllənin 122.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş nəqliyyat vasitəsinin istifadəçisi qismində qəbul edilməsi və inzibati xəta haqqında elektron qərarların onun barəsində tərtib edilməsi” sözləri əlavə edilsin.

25. 125.6-cı maddədə “125.4 və 125.5-ci maddələrində” sözləri “125.5-ci maddəsində” sözləri ilə əvəz edilsin.

26. 126.1-ci maddənin birinci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə qərar qəbul edilmiş şəxs yol hərəkəti qaydaları, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalardan törədilməsinə görə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərar ona bu Məcəllənin 57-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş rəsmi qaydada verildiyi vaxtdan 20 (iyirmi) gün müddətində yuxarı səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə) və ya məhkəməyə şikayət edə bilər.”.

27. 134.1.3-cü maddədə “53-cü” sözləri “135.1.5-1-ci” sözləri ilə əvəz edilsin.

28. Aşağıdakı məzmununda 135.1.5-1-ci maddə əlavə edilsin:

“135.1.5-1. bu Məcəllənin 53-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş halların müəyyən olunması;”.

29. 146.1-ci maddədə “22.1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş inzibati tənbeh” sözləri “146.1-1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallar” sözləri ilə əvəz edilsin.

30. Aşağıdakı məzmununda 146.1-1-ci maddə əlavə edilsin:

“146.1-1. İnzibati cərimə növündə inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərar qanuni qüvvəyə mindiyi gündən 5 (beş) il müddətində icra edilməmişdirsə, daha icra edilmir.”.

31. 327-ci maddənin “Qeyd” hissəsinə aşağıdakı məzmununda 7-1-ci bənd əlavə edilsin:

“7-1. Yol-nəqliyyat hadisəsinin baş verməsində təqsirli olan şəxsin müəyyən edilməsi üzrə tərəflər arasında mübahisə olmadığı və həmin yol-nəqliyyat hadisəsi nəticəsində sağlamlığa zərər dəymədiyini halda sürücünün hadisə yerini tərk etməsinə bu Məcəllənin 327.6-cı maddəsinin qüvvəsi şamil edilmir.”.

32. 332-ci maddənin “Qeyd” hissəsinə “Bu Məcəllənin” sözlərindən sonra “96.1.1-ci,” sözləri əlavə edilsin.

33. 342.8-ci maddədən “342.1.2,” rəqəmləri çıxarılsın.

34. 346-cı maddəyə aşağıdakı məzmununda “Qeyd” hissəsi əlavə edilsin:

“**Qeyd:** Şəxs bu Məcəllənin 346.1-ci və ya 346.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş inzibati xətanı törətməyə fasiləsiz davam edirsə, həmin inzibati xətanın törədilməsinə görə gün ərzində təkrar inzibati məsuliyyətə cəlb oluna bilməz.”.

35. 350.2-ci maddənin dispozisiyası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“350.2. Avtomobil yollarında svetoforlar, yol nişanları, nişanlama xətləri və yol hərəkətinin təşkilinin digər texniki vasitələrinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) qərarı olmadan tətbiq olunmasına görə –”.

36. 511-ci maddənin mətni aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“511.1. Avtoxuliqanlıq, yəni mexaniki nəqliyyat vasitəsinin sürücüsü tərəfindən ictimai qaydanı və əhalinin dincliyini nümayişkaranə şəkildə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən, yol hərəkəti qaydalarının davamlı olaraq pozulması ilə müşayiət olunan aşağıdakı qərəzli hərəkətlərə:

511.1.1. aşkar sürətdə iki və ya daha artıq mexaniki nəqliyyat vasitəsinin iştirakı ilə sürət yarışının həyata keçirilməsinə;

511.1.2. mexaniki nəqliyyat vasitəsinin bir və ya daha çox təkərinin yolun səthindən qaldırmaqla idarə edilməsinə;

511.1.3. mexaniki nəqliyyat vasitəsinin qəflətən sürətləndirməklə davamlı olaraq təkərlərin yolun səthi ilə sürtünməsi səslərinin çıxarılmasına və ya yolun səthində çoxsaylı təkər izlərinin buraxılmasına görə –

nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququ bir il müddətinə məhdudlaşdırılmaqla beş yüz manatdan yeddi yüz əlli manatadək məbləğdə cərimə edilir və ya nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququ bir il müddətinə məhdudlaşdırılmaqla işin hallarına görə, pozuntunu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, on beş gündən bir ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

511.2. Bu Məcəllənin 511.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hərəkətlərin inzibati tənbeh almış şəxs tərəfindən inzibati tənbeh vermə haqqında qərar qüvvəyə mindiyi gündən bir il ərzində təkrar törədilməsinə görə –

nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququ iki il müddətinə məhdudlaşdırılmaqla, yeddi yüz əlli manatdan min manatadək məbləğdə cərimə edilir və ya nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququ iki il müddətinə məhdudlaşdırılmaqla işin hallarına görə, pozuntunu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, bir aydan iki ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

511.3. Bu Məcəllənin 511.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hərəkətlərin yolda müəyyən edilmiş hərəkət sürəti həddini 60 km/saatdan artıq aşmaqla törədilməsinə görə –

nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququ iki il müddətinə məhdudlaşdırılmaqla, iki min manatdan dörd min manatadək məbləğdə cərimə edilir və ya nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququ iki il müddətinə məhdudlaşdırılmaqla işin hallarına görə, pozuntunu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, bir aydan iki ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Qeyd: Yol-nəqliyyat hadisəsinin qarşısını almaq məqsədilə mexaniki nəqliyyat vasitəsinin sərt tormozlamaq nəticəsində sürtünmə səslərinin çıxarılması və ya təkər izlərinin buraxılması hallarına bu Məcəllənin 511.1.3-cü maddəsinin qüvvəsi şamil edilmir.”.

37. 596-cı maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Maddə 596. İnzibati xəta haqqında iş üzrə icraatın aparılması qaydasının pozulması

596.1. Barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat aparılan şəxs inzibati xəta hadisəsinin mövcudluğu ilə razılaşmadıqda, bu Məcəllənin 124.3-cü maddəsinin tələblərini pozaraq həmin xətanı bilavasitə aşkar edən vəzifəli şəxs tərəfindən inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərarın çıxarılmasına görə –

vəzifəli şəxslər yüz əlli manatdan iki yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

596.2. İnzibati xəta haqqında iş üzrə icraat zamanı səlahiyyətli vəzifəli şəxs tərəfindən bu Məcəllənin 52.2-ci, 57.4-cü, 83.2-ci, 83.3-cü, 91.0.4-cü, 97-ci, 101-ci, 102.5-ci, 103-cü, 104.4-cü, 104.7-ci, 111.1-ci, 117-ci, 131-ci, 136.2-ci və 150.4-cü maddələrində müəyyən edilmiş müddətlərin pozulmasına görə –

vəzifəli şəxslər iki yüz manatdan dörd yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

596.3. Səlahiyyətli vəzifəli şəxsin bu Məcəllənin 104.1-ci maddəsinin müddəalarını pozmaqla, inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatın dayandırılması haqqında qərar qəbul etməsinə görə –

vəzifəli şəxslər dörd yüz manatdan altı yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

596.4. Bu Məcəllənin 42.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan siyahıya əsasən inzibati xətalər haqqında işlərə baxılması səlahiyyətinə aid edilməmiş vəzifəli şəxs tərəfindən inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarın və ya həmin qərardan verilən şikayətə baxılma haqqında qərarın çıxarılmasına görə –

vəzifəli şəxslər min beş yüz manatdan iki min manatadək məbləğdə cərimə edilir.

Qeyd: Bu maddədə nəzərdə tutulmuş inzibati xəta müvafiq icra hakimiyyəti orqanının əməkdaşı tərəfindən törədildikdə inzibati xəta haqqında iş üzrə materiallar bu şəxsin intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün həmin orqana göndərilir.”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 fevral 2021-ci il.

§

“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 23 fevral tarixli 270-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli və “ASAN ödəniş” sistemi haqqında Əsasnamə”nin təsdiq edilməsi barədə” 2015-ci il 11 fevral tarixli 463 nömrəli fərmanlarında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 23 fevral tarixli 270-VIQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram:**

1. “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli Fərmanında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (II kitab),

maddə 259, № 3, maddə 460, № 4, maddə 670, № 6, maddələr 1025, 1063, № 7, maddə 1272, № 9, maddə 1468, № 10, maddələr 1614, 1638; 2017, № 2, maddələr 176, 202, № 3, maddə 351, № 4, maddələr 530, 537, № 6, maddə 1101, № 7, maddələr 1314, 1346, № 8, maddə 1521, № 9, maddə 1637, № 10, maddələr 1788, 1798, № 11, maddələr 2003, 2027, № 12 (I kitab), maddələr 2290, 2320; 2018, № 1, maddə 36, № 2, maddələr 198, 201, № 3, maddələr 418, 428, 443, 445, № 5, maddələr 914, 918, 926, 955, № 6, maddələr 1225, 1234, № 7 (I kitab), maddələr 1465, 1477, 1494, 1504, № 8, maddələr 1678, 1697, № 9, maddə 1840, № 11, maddələr 2244, 2256, 2273, 2289, № 12 (I kitab), maddələr 2541, 2566, 2573, 2610; 2019, № 1, maddələr 52, 68, № 3, maddə 426, № 4, maddələr 602, 630, № 5, maddələr 825, 846, 852, № 6, maddələr 1035, 1046, № 8, maddələr 1395, 1401, № 11, maddə 1700; 2020, № 3, maddələr 238, 240, 241, № 5, maddələr 540, 564, № 6, maddələr 691, 709, № 7, maddələr 863, 880, 884, № 8, maddələr 1027, 1032, № 9, maddə 1155, № 11, maddə 1359, № 12 (I kitab), maddə 1484; 2021, № 1, maddə 36) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. 4.1-ci bəndə “275.2,” rəqəmlərindən sonra “350.2,” rəqəmləri əlavə edilsin;

1.2. 4.9-cu bəndə “97.4,” rəqəmlərindən sonra “97.4-1,” rəqəmləri əlavə edilsin;

1.3. aşağıdakı məzmununda 4.53-1-ci bənd əlavə edilsin:

“4.53-1. həmin Məcəllənin 350.2-ci maddəsində “orqan (qurum)” dedikdə, Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi, Bakı şəhərinin inzibati ərazisində isə Bakı Nəqliyyat Agentliyi (svetoforlar və yol nişanlarına münasibətdə Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsinin rəyi nəzərə alınmaqla) nəzərdə tutulur;”.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 11 fevral tarixli 463 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2015, № 2, maddə 125; 2017, № 2, maddə 175, № 7, maddə 1349, № 11, maddə 2016; 2018, № 8, maddə 1689; 2019, № 4, maddə 660) ilə təsdiq edilmiş “ASAN ödəniş” sistemi haqqında Əsasnamə”də aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

2.1. 7.1.5-1-ci yarımbənddə “57-ci maddəsində” sözləri “57.1–57.5-ci maddələrində” sözləri ilə əvəz edilsin;

2.2. 7.5-ci bəndin ikinci cümləsində “çatdırıldığı vaxt barədə məlumat” sözləri “çatdırıldığı vaxt barədə və nəqliyyat vasitəsinin istifadəçisinin Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 125.2.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan qaydada onun elektron kabinetinə yerləşdirilmiş

inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarla və onun əlavələri ilə tanış olduğu vaxt barədə məlumatlar” sözləri ilə əvəz edilsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

3.1. Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 45 – 47, 122.1 və 125-ci maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 12 sentyabr tarixli 263 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət informasiya ehtiyatları və sistemlərinin formalaşdırılması, aparılması, inteqrasiyası və arxivləşdirilməsi Qaydaları”na uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsinin mərkəzi informasiya sistemi haqqında Əsasnamənin layihəsini üç ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

3.2. “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 23 fevral tarixli 270-VIQD nömrəli Qanunundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 12 aprel 2021-ci il.

§

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (I kitab), maddə 202, № 3, maddələr 397, 403, 429, № 4, maddələr 631, 647, 654, № 5, maddələr 835, 846, № 6, maddələr 997, 1010, № 7, maddələr 1247, 1249, № 10, maddə 1608, № 11, maddələr 1769, 1774, 1781, 1783, 1786, 1788, № 12,

maddələr 1984, 2000, 2009, 2024, 2049; 2017, № 1, maddə 21, № 2, maddələr 139, 147, 152, 162, № 3, maddələr 331, 344, № 5, maddələr 698, 701, 734, 749, 754, № 6, maddələr 1020, 1033, 1036, № 7, maddələr 1273, 1296, 1297, 1299, № 11, maddələr 1964, 1966, 1969, 1979, № 12 (I kitab), maddələr 2214, 2217, 2220, 2233, 2237, 2240, 2253, 2256, 2266; 2018, № 1, maddə 19, № 2, maddələr 160, 162, 163, № 3, maddələr 383, 401, 404, № 4, maddə 646, № 5, maddələr 857, 860, 862, 876, 883, № 6, maddələr 1153, 1188, № 7 (I kitab), maddələr 1435, 1437, 1438, № 10, maddə 1963, № 11, maddələr 2188, 2191, 2214, 2217, 2231, № 12 (I kitab), maddələr 2473, 2475, 2499, 2507, 2512, 2522; 2019, № 1, maddələr 4, 6, 15, 18, 44, № 3, maddələr 374, 389, № 4, maddələr 579, 581, 587, 595, № 5, maddələr 791, 800, 803, 804, 813, № 6, maddələr 992, 998, 1007, № 7, maddə 1193, № 8, maddələr 1364, 1367, 1368, 1381, 1383, № 11, maddələr 1682, 1686, 1696, № 12, maddələr 1883, 1900; 2020, № 3, maddə 222, № 5, maddələr 505, 515, 519, № 6, maddələr 670, 672, 681, № 7, maddələr 838, 841, 846, 854, № 8, maddələr 1008, 1011, № 9, maddə 1138, № 11, maddələr 1332, 1333, 1336, № 12 (I kitab), maddələr 1432, 1440) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 18.5-ci maddədə “Hüquqi” sözü “Bu Məcəllənin 127-4.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hal istisna olmaqla, hüquqi” sözləri ilə əvəz edilsin.

2. 18.6-cı maddədə “Səlahiyyətli” sözü “Bu Məcəllənin 127-4.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hal istisna olmaqla, səlahiyyətli” sözləri ilə əvəz edilsin.

3. Aşağıdakı məzmununda 57.7-ci maddə əlavə edilsin:

“57.7. Bu Məcəllənin 127-4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada müvafiq informasiya sistemləri (ehtiyatları) vasitəsilə aşkar edilən inzibati xəta haqqında elektron protokol və ya inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar aşağıdakı hallarda da rəsmi qaydada verilmiş hesab olunur:

57.7.1. inzibati xəta törətmiş şəxsin elektron kabinetində olan mobil telefon nömrəsinə inzibati xəta haqqında bu Məcəllənin 127-5.1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan qaydada SMS məlumat çatdırıldığı vaxtdan;

57.7.2. inzibati xəta törətmiş şəxs bu Məcəllənin 127-5.1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan qaydada onun elektron kabinetinə yerləşdirilmiş inzibati xəta haqqında elektron protokol və ya inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar və onun əlavələri ilə tanış olduğu vaxtdan (elektron kabinetdə mobil telefon nömrəsi olmadığı halda).”.

4. 76.1-ci maddənin ikinci cümləsinə “göstəriciləri ilə” sözlərindən sonra “, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemində, habelə digər dövlət informasiya sistemlərində (ehtiyatlarında) aşkar olunan məlumatlarla” sözləri əlavə edilsin.

5. Aşağıdakı məzmununda 81-1-ci maddə əlavə edilsin:

“Maddə 81-1 Dövlət informasiya sistemlərinin (ehtiyatlarının) məlumatları

81-1.1. Bu Məcəllənin 191.2-ci, 192.1-ci, 192.3-cü, 194-cü, 195.2-ci, 469.2-ci, 540.1-ci və 540.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş inzibati xətaların aşkar edilməsi üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sisteminin, habelə digər dövlət informasiya sistemlərinin (ehtiyatlarının) məlumatlarından istifadə edilir.

81-1.2. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sisteminin, habelə digər dövlət informasiya sistemlərinin (ehtiyatlarının) məlumatları inzibati xəta haqqında elektron protokolda və ya inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərarla qeyd edilir.”

6. 99.1.1-ci maddəyə “köməyi” sözündən sonra “, eləcə də müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemi, habelə digər dövlət informasiya sistemləri (ehtiyatları) vasitəsi” sözləri əlavə edilsin.

7. Aşağıdakı məzmununda 16-1-ci fəsil əlavə edilsin:

“ FƏSİL 16-1

Əmək, məşğulluq, əmək pensiyaları, sosial müavinətlər və icbari sığorta sahələrində qanunvericiliyin pozulması ilə əlaqədar olan inzibati xətlərlə bağlı işlərə müvafiq informasiya sistemlərindən (ehtiyatlarından) istifadə edilməklə baxılmanın xüsusiyyətləri

Maddə 127-3. Əmək, məşğulluq, əmək pensiyaları, sosial müavinətlər və icbari sığorta sahələrində qanunvericiliyin pozulması ilə əlaqədar olan inzibati xətlərlə bağlı işlərə baxılmanın ümumi qaydası

Bu Məcəllənin 191.2-ci, 192.1-ci, 192.3-cü, 194-cü, 195.2-ci, 469.2-ci, 540.1-ci və 540.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş inzibati xətlər haqqında işlərə, bu fəsilə müəyyən edilmiş xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla, bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş qaydada baxılır.

Maddə 127-4. İnzibati xəta müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemi, habelə digər

dövlət informasiya sistemləri (ehtiyatları) vasitəsilə aşkar edildikdə icraatın aparılması qaydası

127-4.1. Bu Məcəllənin 191.2-ci, 192.1-ci, 192.3-cü, 194-cü, 195.2-ci, 469.2-ci, 540.1-ci və 540.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş inzibati xətlər müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemi, habelə digər dövlət informasiya sistemləri (ehtiyatları) vasitəsilə aşkar edildikdə, inzibati xətni törətmiş şəxsin iştirakı olmadan real vaxt rejimində müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemində “Elektron imza və elektron sənəd haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada elektron sənəd şəklində hüquqi şəxslər, o cümlədən onların vəzifəli şəxsləri barəsində inzibati xəta haqqında elektron protokol tərtib olunur, fiziki və vəzifəli şəxslər (hüquqi şəxs barəsində elektron protokol tərtib edilmədiyi halda) barəsində isə inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar çıxarılır və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) müvafiq səlahiyyətli əməkdaşının gücləndirilmiş elektron imzası ilə təsdiqlənir. Təsdiq edilmiş həmin protokol və ya qərar real vaxt rejimində elektron qaydada məlumatlar əlavə edilməklə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sisteminə göndərilir.

127-4.2. İnzibati xəta haqqında elektron protokolda aşağıdakı məlumatlar göstərilir:

127-4.2.1. protokolun tərtib edildiyi tarix və vaxt;

127-4.2.2. inzibati xətlər haqqında işlər üzrə protokol tərtib etmək səlahiyyəti olan orqanın (qurumun) və həmin protokolu tərtib etmək üçün istifadə edilən dövlət informasiya sisteminin (ehtiyatının) adı;

127-4.2.3. inzibati xətnin törədilməsi ilə bağlı müəyyən edilən (aşkar edilən) məlumatlar;

127-4.2.4. barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat aparılan hüquqi şəxs haqqında məlumatlar (hüquqi şəxsin adı, VÖEN-i və hüquqi ünvanı);

127-4.2.5. inzibati xətə görə məsuliyyət nəzərdə tutan bu Məcəllənin müvafiq maddəsi və həmin maddə üzrə cərimənin məbləği;

127-4.2.6. bu Məcəllənin 127-4.5-ci və 127-4.6-cı maddələrinin izahı.

127-4.3. İnzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərarla aşağıdakı məlumatlar göstərilir:

127-4.3.1. qərarın tərtib edildiyi tarix və vaxt;

127-4.3.2. inzibati xətalər haqqında işlər üzrə qərar qəbul etmək səlahiyyəti olan orqanın (qurumun) və həmin qərarı tərtib etmək üçün istifadə edilən dövlət informasiya sisteminin (ehtiyatının) adı;

127-4.3.3. inzibati xətanın törədilməsi ilə bağlı müəyyən edilən (aşkar olunan) məlumatlar;

127-4.3.4. barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat aparılan fiziki və ya vəzifəli şəxs haqqında məlumatlar (adı, soyadı, atasının adı, FİN-i və yaşadığı ünvan, vəzifəli şəxsə münasibətdə habelə vəzifəsi);

127-4.3.5. inzibati xətaya görə məsuliyyət nəzərdə tutan bu Məcəllənin müvafiq maddəsi;

127-4.3.6. inzibati cərimənin məbləği və ödənilməsi qaydası barədə məlumatlar;

127-4.3.7. inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərardan bu Məcəllənin 127-4.6-cı maddəsinə uyğun olaraq şikayətin verilməsi müddəti və qaydası.

127-4.4. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sisteminin, habelə digər dövlət informasiya sistemlərinin (ehtiyatlarının) məlumatları inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat başa çatanaqədək və hər bir halda inzibati xəta haqqında iş üzrə qərar barədə bu Məcəllənin 57-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada məlumatlandırıldığı vaxtdan üç aydan az olmayan müddətdə saxlanılmalıdır.

127-4.5. Barəsində bu Məcəllənin 127-4.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada inzibati xəta haqqında elektron protokol tərtib edilmiş hüquqi şəxs, o cümlədən onun vəzifəli şəxsi burada qeyd olunan inzibati cəriməni həmin protokol ona bu Məcəllənin 57-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş rəsmi qaydada verildiyi vaxtdan on gün müddətində ödədikdə protokolla razılaşmış olur və həmin protokol eyni məzmunlu inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar hesab edilir.

127-4.6. Barəsində bu Məcəllənin 127-4.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada inzibati xəta haqqında elektron protokol tərtib edilmiş hüquqi şəxs bu Məcəllənin 127-4.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətdə cəriməni ödəmədikdə həmin protokol baxılması üçün bir gün müddətində müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum) tərəfindən məhkəməyə göndərilir.

127-4.7. Bu Məcəllənin 127-4.1-ci maddəsinə əsasən inzibati xəta haqqında elektron protokol tərtib edildikdə və yaxud inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar çıxarıldıqda inzibati cərimənin məbləği həmin

inzibati xəyata görə məsuliyyət nəzərdə tutan bu Məcəllənin müvafiq maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulan cərimənin aşağı həddində müəyyən olunur.

Maddə 127-5. İnzibati xəta haqqında protokol və inzibati xəta haqqında iş üzrə qərar barədə məlumatlandırma

127-5.1. Bu Məcəllənin 127-4.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş inzibati xətalara törətmiş şəxs inzibati xəta haqqında elektron protokol və ya inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar barədə aşağıdakı qaydada məlumatlandırılır:

127-5.1.1. müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemi inzibati xəta haqqında elektron protokolu və ya inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarı və onların əlavələrini barəsində inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat aparılan şəxsin elektron kabinetində dərhal yerləşdirir və elektron ünvanına (olduğu halda) göndərir;

127-5.1.2. eyni zamanda müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemi şəxsin elektron kabinetində olan mobil telefon nömrəsinə inzibati xəta törətməsi, törətdiyi xətanın qısa məzmunu, xətanın törədildiyi yer və vaxt, bu Məcəllənin hansı maddəsinə əsasən inzibati məsuliyyətə cəlb olunması, cərimənin məbləği, inzibati xəta haqqında elektron protokolun və ya inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarın nömrəsi, həmin sənədlə və ona əlavə edilmiş materiallarla tanış ola biləcəyi elektron kabinetin internet ünvanı və daxilolma qaydası barədə ödənişsiz SMS məlumatı dərhal göndərir;

127-5.1.3. inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar əlavə edilmiş materiallarla birlikdə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemi tərəfindən kağız daşıyıcıda çap olunaraq, bu Məcəllənin 57.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş rəsmi qaydada verilməsi üçün iki gün ərzində müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqana (quruma) göndərilir.

127-5.2. İnternet informasiya resursunda yaradılmış elektron kabinetdə şəxsin hansı tarixdə inzibati xəta haqqında elektron protokol və ya inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar barədə bu Məcəllənin 127-5.1.1 – 127-5.1.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada məlumatlandırılması haqqında qeyd yerləşdirilməlidir. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemi bu Məcəllənin 127-5.1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş SMS məlumatın şəxsə çatdırıldığı vaxt barədə və bu Məcəllənin 127-5.1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan qaydada onun elektron kabinetinə yerləşdirilmiş inzibati xəta haqqında

elektron protokol və ya inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar və onların əlavələri ilə tanış olduğu vaxt barədə məlumatları müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemində göndərməli, həmçinin həmin məlumatları şəxsin elektron kabinetinə yerləşdirməli və onun elektron ünvanına (olduğu halda) göndərməlidir.

127-5.3. İnzibati xəta haqqında elektron protokolun və ya inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərarın bu Məcəllənin 57.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada “Poçt haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş sifarişli poçt göndərişi vasitəsilə rəsmi çatdırılması barədə məlumatlar bir gün müddətində müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum) tərəfindən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemində göndərilir.

127-5.4. Barəsində inzibati xəta haqqında elektron protokol və ya inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar tərtib edilmiş şəxs bu Məcəllənin 57-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş qaydada məlumatlandırıldığı vaxtdan təyin olunmuş cəriməni bank, poçt, plastik kart və ya internet vasitəsilə ödəyə bilər.

Maddə 127-6. İnzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərardan şikayətə baxılma qaydası

127-6.1. Barəsində bu Məcəllənin 127-4.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada inzibati tənbeh vermə haqqında elektron qərar çıxarılmış fiziki şəxs qərarla razılaşmadığı hallarda həmin qərar ona bu Məcəllənin 57-ci maddəsi ilə müəyyən olunmuş rəsmi qaydada verildiyi vaxtdan iyirmi gün müddətində yuxarı səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə) və ya məhkəməyə şikayət verə bilər. Şikayət müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemi vasitəsilə və ya şəxsən verilə, yaxud poçt vasitəsilə göndərilə bilər.

127-6.2. Yuxarı səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə) inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət verildikdə, yuxarı səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) araşdırma aparmaqla qərarın ləğv edilməsi üçün əsaslar müəyyən etdikdə, inzibati xəta haqqında iş üzrə elektron qərarı ləğv edir, belə əsaslar müəyyən olunmadıqda isə inzibati xəta haqqında iş üzrə elektron qərarın dəyişdirilmədən saxlanması barədə qərar qəbul edilir.

127-6.3. Bu Məcəllənin 127-6.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qərarlar müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemində yerləşdirilir və barəsində inzibati xəta

haqqında iş üzrə icraat aparılan şəxsə həmin qərar barədə bu Məcəllənin 57-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada məlumat verilir.”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 2 aprel 2021-ci il

§

“Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 2 aprel tarixli 287-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 2 aprel tarixli 287-VIQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1. Müəyyən edilsin ki:

1.1. Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 76.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində, 81-1.1-ci, 81-1.2-ci, 99.1.1-ci maddələrində, 127-4-cü maddəsinin adında, 127-4.1-ci maddəsinin birinci cümləsində (hər üç halda) və ikinci cümləsində, 127-4.4-cü, 127-4.6-cı, 127-5.1.1-ci, 127-5.1.2-ci, 127-5.1.3-cü (hər iki halda) maddələrində, 127-5.2-ci maddəsinin ikinci cümləsində (hər iki halda), 127-5.3-cü (hər iki halda) maddəsində, 127-6.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində və 127-6.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş müvafiq icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti həyata keçirir;

1.2. həmin Məcəllənin 127-4.1-ci (üçüncü halda) və 127-4.6-cı maddələrində “orqan (qurum)” dedikdə Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi nəzərdə tutulur;

1.3. həmin Məcəllənin 127-5.1.3-cü (ikinci halda) və 127-5.3-cü (birinci halda) maddələrində “orqan (qurum)” dedikdə Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi nəzərdə tutulur;

1.4. həmin Məcəllənin 76.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində, 81-1.1-ci, 81-1.2-ci, 99.1.1-ci maddələrində, 127-4-cü maddəsinin adında, 127-4.1-ci maddəsinin birinci cümləsində (hər iki halda), 127-4.4-cü, 127-5.1.3-cü maddələrində və 127-5.2-ci maddəsinin ikinci cümləsində (ikinci halda) “orqanın (qurumun) informasiya sistemi” dedikdə Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Mərkəzləşdirilmiş elektron informasiya sistemi nəzərdə tutulur;

1.5. həmin Məcəllənin 127-4.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində, 127-5.1.1-ci, 127-5.1.2-ci maddələrində, 127-5.2-ci maddəsinin ikinci cümləsində (birinci halda), 127-6.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində və 127-6.3-cü maddəsində “orqanın (qurumun) informasiya sistemi” dedikdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin “ASAN ödəniş” sistemi nəzərdə tutulur;

1.6. həmin Məcəllənin 127-5.3-cü maddəsində “orqanın (qurumun) informasiya sistemi” dedikdə Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Mərkəzləşdirilmiş elektron informasiya sistemi və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin “ASAN ödəniş” sistemi nəzərdə tutulur.

2. “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 fevral tarixli 795 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 2 (II kitab), maddə 259, № 3, maddə 460, № 4, maddə 670, № 6, maddələr 1025, 1063, № 7, maddə 1272, № 9, maddə 1468, № 10, maddələr 1614, 1638; 2017, № 2, maddələr 176, 202, № 3, maddə 351, № 4, maddələr 530, 537, № 6, maddə 1101, № 7, maddələr 1314, 1346, № 8, maddə 1521, № 9, maddə 1637, № 10, maddələr 1788, 1798, № 11, maddələr 2003, 2027, № 12 (I kitab), maddələr 2290, 2320; 2018, № 1, maddə 36, № 2, maddələr 198, 201, № 3, maddələr 418, 428, 443, 445, № 5, maddələr 914, 918, 926, 955,

№ 6, maddələr 1225, 1234, № 7 (I kitab), maddələr 1465, 1477, 1494, 1504, № 8, maddələr 1678, 1697, № 9, maddə 1840, № 11, maddələr 2244, 2256, 2273, 2289, № 12 (I kitab), maddələr 2541, 2566, 2573, 2610; 2019, № 1, maddələr 52, 68, № 3, maddə 426, № 4, maddələr 602, 630, № 5, maddələr 825, 846, 852, № 6, maddələr 1035, 1046, № 8, maddələr 1395, 1401, № 11, maddə 1700; 2020, № 3, maddələr 238, 240, 241, № 5, maddələr 540, 564, № 6, maddələr 691, 709, № 7, maddələr 863, 880, 884, № 8, maddələr 1027, 1032, № 9, maddə 1155, № 11, maddə 1359, № 12 (I kitab), maddə 1484; 2021, № 1, maddə 36; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 12 aprel tarixli 1312 nömrəli Fərmanı) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

2.1. 4.1-ci bəndə “97.1-ci maddələrində” sözlərindən əvvəl “76.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində, 81-1.1-ci, 81-1.2-ci,” sözləri, “127-1.2-ci (ikinci halda)” sözlərindən əvvəl “99.1.1-ci maddəsində,” sözləri və “192.3” rəqəmlərindən əvvəl “127-4-cü maddəsinin adında, 127-4.1-ci maddəsinin birinci cümləsində (hər üç halda) və ikinci cümləsində, 127-4.4-cü, 127-4.6-cı, 127-5.1.1-ci, 127-5.1.2-ci, 127-5.1.3-cü (hər iki halda) maddələrində, 127-5.2-ci maddəsinin ikinci cümləsində (hər iki halda), 127-5.3-cü (hər iki halda), 127-6.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində və 127-6.3-cü maddələrində,” sözləri əlavə edilsin;

2.2. 4.20-1-ci bəndə “Məcəllənin” sözündən sonra “127-4.1-ci (üçüncü halda), 127-4.6-cı,” sözləri əlavə edilsin;

2.3. aşağıdakı məzmununda 4.14-1-ci, 4.15-2-ci, 4.20-2-ci və 4.20-3-cü bəndlər əlavə edilsin:

“4.14-1. həmin Məcəllənin 127-4.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində, 127-5.1.1-ci, 127-5.1.2-ci maddələrində, 127-5.2-ci maddəsinin ikinci cümləsində (birinci halda), 127-6.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində və 127-6.3-cü maddəsində “orqanın (qurumun) informasiya sistemi” dedikdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin “ASAN ödəniş” sistemi nəzərdə tutulur;”;

“4.15-2. həmin Məcəllənin 127-5.1.3-cü (ikinci halda) və 127-5.3-cü maddəsində (birinci halda) maddələrində “orqan (qurum)” dedikdə Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi nəzərdə tutulur;”;

“4.20-2. həmin Məcəllənin 76.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində, 81-1.1-ci, 81-1.2-ci, 99.1.1-ci maddələrində, 127-4-cü maddəsinin adında, 127-4.1-ci maddəsinin birinci cümləsində (hər iki halda), 127-4.4-cü, 127-5.1.3-cü maddələrində və 127-5.2-ci maddəsinin ikinci cümləsində (ikinci halda)

“orqanın (qurumun) informasiya sistemi” dedikdə Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Mərkəzləşdirilmiş elektron informasiya sistemi nəzərdə tutulur;

4.20-3. həmin Məcəllənin 127-5.3-cü maddəsində “orqanın (qurumun) informasiya sistemi” dedikdə Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Mərkəzləşdirilmiş elektron informasiya sistemi və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin “ASAN ödəniş” sistemi nəzərdə tutulur.”.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il 2 aprel tarixli 287-VIQD nömrəli Qanunundan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 18 may 2021-ci il

§

**Bir sıra birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinin təyin edilməsi
haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Sərəncamı**

Məhkəmə-Hüquq Şurasının təkliflərini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 9-cu bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1. “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 94-cü və 96-cı maddələrinə uyğun olaraq, hakim vəzifəsinə aşağıdakı namizədlər birinci instansiya məhkəmələrinin hakimləri təyin edilsinlər:

...

Hərbi məhkəmələr üzrə:

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Hərbi Məhkəməsi

Orucəliyev Abil Elmar oğlu

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri üzrə:

Babək Rayon Məhkəməsi

İsmayıl Günay Mikayıl qızı

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi

Əliyeva Gülsüm Kamal qızı

...

2. Bu Sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 fevral 2021-ci il.

§

Naxçıvan Muxtar Respublikası Babək Rayon Məhkəməsinin hakimi

D.Y.Səfərovun vəzifəsinin dəyişdirilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin

Sərəncamı

Məhkəmə-Hüquq Şurasının təklifini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 9-cu və 32-ci bəndlərini, habelə “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 94-cü maddəsinə və 97-ci maddəsinin ikinci hissəsinə rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1. Daşqın Yaqub oğlu Səfərov Naxçıvan Muxtar Respublikası Babək Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən azad edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Şahbuz Rayon Məhkəməsinin hakimi və sədri təyin edilsin.

2. Bu Sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 fevral 2021-ci il.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Qərarı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 95-ci maddəsinin I hissəsinin 10-cu bəndinə, 132-ci maddəsinin II hissəsinə, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 94-cü maddəsinin ikinci hissəsinə və 96-cı maddəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi **qərara alır**:

1. Səlahiyyət müddəti başa çatmış aşağıdakı hakimlər “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun Keçid müddələrinin 7-ci hissəsinin dördüncü abzasına uyğun olaraq, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimləri təyin edilsinlər:

Allahverdiyev Əli Kərim oğlu,
Kuimova Vera Gennadiyevna,
Qurbanov Yusifəli Süleyman oğlu.

2. Bu Qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Sahibə Qafarova

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri

Bakı şəhəri, 21 may 2021-ci il

§

**Naxçıvan Muxtar Respublikası təltiflərinin verilməsi haqqında
Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin
Sərəncamı**

Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 5-ci maddəsinin II hissəsinin 21-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafında səmərəli fəaliyyətlərinə görə:

...

Yeni sənədlər, normativ aktlar

Xıdırov Əhliman Mehman oğlu – “Əməkdar hüquqşünas” fəxri adı ilə təltif edilsin.

Vasif Talbov

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri

Naxçıvan şəhəri, 08 fevral 2021-ci il

MƏHKƏMƏ FƏALİYYƏTİ

MÜLKİ KOLLEGIYADAN

Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2020-ci ildə 2031 mülki işə baxılmaqla nəticə verilmişdir. 2019-cu ildə isə həmin məhkəmələr tərəfindən 2649 mülki işə baxılmışdır. Bu onu göstərir ki, baxılan mülki işlərin sayı 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə 23,33% azalmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələrinin mülki işlər üzrə çıxarıqları qətnamə və qəraradlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə 2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında 160 apellyasiya şikayətinə baxılıb nəticə verilmişdir.

Apellyasiya şikayətləri ilə bağlı 160 mülki işdən 133 işə apellyasiya qaydasında baxılaraq 63 qətnamə və 22 qərarad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 9 qətnamə dəyişdirilmiş, 35 qətnamə və 4 qərarad isə ləğv edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 369-cu maddəsində göstərilən əsasla 27 apellyasiya şikayətinin icraatına isə xitam verilmişdir.

Apellyasiya şikayəti ilə əlaqədar kollegiyada baxılıb nəticə verilmiş işləri mülki hüquq münasibətlərinin mahiyyətinə görə təsnif etdikdə bu işlər üzrə göstəricilər aşağıdakı qaydada müəyyən olunur:

- ailə münasibətləri üzrə mübahisələr – 37 iş
- mənzil mübahisələri – 7 iş
- müqavilələrdən əmələ gələn öhdəliklər üzrə mübahisələr – 44 iş
- torpaq mübahisələri – 4 iş

Məhkəmə fəaliyyəti

- mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar mübahisələr – 5 iş
- əmək mübahisələri – 1 iş
- vərəsəlik hüququ üzrə mübahisələr – 7 iş
- mülki hüquq pozuntularından (deliktlərdən) əmələ gələn öhdəliklər üzrə mübahisələr – 2 iş
- xüsusi icraat qaydasında baxılan işlər üzrə mübahisələr – 5 iş
- digər mülki işlər – 21 iş

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2020-ci ildə baxılmış mülki işlər üzrə çıxarılan qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə apellyasiya şikayətlərinin sayı 14,44% azalmışdır. Belə ki, 2019-cu ildə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən mülki işlər üzrə qəbul edilmiş qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında 187 apellyasiya şikayətinə baxılmışdır.

Qəbul edilmiş qərarların sabitliyi üzrə göstərici 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə yuxarı olmuşdur. Belə ki, 2019-cu ildə rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən qəbul edilən 2649 qətnamə və qərardaddan 2,49%-i apellyasiya qaydasında dəyişdirilmiş və yaxud ləğv edilmişdirsə, 2020-ci ildə məhkəmələrin baxdığı işlər üzrə çıxarılan 2031 qətnamə və qərardaddan 2,36%-i dəyişdirilmiş və yaxud ləğv edilmişdir. Bu isə o deməkdir ki, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 2019-cu ildə 97,51%, 2020-ci ildə isə 97,64% təşkil etmişdir.

Statistik məlumatlara görə kollegiya tərəfindən 2020-ci ildə apellyasiya qaydasında baxılan qərarların 36,09%-nin ləğv və yaxud dəyişdirilməsinə həmin işlərə baxılarkən birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən maddi və prosesual hüquq normalarının tələblərinin pozulması və məhkəmənin gəldiyi nəticə üçün mühüm əhəmiyyəti olan bütün halların aydınlaşdırılmaması səbəb olmuşdur.

Apellyasiya baxışının nəticələrinə görə muxtar respublikanın ayrı-ayrı məhkəmələri üzrə 2019 və 2020-ci illərə dair göstəricilər aşağıdakı cədvəllərdə göstəriləndi kimi olmuşdur.

Məhkəmə fəaliyyəti

2019-cu ildə apellyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ə r					Qəraradlar		
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilib	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Dəyişdirilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	Ərizə baxılmamış saxlanılıb	İşin icraatına xitam verilib			
Naxçıvan	82	19	35	4	9	2	4	2	1	6
Babək	26	6	10		3	2	1	1		3
Şərur	32	3	12	6	4	2	3	1		1
Şahbuz	19	5	4		4	1	1	1		3
Kəngərli	8	3	3		1					1
Culfa	8	1	3	3	1					
Ordubad	10	3		3	1	1	1	1		
Sədərək	2			1			1			
YEKUN	187	40	67	17	23	8	11	6	1	14

2020-ci ildə apellyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ə r					Qəraradlar		
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilib	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Dəyişdirilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	Ərizə baxılmamış saxlanılıb	İşin icraatına xitam verilib			
Naxçıvan	59	10	17	5	8	2	5	2		10
Babək	19	3	12		3		1			
Şərur	40	8	17	2	1		1	2		9
Şahbuz	17	2	3	1	4	2	3			2
Kəngərli	7		4	1			1			1
Culfa	8	3	5							
Ordubad	10	1	5		1	1	2			
YEKUN	160	27	63	9	17	5	13	4		22

Apellyasiya qaydasında 2020-ci ildə ləğv edilmiş və yaxud dəyişdirilmiş məhkəmə qərarları üzrə ayrı-ayrı məhkəmələrin göstəricilərini bir-biri ilə, eləcə də həmin məhkəmələr tərəfindən çıxarılmış qətnamə və qərardadların ümumi sayı ilə müqayisə etdikdə müəyyən olur ki, qətnamə və qərardadların sabitliyi üzrə ən aşağı göstəriciyə Şahbuz Rayon Məhkəməsi, ən yüksək göstəriciyə isə Culfa və Sədərək Rayon Məhkəmələri malikdir. Belə ki, 2020-ci ildə *Şahbuz Rayon Məhkəməsində* çıxarılan 107 qərardan 10 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 9,35%-i ləğv edildiyinə və dəyişdirildiyinə görə məhkəmə qərarlarının sabitliyi üzrə göstərici 90,65% olduğu halda, Culfa və Sədərək Rayon Məhkəmələrinin qətnamə və qərardadlarının sabitliyi üzrə göstərici 100% təşkil etmişdir. Çünki həmin dövrdə *Culfa Rayon Məhkəməsi* tərəfindən çıxarılmış 182 qətnamə və qərardaddan ləğv edilən və dəyişdirilən olmamış, *Sədərək Rayon Məhkəməsi* tərəfindən çıxarılmış 35 qətnamə və qərardaddan isə apellyasiya şikayəti verilməmişdir.

Şərur Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ildə çıxarılan 489 qətnamə və qərardaddan 4 qətnamə və 2 qərardad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 1,23%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 98,77% təşkil etmişdir.

Babək Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ildə çıxarılan 297 qətnamə və qərardaddan 4 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 1,35%-i ləğv edilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 98,65% təşkil etmişdir.

Kəngərli Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ildə çıxarılan 135 qətnamə və qərardaddan 2 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 1,48%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 98,52% təşkil etmişdir.

Ordubad Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ildə çıxarılan 145 qətnamə və qərardaddan 4 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 2,76%-i ləğv edilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 97,24% təşkil etmişdir.

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi tərəfindən 2020-ci ildə çıxarılan 641 qətnamə və qərardaddan 20 qətnamə və 2 qərardad, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 3,43%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 96,57% təşkil etmişdir.

2019-cu ildə isə baxılmış işlər üzrə qəbul edilmiş qətnamə və qərardadların sabitlik göstəriciləri aşağıdakı kimi olmuşdur:

Məhkəmə fəaliyyəti

- *Kəngərli Rayon Məhkəməsi* – 99,40% (168 qətnamə və qəraraddan 1 qətnamə, yəni 0,60%-i ləğv edilmişdir);

- *Babək Rayon Məhkəməsi* – 98,07% (362 qətnamə və qəraraddan 6 qətnamə və 1 qəraraddan, yəni 1,93%-i ləğv edilmişdir);

- *Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi* – 97,67% (944 qətnamə və qəraraddan 19 qətnamə və 3 qəraraddan, yəni 2,33%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Culfa Rayon Məhkəməsi* – 97,67% (172 qətnamə və qəraraddan 4 qətnamə, yəni 2,33%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Şahbuz Rayon Məhkəməsi* – 97,24% (254 qətnamə və qəraraddan 6 qətnamə və 1 qəraraddan, yəni 2,76%-i ləğv edilmişdir);

- *Şərur Rayon Məhkəməsi* – 97,14% (560 qətnamə və qəraraddan 15 qətnamə və 1 qəraraddan, yəni 2,86%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Ordubad Rayon Məhkəməsi* – 95,24% (147 qətnamə və qəraraddan 6 qətnamə və 1 qəraraddan, yəni 4,76%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir);

- *Sədərək Rayon Məhkəməsi* – 95,24% (42 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə, yəni 4,76%-i ləğv edilmiş və ya dəyişdirilmişdir).

Qətnamə və qəraradların sabitliyi üzrə 2019 və 2020-ci illərə dair göstəricilərin müqayisəsi onu göstərir ki, Naxçıvan şəhər, Şahbuz və Kəngərli rayon məhkəmələrinin sabitlik göstəricisi 2019-cu illə müqayisədə aşağı düşmüş, Şərur, Babək, Culfa, Ordubad və Sədərək rayon məhkəmələrinin qətnamə və qəraradlarının sabitlik göstəricisi isə yüksəlmişdir.

Qətnamə və qəraradların sabitlik göstəricisi, yəni buraxılan məhkəmə səhvlərinin həcmi bir çox amillərlə yanaşı, həm də məhkəmənin üzərinə düşən iş yükündən də asılı olmuşdur.

Muxtar respublika məhkəmələrinin mülki mühakimə icraatı üzrə iş yükünə görə təsnif etdikdə müəyyən olunur ki, ötən ildə olduğu kimi 2020-ci ildə də ən çox mülki işə Naxçıvan Şəhər Məhkəməsində baxılmışdır. Belə ki, bu məhkəmədə 2019-cu ildə 944 mülki işə, 2020-ci ildə isə 641 mülki işə baxılmışdır.

Digər məhkəmələr üzrə iş yükü aşağıdakı kimi olmuşdur:

- *Şərur Rayon Məhkəməsi* – 489 iş (2019-cu ildə 560 işə baxılmışdır);

- *Babək Rayon Məhkəməsi* – 297 iş (2019-cu ildə 362 işə baxılmışdır);

- *Şahbuz Rayon Məhkəməsi* – 107 iş (2019-cu ildə 254 işə baxılmışdır);

- *Culfa Rayon Məhkəməsi* – 182 iş (2019-cu ildə 172 işə baxılmışdır);

- *Kəngərli Rayon Məhkəməsi* – 135 iş (2019-cu ildə 168 işə baxılmışdır);

- *Ordubad Rayon Məhkəməsi* – 145 iş (2019-cu ildə 147 işə baxılmışdır);

- *Sədərək Rayon Məhkəməsi* – 35 iş (2019-cu ildə 42 işə baxılmışdır).

Göründüyü kimi 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə ümumilikdə muxtar respublika məhkəmələrinin mülki mühakimə icraatı üzrə iş yükü azalmışdır.

Məhkəmələr üzrə “nikahın ləğvi” tələbinə dair işlər üzrə statistik göstəricilər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 58 iş qalıq qalmış, 2020-ci ildə 215 mülki iş, ümumilikdə 273 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 122 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 66 qərardad çıxarılmaqla 11 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 55 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 1 mülki iş aidiyyəti üzrə başqa məhkəməyə göndərilmiş, 26 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 58 iş 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

Şərur Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 58 iş qalıq qalmış, 2020-ci ildə 113 mülki iş, ümumilikdə 171 mülki iş icraata daxil olmuşdur. Mülki işlər üzrə 85 qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 22 qərardad çıxarılmaqla 9 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 13 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 11 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 53 iş 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

Babək Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 31 iş qalıq qalmış, 2020-ci ildə 125 mülki iş, ümumilikdə 156 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 72 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 35 qərardad çıxarılmaqla 2 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 33 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 8 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 41 iş 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

Culfa Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 27 iş qalıq qalmış, 2020-ci ildə 59 mülki iş, ümumilikdə 86 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 44 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 25 qərardad çıxarılmaqla 2 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 23 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 2 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 15 iş 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

Kəngərli Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 22 iş qalıq qalmış, 2020-ci ildə 45 mülki iş, ümumilikdə 67 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 28 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 18 qərardad çıxarılmaqla 5 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 13 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 5 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 16 iş 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

Ordubad Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 19 iş qalıq qalmış, 2020-ci ildə 42 mülki iş, ümumilikdə 61 mülki iş icraata daxil

olmuşdur. 40 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 2 qərardad çıxarılaqla 2 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmışdır. 2 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 17 iş 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

Şahbuz Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 7 iş qalıq qalmış, 2020-ci ildə 39 mülki iş, ümumilikdə 46 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 23 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 11 qərardad çıxarılaqla 3 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmış, 8 iş üzrə icraata xitam verilmişdir. 4 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 8 iş 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

Sədarək Rayon Məhkəməsi üzrə - 2019-cu ildən 2020-ci ilə 4 iş qalıq qalmış, 2020-ci ildə 11 mülki iş, ümumilikdə 15 mülki iş icraata daxil olmuşdur. 8 mülki iş üzrə qətnamə çıxarılaraq iddia təmin edilmişdir. Həmin kateqoriya işlər üzrə 1 qərardad çıxarılaqla 1 iş üzrə iddia baxılmamış saxlanılmışdır. 1 mülki iş üzrə ərizə geri qaytarılmış, 5 iş 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

2020-ci ildə məhkəmələr tərəfindən “nikahın ləğvi” tələbinə dair 145 iş üzrə (26,32%) icraata tərəflərin barışması səbəbindən xitam verilmişdir. Xitam verilmiş işlər üzrə məhkəmələrin göstəriciləri aşağıdakı kimi olmuşdur:

- Babək Rayon Məhkəməsi – 30,84% (107 işdən 33 işin icraatına xitam verilib);
- Culfa Rayon Məhkəməsi - 33,33% (69 işdən 23 işin icraatına xitam verilib);
- Şahbuz Rayon Məhkəməsi – 23,53% (34 işdən 8 işin icraatına xitam verilib);
- Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi - 29,26% (188 işdən 55 işin icraatına xitam verilib);
- Kəngərli Rayon Məhkəməsi - 28,26% (46 işdən 13 işin icraatına xitam verilib);
- Şərur Rayon Məhkəməsi - 12,15% (107 işdən 13 işin icraatına xitam verilib).

Məhkəmə fəaliyyəti

2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasında baxılan mülki işlər üzrə qəbul olunmuş qətnamə və qəraradlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasına 22 kasasiya şikayəti verilmiş, həmin şikayətlərdən 21 işə mahiyyəti üzrə baxılaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının 16 qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmış, 5 qətnaməsi ləğv edilmiş, 1 kasasiya şikayəti isə hazırda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının icraatında baxılmaqdadır.

Beləliklə, 2020-ci ildə qəbul edilən qərarlar üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının sabitlik göstəricisi 97,69% təşkil etmişdir.

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~

KOMMERSIYA KOLLEGIYASINDAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Kommersiya Məhkəməsinin icraatına 80 kommersiya mübahisələrinə dair iş daxil olmuşdur.

Kommersiya mübahisələrinə dair işlərdən 18 işə mahiyyəti üzrə baxılmaqla 14 iş üzrə iddia təmin edilmiş, 1 iş üzrə iddia rədd edilmiş, 1 iddia baxılmamış saxlanılmış, 2 işin icraatına xitam verilmişdir. 55 iş üzrə iddia ərizəsi geri qaytarılmış, 1 iş aidiyyəti üzrə göndərilmiş, 6 kommersiya mübahisələri üzrə iş isə 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

Məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, Kommersiya Məhkəməsinə 2020-ci ildə daxil olan işlərin böyük əksəriyyətini vergi ödəmələri barədə mübahisələr üzrə (54 iş - yəni 67,5%) və hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlıq fəaliyyəti subyektləri arasında yaranan mübahisələr üzrə (13 iş - yəni 16,25%) iddia tələbinə dair işlər təşkil etmişdir.

2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kommersiya kollegiyasında kommersiya mübahisələri ilə bağlı 8 apellyasiya şikayətinə baxılaraq 5 iş üzrə 2 qətnamə və 3 qərarad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 2 iş üzrə 2 qətnamə ləğv edilmiş, 1 apellyasiya şikayətinin icraatına isə xitam verilmişdir.

2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kommersiya kollegiyasında baxılan kommersiya mübahisələri üzrə qəbul olunmuş qətnamə və qəraradlardan 1 kasasiya şikayəti verilmiş, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kommersiya kollegiyasının 1 qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır

Beləliklə, 2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kommersiya kollegiyasının sabitlik göstəricisi 100% təşkil etmişdir.

≈≈≈≈≈≈≈≈
≈≈≈≈≈≈
≈≈≈

İNZİBATİ KOLLEGIYADAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati Məhkəməsinin icraatında ümumilikdə 144 inzibati mübahisələrə dair iş olmuş, onlardan 12 iş 2019-cu ildən cari ilə qalıq qalmış, 132 iş isə 2020-ci ildə daxil olmuşdur.

İnzibati mübahisələrə dair işlərdən 100 iş mahiyyəti üzrə baxılmaqla 37 iş üzrə iddia tələbi təmin edilmiş, 7 iş üzrə iddia tələbi rədd edilmiş, 56 işin icraatına xitam verilmişdir. 30 iş üzrə iddia mümkünsüz hesab edilmiş, 14 iş isə 2021-ci ilə qalıq qalmışdır.

2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati Məhkəməsinin icraatına daxil olan inzibati mübahisələrə dair işlərin sayı 7,69% azalmışdır. Belə ki, 2019-cu ildə həmin məhkəmənin icraatına inzibati mübahisələrə dair 156 iş daxil olmuşdur.

Məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, İnzibati Məhkəməyə 2020-ci ildə daxil olan işlərin böyük əksəriyyətini öhdəliyin icrası haqqında (62 iş - yəni 43,05%) və məcburetmə haqqında (59 iş - yəni 40,97%) iddia tələbinə dair işlər təşkil etmişdir.

2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasının icraatına inzibati mübahisələrə dair 19 apellyasiya şikayəti və seçkidə (referendumda) iştirak hüququnun müdafiəsi ilə bağlı 1 iş (iddia ərizəsi) daxil olmuşdur. Apellyasiya şikayətlərinə baxılaraq 13 iş üzrə 6 qərar və 7 qərardad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 5 iş üzrə 3 qərar və 2 qərardad ləğv edilmiş, 1 iş üzrə apellyasiya şikayətinin icraatına xitam verilmiş, seçkidə (referendumda) iştirak hüququnun müdafiəsi ilə bağlı 1 iş (iddia ərizəsi) üzrə iddia rədd edilmişdir. 2019-cu ildə inzibati kollegiyada 14 apellyasiya şikayətinə baxılmışdır. Göründüyü kimi 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə kollegiyada baxılan inzibati mübahisələrə dair işlərin sayı artmışdır.

2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasında baxılan işlər üzrə qəbul olunmuş qərar və qərardadlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasına 10 kasasiya şikayəti verilmiş, kasasiya şikayətlərinə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasında baxılaraq 2 qərar və 5 qərardad dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 qərar ləğv edilmişdir.

Məhkəmə fəaliyyəti

Beləliklə, 2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati kollegiyasının sabitlik göstəricisi 83,33% təşkil etmişdir.

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~

CİNAYƏT KOLLEGIYASINDAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2020-ci ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid olan məhkəmələr tərəfindən 2020-ci ildə 67 nəfərin barəsində 52 cinayət işinə mahiyyəti üzrə baxılmışdır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2019-cu ildə həmin məhkəmələr tərəfindən 52 nəfərin barəsində 48 cinayət işinə (bunlardan 33 nəfərin barəsində 29 cinayət işinə Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi Məhkəməsi tərəfindən) və 1 nəfərin barəsində 1 məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materialına baxılmışdır.

Birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən 2020-ci ildə baxılmış 50 cinayət işi üzrə 65 nəfərin barəsində ittiham hökmləri çıxarılmışdır.

İttiham hökmünün çıxarılması ilə nəticələnən işləri qəsd obyektinə görə qruplaşdırdıqda 2019 və 2020-ci illərə dair göstəricilər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Cinayətlərin növü	2019-cu il üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)	2020-ci il üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)
Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlər	1 / 1	7 / 3
Həyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlər	2 / 2	9 / 7
Şəxsiyyətin azadlığı və ləyaqəti əleyhinə olan cinayətlər	-	1 / 1
Şəxsiyyətin cinsi toxunulmazlığı və cinsi azadlığı əleyhinə olan cinayətlər	-	2 / 2
Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər	1 / 1	6 / 3
İctimai təhlükəsizlik əleyhinə olan cinayətlər	1 / 1	1 / 1
Ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər	2 / 2	4 / 4
İqtisadi fəaliyyət sahəsində olan cinayətlər	6 / 6	-
İdarəetmə qaydası əleyhinə olan cinayətlər	1 / 1	1 / 1

Məhkəmə fəaliyyəti

Hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər	33 / 29	30 / 24
Dövlətin konstitusiyaya quruluşunun əsasları və təhlükəsizliyi əleyhinə olan cinayətlər	1 / 1	-
Hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan cinayətlər	4 / 4	4 / 4

Cədvəldən göründüyü kimi 2019-cu ildən fərqli olaraq 2020-ci ildə hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər azalmış, ədalət mühakiməsi əleyhinə, həyat və sağlamlıq əleyhinə, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar və mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər artmış, hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə, ictimai təhlükəsizlik əleyhinə və idarəetmə qaydası əleyhinə olan cinayətlər üzrə göstəricilər isə dəyişməmişdir. 2019-cu ildən fərqli olaraq 2020-ci ildə iqtisadi fəaliyyət sahəsində olan və dövlətin konstitusiyaya quruluşunun əsasları və təhlükəsizliyi əleyhinə olan cinayətlərə dair işlər daxil olmamış, şəxsiyyətin azadlığı və ləyaqəti əleyhinə və şəxsiyyətin cinsi toxunulmazlığı və cinsi azadlığı əleyhinə olan cinayətlərə dair işlər isə daxil olmuşdur.

2019 və 2020-ci illərdə məhkumlara təyin olunan cəzalar aşağıdakı kimi olmuşdur:

Təyin olunan əsas cəzaların növləri	2019-cu il üzrə məhkumların sayı	2020-ci il üzrə məhkumların sayı
Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə	25 nəfər	32 nəfər
Azadlıqdan məhrum etməyə şərti məhkum etmə	10 nəfər	21 nəfər
Cərimə	3 nəfər	-
İslah işləri	1 nəfər	-
Hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma	8 nəfər	10 nəfər

Məhkəmə fəaliyyəti

İntizam xarakterli hərbi hissədə saxlama	4 nəfər	1 nəfər
Azadlığın məhdudlaşdırılması	1 nəfər	1 nəfər

Cədvəldən göründüyü kimi müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilənlər 2019-cu ildə məhkum edilmiş şəxslərin 48,08%-ni, 2020-ci ildə isə məhkum olunanların 49,23%-ni təşkil etmiş, yəni 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə cəzaların ümumi kütləsində azadlıqdan məhrum etmə cəzasının həcmi 1,15% artmış, azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaların həcmi isə əksinə 1,15% azalmışdır (ümumilikdə götürüldükdə).

2019 və 2020-ci illərdə baxılan cinayət işlərinə dair göstəricilər ayrı-ayrılıqda muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri üzrə aşağıdakı kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2019-cu il üzrə (cinayət işinin və məhkumun sayı)	2020-ci il üzrə (cinayət işinin və məhkumun sayı)
Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi	6 / 6	3 / 3
Naxçıvan MR Hərbi Məhkəməsi	29 / 33	30 / 38
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	4 / 4	8 / 12
Culfa Rayon Məhkəməsi	3 / 3	1 / 1
Şərur Rayon Məhkəməsi	3 / 3	6 / 9
Babək Rayon Məhkəməsi	1 / 1	2 / 2
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	2 / 2	-
Ordubad Rayon Məhkəməsi	-	2 / 2
Sədərək Rayon Məhkəməsi	1 / 1	-
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	-	-

Cədvəldən göründüyü kimi 2019-cu ildən fərqli olaraq 2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsində və Culfa Rayon Məhkəməsində baxılmış cinayət işlərinin sayı azalmış, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Hərbi Məhkəməsində, Naxçıvan şəhər, Şərur və Babək rayon məhkəmələrində baxılmış cinayət işlərinin sayı artmışdır. Ötən ildən fərqli olaraq 2020-ci ildə Ordubad Rayon Məhkəməsinin icraatına

Məhkəmə fəaliyyəti

cinayət işləri daxil olmuş, Kəngərli və Sədərək rayon məhkəmələrinin icraatına isə cinayət işi daxil olmamışdır. Şahbuz Rayon Məhkəməsinin icraatına ötən ildə olduğu kimi 2020-ci ildə də cinayət işi daxil olmamışdır.

2020-ci ildə birinci instansiya məhkəmələrində baxılmış cinayət işləri üzrə çıxarılan hökmlərdən verilmiş apellyasiya şikayətlərinə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasında baxılaraq 17 hökm dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 hökm isə dəyişdirilmişdir.

Dəyişdirilən hökmlər muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələrinin 2020-ci ildə çıxardıqları bütün hökmlərin 6%-ni təşkil etdiyi üçün məhkəmələr üzrə hökmlərin sabitlik göstəricisi 94% olmuşdur.

Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2019-cu ildə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən çıxarılmış hökmlərin sabitlik göstəricisi 89,58% təşkil etmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən xüsusi icraat qaydasında 2020-ci ildə 116 işə (materiala) baxılmışdır. 2019-cu illə müqayisədə bu göstərici 68,12% artmışdır (həmin dövrdə 69 işə baxılmışdır).

2020-ci ildə xüsusi icraat qaydasında həll edilən işlərdən 28 iş (24,14%) həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi, 51 iş (43,97%) telefon danışıqlarına qulaq asma, 2 iş (1,72%) texniki rabitə kanallarından və digər texniki vasitələrdən məlumatların çıxarılması, 1 iş (0,86%) cəzanın çəkilməmiş hissəsinin daha ağır cəza ilə əvəz edilməsi, 1 iş (0,86%) xəstəliyə və ya hökmün icra müddətinin başa çatmasına görə cəza çəkməkdən azad etmə, 4 iş (3,45%) cəza çəkməkdən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə, 1 iş (0,86%) cəzanın çəkilməmiş hissəsinin daha yüngül cəza ilə əvəz edilməsi, 1 iş (0,86%) cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün dəyişdirilməsi, 1 iş (0,86%) tibbi xarakterli məcburi tədbirin ləğv edilməsi, 1 iş (0,86%) məhkumluğun vaxtından əvvəl götürülməsi və 25 iş (21,55%) digər məsələlər barədə olmuşdur.

Muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri üzrə xüsusi icraat qaydasında baxılan işlərlə əlaqədar 2019 və 2020-ci illərin göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə təsvir edildiyi kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2019-cu il üzrə (işlərin və şəxslərin sayı)	2020-ci il üzrə (işlərin və şəxslərin sayı)
Naxçıvan MR Hərbi Məhkəməsi	14 / 14	14 / 14
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	11 / 11	37 / 37

Məhkəmə fəaliyyəti

Şərur Rayon Məhkəməsi	4 / 4	7 / 7
Babək Rayon Məhkəməsi	4 / 4	5 / 5
Culfa Rayon Məhkəməsi	5 / 5	19 / 19
Ordubad Rayon Məhkəməsi	1 / 1	4 / 4
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	29 / 29	29 / 29
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	1 / 1	1 / 1
Sədərək Rayon Məhkəməsi	-	-

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələrində 2020-ci ildə 217 nəfərin barəsində 209 inzibati xəta haqqında işə baxılmışdır. Bunlardan 7 nəfərin barəsində 7 iş səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə verilən şikayət olmuşdur.

2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə baxılan inzibati xəta haqqında işlərin sayı 14,69%, inzibati xəta törətmiş şəxslərin sayı isə 14,23% azalmışdır (2019-cu ildə 253 nəfərin barəsində 245 inzibati xəta haqqında işə baxılmışdır).

2020-ci ildə barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərdən 123 nəfərə (56,68%) inzibati həbs, 46 nəfərə (21,20%) inzibati cərimə, 1 nəfərə (0,46%) inzibati xətanın törədilməsində alət və ya inzibati xətanın bilavasitə obyektı olmuş predmetin müsadirəsi, 18 nəfərə (8,29%) inzibati xəta törətmiş fiziki şəxsin ona verilmiş xüsusi hüququnun məhdudlaşdırılması növündə inzibati tənbeh tədbirləri tətbiq olunmuş, 25 nəfərin (11,52%) barəsində 25 inzibati xəta haqqında işin icraatına xitam verilmişdir.

Səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından məhkəməyə verilən şikayətlər üzrə 4 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 3 qərar ləğv edilərək inzibati xəta haqqında iş üzrə icraata xitam verilmişdir.

İnzibati tənbeh tədbirinin tətbiqinə dair qərarın çıxarılması ilə nəticələnən inzibati xətalrı növünə görə qruplaşdırdıqda 2019 və 2020-ci illərə dair göstəricilər aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

İnzibati xətanın növləri	2019-cu il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)	2020-ci il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)
Sağlamlıq əleyhinə olan inzibati xətalər	5 nəfər / 5 iş	16 nəfər / 16 iş
Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar inzibati xətalər	25 nəfər / 25 iş	26 nəfər / 26 iş

Məhkəmə fəaliyyəti

Əhalinin sanitariya-gigiyena və sanitariya-epidemioloji salamatlığı qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər	-	8 nəfər / 6 iş
Mülkiyyət əleyhinə olan inzibati xətlər	15 nəfər / 13 iş	2 nəfər / 2 iş
Ətraf mühitin mühafizəsi, təbiətdən istifadə və ekoloji təhlükəsizlik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər	1 nəfər / 1 iş	1 nəfər / 1 iş
Yol hərəkəti qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər	2 nəfər / 2 iş	4 nəfər / 4 iş
Gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər	2 nəfər / 2 iş	6 nəfər / 6 iş
İctimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətlər	43 nəfər / 40 iş	41 nəfər / 35 iş
İdarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər	104 nəfər / 101 iş	84 nəfər / 84 iş
Əhalinin sanitariya-gigiyena və sanitariya-epidemioloji salamatlığı qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlərlə bağlı səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxs) qərarından verilən şikayət	-	2 nəfər / 2 iş
Ətraf mühitin mühafizəsi, təbiətdən istifadə və ekoloji təhlükəsizlik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlərlə bağlı səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxs) qərarından verilən şikayət	2 nəfər / 2 iş	2 nəfər / 2 iş

Göründüyü kimi 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən baxılan ictimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətlərlə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 4,65%, idarəçilik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlərlə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 19,23%, mülkiyyət əleyhinə olan inzibati xətlərlə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 86,67% azalmış, sağlamlıq əleyhinə olan inzibati xətlərlə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 3 dəfə, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar inzibati xətlərlə bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 4%, yol hərəkəti qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlərlə

Məhkəmə fəaliyyəti

bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 2 dəfə, gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalara bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 3 dəfə artmış, ətraf mühitin mühafizəsi, təbiətdən istifadə və ekoloji təhlükəsizlik qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalara bağlı barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı və həmin inzibati xətalara bağlı səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından verilən şikayətlərin sayı isə dəyişməmişdir. Ötən ildən fərqli olaraq 2020-ci ildə əhalinin sanitariya-gigiyena və sanitariya-epidemioloji salamatlığı qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalara və həmin inzibati xətalara bağlı səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından verilən şikayətlər daxil olmuşdur.

Baxılmış inzibati xətalara dair işlər üzrə muxtar respublika məhkəmələrinin 2019 və 2020-ci illərə dair göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2019-cu il üzrə (iş və şəxslərin sayı)	2020-ci il üzrə (iş və şəxslərin sayı)
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	77 / 77	75 / 75
Şərur Rayon Məhkəməsi	56 / 62	72 / 77
Babək Rayon Məhkəməsi	33 / 33	21 / 24
Culfa Rayon Məhkəməsi	24 / 26	14 / 14
Ordubad Rayon Məhkəməsi	25 / 25	8 / 8
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	19 / 19	14 / 14
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	7 / 7	4 / 4
Sədərək Rayon Məhkəməsi	4 / 4	1 / 1

2020-ci ildə muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən baxılmış inzibati xətalara dair işlər üzrə çıxarılmış qərarlardan Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasına 3 apellyasiya şikayəti verilmişdir.

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin 2 qərarından verilən apellyasiya şikayətlərinə baxılaraq 1 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 qərar isə dəyişdirilmiş, Şərur Rayon Məhkəməsinin 1 qərarından verilən apellyasiya şikayətinə baxılaraq qərar dəyişdirilmişdir.

Muxtar respublikanın şəhər və rayon məhkəmələri tərəfindən 2020-ci ildə inzibati xətalara dair işlər üzrə çıxarılan qərarlardan 0,96%-i dəyişdirildiyindən qərarların sabitlik göstəricisi 99,04% təşkil etmişdir.

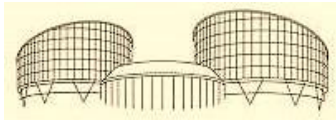
2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasında baxılan işlər üzrə çıxarılan qərarlardan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasına 5 kasasiya şikayəti

Məhkəmə fəaliyyəti

verilmiş, həmin şikayətlərdən 3 iş üzrə 3 qərar dəyişdirilmədən saxlanılmış, 1 iş üzrə 1 qərar dəyişdirilmiş, 1 iş isə kollegiyanın icraatında baxılmaqdadır.

Beləliklə, 2020-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının sabitlik göstəricisi 95% təşkil etmişdir.

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~

İNSAN HÜQUQLARI VƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİ

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icmalı

Bülletenin hər buraxılışında insan hüquq və azadlıqlarına dair məsələlər üzrə Avropa Məhkəməsinin hüquqi mövqeyini əks etdirən qərarların icmalı dərc olunur.

Bu sayımızda da oxucuların tanış olması məqsədilə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında” Avropa Konvensiyasının bir neçə qərarının icmalını təqdim edirik:

1. Avropa Məhkəməsinin *Xamotxu (Khamtokhu) və Aksençik (Aksençik) Rusiyaya qarşı [BP]* – ərizələr № 60367/08 və 961/11 24.1.2017-ci il tarixli qərarından

Maddə 14

Ayrı-seçkilik

Ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasını tənzimləyən normaların ayrı-seçkilik xarakterli olduğu barədə iddia: *pozuntu baş verməyib*.

Faktlar – Rusiya Cinayət Məcəlləsinin 57-ci maddəsində nəzərə tutulur ki, ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzası xüsusilə ağır cinayətlərin müəyyən kateqoriyalarına şamil olunur. Lakin belə cəza qadınlara, habelə cinayət törədildiyi anda yaşı 18-dən az olan və ya hökm çıxarıldığı anda yaşı 65-dən yuxarı olan şəxslərə təyin oluna bilməz. Rusiya Konstitusiyası Məhkəməsi həmin maddənin ayrı-seçkiliyə qarşı müdafiəni nəzərdə tutan Konstitusiyası normasına zidd olduğu barədə şikayətləri dəfələrlə qəbul edilməz elan edib və digər səbəblərlə yanaşı, belə əsas gətirib ki, bu məsələdə hər hansı fərqli rəftar ədalət prinsiplərinə və humanizm mülahizələrinə əsaslanır və cəza təyin edilərkən şəxsin yaşının, sosial və psixoloji xarakteristikalarının nəzərə alınmasına imkan verir.

Avropa Məhkəməsinə verdikləri şikayət ərizələrində hər ikisi yetkin yaşda olan, kişi cinsinə mənsub olan, cinayət əməllərinə görə ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzası çəkən ərizəçilər Konvensiyanın 5-ci maddəsi ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddəsi əsasında şikayət

etdilər ki, qanunla ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasının şamil olunmadığı digər məhkum kateqoriyaları ilə müqayisədə ayrı-seçkilik xarakterli rəftara məruz qalıblar.

1 dekabr 2015-ci ildə Məhkəmənin Palatası bu iş üzrə yurisdiksiyasından Böyük Palatanın xeyrinə imtina etməyi qərara aldı.

Hüquqi məsələlər – 5-ci maddə ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddə

a) *5-ci maddə ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddənin bu işə tətbiqinin mümkünlüyü məsələsi* – Baxmayaraq ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsi ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasının milli qanunvericilikdə nəzərdə tutulduğu halda təyin edilməsinə mane olmur, 14-cü maddədə təsbit edilmiş ayrı-seçkiliyə qarşı qadağa təkcə Konvensiyanın və Protokolların tələbinə əsasən hər bir dövlətin təmin etməli olduğu bütün hüquq və azadlıqlara deyil, həm də Konvensiyanın istənilən maddəsinin ümumi mahiyyətindən irəli gələn və təmin edilməsi dövlətlər tərəfindən könüllü olaraq üzərilərinə götürülən əlavə hüquqlara da şamil olunur. Buradan belə nəticə çıxır ki, milli qanunvericilik ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasını müəyyən məhkum kateqoriyalarına şamil etməsə, 5-ci maddə ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddənin tətbiqinin məqsədləri üçün bu hala 5-ci maddənin 1-ci bəndi tətbiq edilir.

Rusiya Cinayət Məcəlləsinin 57-ci maddəsində müəyyən edilmiş cəza təyinetmə siyasəti ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasının məhkumların cins və yaş əlaməti əsasında fərqləndirilməsinə yönəlib və bunların hər ikisi Konvensiyanın 14-cü maddəsi ilə qadağan edilmiş ayrı-seçkiliyin əsasını təşkil edən əlamətlərdir. Buna görə də 5-ci maddə ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddə bu işə tətbiq edilə bilər.

b) *Fərqli rəftarın Konvensiyaya uyğunluğu məsələsi* – Cinayət törətmiş qadınlara, yetkinlik yaşına çatmayanlara və yaşı 65-dən yuxarı olan şəxslərə ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasını şamil etməyən cəza siyasəti cins və yaş əlamətlərinə görə fərqli rəftara bərabərdir. Hökumət bildirdi ki, müxtəlif kateqoriyalı hüquqpozanların yaşını və "psixoloji xarakteristikalarını" nəzərə almaqla ədalət və humanizm prinsiplərini təşviq etmək məqsədi cəza təyinetmə siyasəti kontekstində və 5-ci maddə ilə əlaqəli şəkildə götürülmüş 14-cü maddənin tətbiqinin məqsədləri üçün qanuni məqsəd hesab edilə bilər.

Mütənəsibliyə gəlincə, ömürlük azadlıqdan məhrumetmə Rusiya Cinayət Məcəlləsində az sayda xüsusilə ağır cinayətlərə görə nəzərdə tutulmuşdu və birinci instansiya məhkəməsi bütün ağırlaşdırıcı və

yüngülləşdirici halları nəzərə aldıqdan sonra ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müvafiq cinayətə uyğun yeganə cəza olduğu qənaətinə gəldikdən sonra bu cəza təyin olunurdu. O, əməlin ağırlıq dərəcəsiindən asılı olmayaq istənilən cinayətə məcburi və ya avtomatik qaydada tətbiq edilən cəza deyildi. Ərizəçilərin işinə dair qərar işin konkret faktları əsasında qəbul olunmuşdu və onların cəzası birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən cinayət qanunvericiliyinin fərdiləşdirilmiş qaydada tətbiqinin nəticəsi idi və təyin edilən cəzanın seçilməsində həmin məhkəmənin diskresion səlahiyyəti məhdudlaşdırılmamışdı. Belə vəziyyətdə cəmiyyətin müdafiə edilməsi və bütövlükdə cəmiyyətin və ayrı-ayrı fərdlərin cinayət törətməkdən çəkindirilməsi kimi penoloji (cəza təyinetmə) məqsədləri nəzərə alsaq, ərizəçilərə təyin olunmuş ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzası əsassız və ya məntiqsiz görünürdü. Bundan əlavə, həbsxana qaydalarına əməl etmələri şərti ilə ərizəçilər iyirmi beş ildən sonra azadlığa buraxılma hüququ əldə edə bilərdilər, odur ki, bu işdə *Vinter və başqaları Birləşmiş Krallığa qarşı* ([BP], ərizə № 66069/09 və s., 9 iyul 2013-cü il, 165 saylı Məlumat bülleteni) və *Mürrey Niderlanda qarşı* ([BP], ərizə № 10511/10, 26 aprel 2016-cı il, 195 saylı Məlumat bülleteni) məhkəmə işlərindəki məsələlərlə müqayisə olunan bilən heç bur məsələ meydana çıxmır.

i) *Yaş əlamətinə görə fərqli rəftar* – Ərizəçilərə qarşı rəftarla yetkinlik yaşına çatmayan hüquqpozanlara qarşı rəftar arasında fərq olduğunu şübhə altına almaq üçün heç bir əsas yox idi. Yetkinlik yaşına çatmayan hüquqpozanlara ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasının şamil edilməməsi bütün iştirakçı dövlətlərin hüquq sistemlərində qəbul olunmuş ümumi yanaşmaya uyğundur. O həmçinin beynəlxalq standartlara* da uyğundur və onun məqsədi, şübhəsiz ki, yetkinlik yaşına çatmayan hüquqpozanların islah olunmasına şərait yaratmaqdır. Məhkəmə hesab etdi ki, əməlləri nə dərəcədə ağır olursa-olsun, yetkinlik yaşına çatmayan hüquqpozanlar məsuliyyətə cəlb edilərkən onların həm psixi, həm də emosional baxımdan hələ yetkinləşməməsi, şəxsiyyətlərinin dəyişkənliyə daha çox meyilli olması və reabilitasiya və islah oluna bilmələri nəzərə alınmalıdır.

Yaşı 65-dən yuxarı olan hüquqpozanlara münasibətdə fərqli rəftara gəlincə, Məhkəmə yaşı 65-dən yuxarı olan hüquqpozanlara ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasının tətbiqini istisna edən müvafiq ölkədaxili qanunvericilik normasının obyektiv və əğlabatan əsasının olmadığını düşünmək üçün heç bir əsas görmədi. Həmin normanın məqsədi ərizəçilər

kimi yetkin yaşda olan, amma yaşı 65-dən az olan, kişi cinsinə mənsub olan şəxslərin iyirmi beş ildən sonra azadlığa buraxılmaq hüququ əldə etməsi imkanının kökündə duran maraqlara prinsipcə uyğundur və *Vinterin işində* qeyd edildiyi kimi, ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasını tətbiq edən ölkələrin milli hüquq sistemlərində qəbul edilmiş ümumi yanaşmadır. Ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasının sonradan yüngülləşdirilməsinin mümkünlüyü yaşı kifayət qədər çox olan hüquqpozanlar üçün sadəcə xəyali imkan olmayaraq reallığa daha yaxın olan şansıdır.

ii) *Cins əlamətinə görə fərqli rəftar* – Məhkəmə həbsxana şəraitində qadınların cinsi zəmində zorakılıqdan, sui-istifadə və seksual təzyiqlə hallarından müdafiə edilməsi tələbatlarını, eləcə də hamilə qadınların və ana olan qadınların müdafiəsi tələbatlarını əks etdirən müxtəlif Avropa sənədlərini və beynəlxalq sənədləri nəzərə aldı. Hökumət həbsxanalardakı kişi və qadın məhbusların ümumi sayı arasında böyük fərq olduğunu göstərən statistik məlumatları təqdim etdi və həmçinin ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasının tətbiq edildiyi şəxslərin sayının nisbətən az olduğunu qeyd etdi. Dövlət hakimiyyəti orqanları sərəncamlarındakı məlumatları qiymətləndirdikdən sonra həmin məlumatları və ya onların xidmət etdiyi penoloji məqsədləri yenidən qiymətləndirmək Məhkəmənin funksiyasına daxil deyil. Bu işin hallarını nəzərə alsaq, Məhkəmənin belə nəticəyə gəlməsi üçün kifayət qədər əsas vardı ki, ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasının qadın hüquqpozanlara şamil olunmamasını nəzərdə tutan ümumi qayda ümumi maraqlara uyğun idi.

Bu tamamilə təbii haldır ki, öz səlahiyyətləri daxilində bütövlükdə cəmiyyətin maraqlarını nəzərə almağa borclu olan milli hakimiyyət orqanları cəza siyasəti kimi həssas məsələlərə dair qərar qəbul etmələri tələb olunarkən geniş qiymətləndirmə sərbəstliyinə malik olmalıdırlar. Hazırkı işdə qaldırılan həssas məsələlər üzv dövlətlər arasında kifayət qədər vahid mövqeyin olmadığı sahələrə aid olduğuna (ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasının yetkinlik yaşına çatmayanlara şamil olunmaması istisna olmaqla) və ümumiyyətlə bu sahəyə aid qanunvericiliyin keçid mərhələsində olduğu hesab edildiyinə görə, hər bir dövlətin hakimiyyət orqanlarına bu sahədə geniş qiymətləndirmə sərbəstliyi verilməlidir.

Beləliklə, Rusiyanın qanunverici orqanını bu sahədə cəmiyyətin təkamülünü nəzərə alaraq ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasının hüquqpozanların müəyyən qrupuna tətbiqini istisna etdiyinə görə tənqid etmək, çətin ki, düzgün olar. Belə istisna hər bir baxımdan penoloji məsələlərdə sosial tərəqqini əks etdirir. Ömürlük azadlıqdan məhrumetmə

cəzasının tətbiqi məsələsinə münasibətdə vahid yanaşmanın olmadığını nəzərə alsaq, Rusiyanın dövlət orqanları malik olduqları qiymətləndirmə sərbəstliyinin həddlərini aşmamışdılar.

Qısaca desək, baxmayaraq ki, ədalət və humanizm prinsiplərinin təşviqi məqsədinə nail olmaq üçün cavabdeh dövlət birmənalı olaraq hüquqpozanların bütün kateqoriyalarını ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasından azad edə bilərdi, Konvensiyanın Məhkəmə tərəfindən verilmiş hazırkı şərhinə əsasən bunu ondan tələb etmək olmazdı. Bundan başqa, Rusiya Federasiyasında ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasının praktiki tətbiqini istər təyin edilməsi qaydası, istərsə də sonradan bu cəzaya yenidən baxılmasının mümkünlüyü baxımından nəzərə alaraq, eləcə də bu sahədə bütövlükdə cəmiyyətin maraqlarının Konvensiyaya uyğunluğunu və cavabdeh dövlətin bu sahədə geniş qiymətləndirmə sərbəstliyinə malik olduğunu nəzərə alaraq, Məhkəmə əmin oldu ki, tətbiq edilmiş vasitələrlə qarşıya qoyulmuş məqsəd arasında ağlabatan mütənasiblik əlaqəsi mövcuddur. Mübahisələndirilən istisnalar qadağan edilmiş fərqli rəftar təşkil etmirdi. Bu nəticəyə gələrkən Məhkəmə Konvensiyanın müddəalarını harmoniyalı şəkildə və onun ümumi ruhuna uyğun tərzdə şərh etməyin zəruriliyini bütünlüklə nəzərə aldı.

Nəticələr: yaş əlamətinə görə pozuntu baş verməyib (bir səsə qarşı on altı səs); cins əlamətinə görə pozuntu baş verməyib (yeddi səsə qarşı on səs).

≈ ≈ ≈

2. Avropa Məhkəməsinin *Hatçinson (Hutchinson) Birləşmiş Krallığa qarşı 17.1.2017 tarixli qərarından [BP] – ərizə № 57592/08*

Maddə 3

Ləyaqəti alçaldan cəza

Qeyri-insani cəza

Daxili işlər nazirinin azad etmə səlahiyyətlərinə aydınlıq gətirildikdən sonra ömürlük həbs cəzası almış şəxsin həbsdə saxlanılmasının davam etdirilməsi: *pozuntu baş verməyib*.

Faktlar – *Vinter və başqaları Birləşmiş Krallığa qarşı* məhkəmə işində Avropa Məhkəməsi müəyyən etdi ki, İngiltərə və Uelsdə ömürlük həbs cəzası almış məhbusların azadlığa buraxılması perspektivi qeyri-müəyyəndir. “Cinayətlər (cəzalar) haqqında” 1997-ci il tarixli qanunun 30-

cu maddəsi daxili işlər nazirinə istənilən məhbusu, o cümlədən ömürlük həbs cəzası alanları azad etmək səlahiyyəti versə də, “Qeyri-müəyyən müddətə təyin edilən cəzalar haqqında təlimat”ın (“Ömürlük həbs cəzası haqqında təlimat”) 12-ci fəslində nəzərdə tutulmuşdu ki, belə cəzanı çəkən məhbus yalnız sağalmaz xəstəliyi olduqda və ya fiziki cəhətdən fəaliyyət qabiliyyətini itirdikdə azadlığa buraxıla bilər. Bunlar olduqca məhdud sayda şəxsləri əhatə edən şərtlər idi və Məhkəmənin rəyinə görə, ömürlük həbs cəzası alanlar üçün Məhkəmənin presedent hüququna əsasən tələb olunan “azadlığa buraxılma perspektivi” yaratmırdı və Konvensiyanın 3-cü maddəsinin məqsədləri üçün cəzanın yüngülləşdirilməsinə imkan yaradan şərtlər sayıla bilməzdi. Sonradan İngiltərə və Uels Apellyasiya Məhkəməsi İngiltərə qanunvericiliyində əks olunmuş mövqeyi *Vinter və başqalarının işi* üzrə qərarın işığında araşdırdı. *Maklolinin (McLoughlin) işində* o qərara aldı ki, “Ömürlük həbs cəzası haqqında təlimat” nazirin “humanizm mülahizələrinə görə” məhbusun azad edilməsinə aidiyyəti olan bütün əhəmiyyətli halları nəzərdən keçirmək vəzifəsini məhdudlaşdırma bilməz və 3-cü maddənin tələblərinə uyğun şəkildə şərh edilməli olan həmin vəzifə “Ömürlük həbs cəzası haqqında təlimat”da göstərilən hallarla məhdudlaşmır və daha geniş məna kəsb etməklə ayrı-ayrılıqda hər bir konkret işə şamil oluna bilər. Bundan başqa, daxili işlər nazirinin qərarı əsaslandırılmalı və bu qərara məhkəmə tərəfindən yenidən baxılması mümkün olmalıdır. Beləliklə, Apellyasiya Məhkəməsinin rəyinə görə, İngiltərə və Uels qanunvericiliyi ömürlük həbs cəzası almış məhbusların müstəsna hallarda azadlığa buraxılmasına imkan verirdi.

Hazırkı işdə ərizəçi 1984-cü ilin sentyabrında soyğunçuluqda, zorlamada və üç qətl törətməkdə təqsirli bilinərək ömürlük həbs cəzasına məhkum olunmuş və çəkməli olduğu minimal cəza müddəti (tarif müddəti) 18 il müəyyən edilmişdi. 1994-cü ilin dekabrında isə daxili işlər naziri ərizəçiyə məlumat vermişdi ki, onun ömürlük həbs cəzasının müddətini azaltmamaq barədə qərar qəbul edib. “Cinayət mühakimə icraatı haqqında” 2003-cü il tarixli qanun qüvvəyə mindikdən sonra ərizəçi ona təyin olunmuş ömürlük həbs cəzasının müddətinə yenidən baxılması üçün müraciət etdi. 2008-ci ilin mayında Yüksək Məhkəmə onun cinayətlərinin ağırlığını nəzərə alaraq bu qənaətə gəldi ki, daxili işlər nazirinin qərarı ilə razılaşmamaq üçün əsas yoxdur. Ərizəçinin apellyasiya şikayəti 2008-ci ilin mayında Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən rədd edildi. Avropa Məhkəməsinə şikayət ərizəsində ərizəçi iddia etdi ki, ömürlük həbs cəzasının yüngülləşdirilməsi və onun

azadlığa buraxılması perspektivi yoxdur, bu isə Konvensiyanın 3-cü maddəsinin pozuntusudur.

3 fevral 2015-ci il tarixli qərarla (bax: 182 saylı Məlumat bülleteni) Məhkəmənin Palatası bir səsə qarşı altı səslə bu nəticəyə gəldi ki, 3-cü maddəsinin pozuntusu baş verməyib. Ərizəçinin vəsatəti əsasında 1 iyun 2015-ci ildə iş Böyük Palatanın icraatına verildi.

Hüquqi məsələlər – Maddə 3: *Maklolinin işində* Apellyasiya Məhkəməsi *Vinterin işi* üzrə qərarla yer alan tənqiddə birbaşa cavab verdi. O təsdiq etdi ki, qanun daxili işlər nazirinin üzərinə azad etmə səlahiyyətini Konvensiyanın 3-cü maddəsinə uyğun şəkildə həyata etmək vəzifəsi qoyur və aydınlıq gətirdi ki, "Ömürlük həbs cəzası haqqında təlimat" daxili işlər nazirinin məhbusun azad edilməsinə aidiyyəti olan bütün əhəmiyyətli halları nəzərdən keçirmək vəzifəsini məhdudlaşdırma bilməz, yaxud da daxili işlər nazirinin diskresion səlahiyyəti yalnız "Ömürlük həbs cəzası haqqında təlimat"da göstərilən məsələlərlə məhdudlaşdırıla bilməz. Beləliklə, Apellyasiya Məhkəməsi müvafiq daxili qanunvericiliyin məzmununa aydınlıq gətirərək *Vinterin işində* müəyyən edilmiş qeyri-müəyyənliyi həll etdi.

Vinterin işində müəyyən edilmiş daxili qanunvericilikdəki qeyri-müəyyənliyin aradan qaldırıldığı müəyyən etdikdən sonra Böyük Palata bu məsələni nəzərdən keçirməyə başladı ki, təyin olunmuş cəzaya yenidən baxılması prosedurunun və onun əhatə etdiyi məsələlərin xarakteri, yenidən baxmanın şərtləri, meyarları və müddəti nəzərə alınmaqla İngiltərə və Uelsdə ömürlük həbs cəzalarına yenidən baxılması proseduru 3-cü maddənin tələblərinə cavab verirdimi?

i) *Yenidən baxma prosedurunun xarakteri* – Məhkəmə bu yenidən baxma prosedurunun xarakterinə görə məhkəmə hakimiyyət tərəfindən deyil, icra hakimiyyət tərəfindən həyata keçirilən prosedur olduğu və bu halın 3-cü maddənin tələblərinə zidd olduğu barədə özünün əvvəlki presedent hüququnda gəldiyi qənaətdən kənarlaşmaq üçün heç bir səbəb görmədi. O, bununla bağlı qeyd etdi ki, daxili işlər naziri azad etmə səlahiyyətini Konvensiyada müəyyən edilmiş hüquqlara uyğun şəkildə tətbiq etmək, Məhkəmənin müvafiq presedent hüququnu nəzərə almaq və hər bir qərarını əsaslandırmaq vəzifəsini daşıyırdı. Bundan başqa, daxili işlər nazirinin qərarlarına daxili məhkəmələr tərəfindən yenidən baxıla bilərdi və Hökumət bildirdi ki, bu cür yenidən baxma formal və ya prosessual əsasların yoxlanması ilə məhdudlaşmır, həm də işə mahiyyəti üzrə baxılmasını əhatə edirdi.

ii) *Yenidən baxma prosedurunun əhatə etdiyi məsələlər* – Apellyasiya Məhkəməsi *Maklolinin işində* belə bir mühüm məsələni qeyd etmişdi ki, qanunun 30-cu maddəsində qeyd edilən "müstəsna hallar" "Ömürlük həbs cəzası haqqında təlimat"da yer alan ölümqabağı situasiyalarla məhdudlaşa bilməz və humanizm mülahizələri əsasında azad etmə ilə əlaqədar olan bütün müstəsna halları əhatə etməlidir. Apellyasiya Məhkəməsi "müstəsna hallar" sözlərinin mənasına əlavə aydınlıq gətirməkdən və ya bu məsələ ilə bağlı meyarları müəyyənləşdirməkdən imtina etsə də, ölkədaxili məhkəmələrin öncəki presedent hüququnu xatırlatdı, belə ki, həmin məhkəmələr qərara almışdılar ki, məhbusun həbsxanada olduğu müddətdə nail olduğu müstəsna irəliləyişlər azad etmə məsələsinə baxılarkən nəzərə alınmalıdır. Beləliklə, aydındır ki, qanunvericilikdə nəzərdə tutulan "müstəsna hallar" anlayışı islah olunma istiqamətində müstəsna irəliləyişləri də əhatə edir. Eynilə, "Ömürlük həbs cəzası haqqında təlimat"da yer alan "humanizm mülahizələri" termininin məhdud çərçivəli şərhinə Apellyasiya Məhkəməsinin qərarı ilə düzəliş edilmiş və həmin qərarla təsdiq edilmişdi ki, bu termin dar çərçivəli humanizm mülahizələri ilə məhdudlaşmır və 3-cü maddənin tələblərinə uyğun olan daha geniş mənə kəsb edir.

iii) *Yenidən baxma prosedurunun meyarları və şərtləri* – Məhkəmə təsdiq etdi ki, iş üçün əhəmiyyət kəsb edən sual ondan ibarətdir ki, ölkənin cəzaçəkmə sistemində ömürlük həbs cəzası çəkən məhbuslar azadlığa buraxılmaları məsələsinə baxılması üçün nə etməli olduqlarını və yenidən baxma prosedurunun hansı şərtlərlə həyata keçirildiyini bilirlərmi? Bu məsələ ilə bağlı ölkədaxili sistem kifayət qədər konkretliyə və ya dəqiqliyə malik sistem sayıla bilər, belə ki, birincisi, 30-cu maddədə nəzərdə tutulmuş səlahiyyətin tətbiqi zamanı Avropa Məhkəməsinin müvafiq presedent hüququ, yəni bütün indiki və gələcək qərarları rəhbər tutulur və ikincisi, 30-cu maddədə istifadə edilmiş terminlərin konkret mənası praktikada daha da konkretləşdirilir. Bu sonuncunun kontekstində qeyd etmək lazımdır ki, daxili işlər naziri hər bir qərarını əsaslandırmaq vəzifəsini daşıyır və belə qərarlara məhkəmə tərəfindən yenidən baxıla bilər ki, bu da azad etmə səlahiyyətinin ziddiyyətsiz və şəffaf şəkildə tətbiqinin təminatıdır.

iv) *Yenidən baxma prosedurunun müddəti* – Qeyri-müəyyənliklə əlaqədar olaraq *Vinterin işində* ifadə edilmiş narahatlığın (3-cü maddə əsasında şikayət etməsinə icazə verilənə qədər məhbus qeyri-müəyyən sayda illər ərzində cəza çəkmək məcburiyyətində qalmamalıdır) və bu qeyri-müəyyənliyin ömürlük həbs cəzası almış məhbus üçün doğurduğu nəticələrin ərizəçinin məsələsinə aidiyyəti olduğunu söyləmək olmazdı. 30-

cu maddədə nəzərdə tutulmuş yenidən baxma proseduru məhbus tərəfindən istənilən vaxt başladıla bilər və ərizəçi azadlığa buraxılması məsələsinə baxılması üçün daxili işlər nazirinə müraciət etməsinin qarşısını alan və ya onu bu işdən çəkəndirən hər hansı məsələnin olduğunu bildirməyib.

Yekun olaraq, *Maklolinin işi* ölkədaxili hüquq sistemində mövcud olan, *Vinterin işində* aşkara çıxarılan qeyri-müəyyənliyi, yəni tətbiq edilən qanunvericiliklə dərc olunan dövlət siyasəti arasındakı uyğunsuzluğu aradan qaldırdı. Bundan əlavə, Apellyasiya Məhkəməsi təyin olunmuş cəzaya daxili işlər naziri tərəfindən yenidən baxılmasının əsaslarına və əhatə etdiyi məsələlərə, yenidən baxmanın hansı qaydada aparılmalı olduğuna, habelə həbsdə saxlanmanın davam etməsinə qanuni penoloji əsaslarla haqq qazandırmaq daha mümkün olmadıqda daxili işlər nazirinin ömürlük həbs cəzası almış məhbusu azad etmək vəzifəsinə aydınlıq gətirdi. Həbsdə saxlanmanın qanuni penoloji əsaslarının qeyd edilməsi ömürlük həbs cəzası almış məhbusun azadlığa buraxılması üçün hansı hallarda müraciət edə biləcəyinə aydınlıq gətirilmiş oldu və yəqin ki, bu məsələ ölkədaxili hüquq praktikasında daha ətraflı şəkildə müəyyən edilə bilər. Milli məhkəmələrin qanunla müəyyən edilmiş Avropa Məhkəməsinin 3-cü maddə üzrə presedent hüququnu və onun gələcək inkişafını nəzərə almaq öhdəliyi əlavə mühüm təminat təşkil edir.

Müvafiq olaraq, hazırda ömürlük həbs cəzası yüngülləşdirilə bilən cəza sayıla bilər ki, bu da Konvensiyanın 3-cü maddəsinin tələblərinə uyğundur.

Nəticə: pozuntu baş verməyib (üç səsə qarşı on dörd səsle).

≈ ≈ ≈

3. Avropa Məhkəməsinin “**Koçerov (Kocherov) və Sergeyeva (Sergeyeva) Rusiyaya qarşı**” (*Ərizə № 16899/13*) 29 mart 2016-cı il tarixli qərarından

Maddə 8

8-ci maddənin 1-ci bəndi

Ailə həyatına hörmət hüququ

Yüngül dərəcədə əqli çatışmazlığı olan atanın kifayət qədər əsaslı səbəb göstərilmədən valideynlik hüququnun məhdudlaşdırılması: pozuntu baş verib.

Faktlar – Yüngül dərəcədə əqli çatışmazlığı olan birinci ərizəçi 1983-cü ildən 2012-ci ilədək psixonevroloji internatda yaşamışdı. 2007-ci ildə onun

və həmin internatın digər sakininin qızı, yəni ikinci ərizəçi dünyaya gəldi. Uşaq doğulduqdan sonra birinci ərizəçinin razılığı ilə uşaq evinə yerləşdirildi və bir neçə il orada qaldı. 2012-ci ildə birinci ərizəçi internatdan buraxıldı və ikinci ərizəçini öz himayəsinə götürmək istədiyini bildirdi. Lakin daxili məhkəmələr onun uşaq üzərində valideynlik hüququnu məhdudlaşdırdılar. Beləliklə, ikinci ərizəçi uşaq evində qaldı, amma bununla belə, birinci ərizəçinin onunla mütəmadi əlaqə saxlamasına icazə verildi. 2013-cü ildə o, valideynlik hüququnun məhdudlaşdırılmasının ləğvinə nail oldu və ikinci ərizəçi onunla birlikdə yaşamaq üçün onun yanına köçdü.

Avropa Məhkəməsinə şikayət ərizəsində ərizəçilər şikayət etdilər ki, birinci ərizəçinin valideynlik hüququnun məhdudlaşdırılması nəticəsində onların qovuşması bir ilə təxirə salınıb ki, bu da Konvensiyanın 8-ci maddəsinin pozuntusudur.

Hüquqi məsələlər – Maddə 8: Məhkəmə ilk növbədə qeyd etdi ki, baxmayaraq ki, birinci ərizəçinin uşaq üzərində valideynlik hüququnun məhdudlaşdırılması ərizəçilərin bir-birindən ayrılması ilə nəticələnməmişdi və ya birinci ərizəçinin uşaqla görüş hüquqlarına təsir göstərməmişdi və müvəqqəti xarakter daşıyırdı, hər halda onların ailə həyatına müdaxilə təşkil edirdi.

Daxili məhkəmələrin qərarı bir sıra səbəblərə əsaslanmışdı: uşaq ilə valideynləri arasında iddia edilən ünsiyyət çətinlikləri; birinci ərizəçinin uzun müddət internatda yaşaması; uşaq tərbiyəsi sahəsində yetərli bacarıqlara malik olmaması; əqli qüsurunun olması; uşağın anasının fəaliyyət qabiliyyətinə malik olmaması; və birinci ərizəçinin maddi vəziyyəti. Bu mülahizələr bu işdə ziddiyyətə girən maraqlar arasında İnsan hüquqları və məhkəmə təcrübəsi balansın gözlənilməsi məqsədi üçün əhəmiyyətli görünsə də, Məhkəmə onların yetərli sübutlara əsaslandığına şübhə ilə yanaşdı.

Daxili məhkəmələr tərəfindən iddia edilən ünsiyyət çətinlikləri ilə bağlı həmin məhkəmələrin sərəncamında olan sübutlar bir-birinə zidd idi. Açıq-aydın bir-birinə zidd olan bu cür sübutlarla üzləşmiş daxili məhkəmələr uşağın psixoloji və emosional durumunu və atasına münasibətini müəyyənləşdirmək üçün uşağın hərtərəfli və müstəqil psixiatriya ekspertizasından keçirilməsi barədə göstəriş verə bilərdilər, amma bunu etməmişdilər. Beləliklə, Məhkəmə bu faktın daxili məhkəmələrdə inandırıcı şəkildə sübut edildiyinə əmin deyil ki, qızın atasının himayəsinə verilməsi

uşaq üçün daha bir il uşaq evində qalmasını zəruri edən dərəcədə ağırlı ola bilərdi.

Birinci ərizəçinin uşaq tərbiyə etmək üçün yetərli bacarıqlara malik olmadığı barədə iddiaya gəlincə, çətin ki, bu hal özü-özlüyündə valideynlik hüququnu məhdudlaşdırmaq və ya uşağı uşaq evində saxlamaq üçün qanuni əsas sayıla bilərdi. Bundan başqa, psixiatriya ekspertizasının rəyi və uşaq evinin arayışları təsdiq edirdi ki, birinci ərizəçi müstəqil insandır və özünün və uşağının qayğısına qalmaq iqtidarındadır. Öz növbəsində daxili məhkəmələr, belə görünür ki, birinci ərizəçinin emosional və əqli baxımdan yetkinliyi və qızının qayğısına qalmaq iqtidarında olması məsələsini təhlil etməyə cəhd göstərməmişdilər.

Birinci ərizəçinin əqli qüsurlarına gəlincə, dövlət orqanlarına təqdim edilən rəydən belə məlum olurdu ki, onun sağlamlıq durumu öz valideynlik vəzifəsini tam yerinə yetirməsinə imkan verir. Lakin daxili məhkəmə bu sübutu nəzərə almamışdı. Bundan başqa, uşağın maraqları ilə atasının maraqları arasında balansın təmin edilməsində ananın uşağa təhlükə yaradıb-yaratmaması məsələsi birbaşa əhəmiyyət kəsb etsə də, daxili məhkəmələr ikinci ərizəçinin təhlükəsizliyi ilə bağlı ehtiyatlanmalarını sadəcə bu faktla əsaslandırmışdılar ki, ana fəaliyyət qabiliyyətinə malik deyil, amma onun davranışının ikinci ərizəçini təhlükə altında qoyduğunu və ya qoya biləcəyini təsdiqləyən heç bir sübut göstərməmişdilər. Beləliklə, onların ananın hüquqi vəziyyətinə istinad etmələri birinci ərizəçinin valideynlik hüququnun məhdudlaşdırılması üçün yetərli əsas deyildi.

Nəhayət, birinci ərizəçinin iddia edilən maddi çətinlikləri hər hansı digər əsaslı səbəblər olmadığı halda uşağı onun himayəsinə verməkdən imtina üçün özü-özlüyündə yetərli əsas sayıla bilməzdi.

Yuxarıda qeyd edilənlərin işığında birinci ərizəçinin ikinci ərizəçi üzərində valideynlik hüququnun məhdudlaşdırılması üçün daxili məhkəmələrin istinad etdiyi səbəblər müdaxiləyə haqq qazandırmaq üçün yetərli deyildi və beləliklə müdaxilə qarşıya qoyulmuş qanuni məqsədə mütənasib deyildi.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

Maddə 41: mənəvi ziyana görə birinci ərizəçiyə 5.000 avro, ikinci ərizəçiyə isə 2.5000 avro təyin edildi.

≈ ≈ ≈

4. Avropa Məhkəməsinin **Venner (Wenner) Almaniyaya qarşı** (Ərizə № 62303/13) 01 sentyabr 2016-cı il tarixli qərarından

Maddə 3

Pozitiv öhdəliklər

Həbsxana müdiriyyətinin narkotik aludəçisi olan məhbusun lazımı qaydada müalicəsindən ötrü müstəqil tibb mütəxəssisinin məsləhəti üçün müraziət etmək öhdəliyi: pozuntu baş verib.

Faktlar – Ərizəçi uzun müddətdən bəri narkotik aludəçisi olan məhbusdur. 1991-ci ildən 2008-ci ilədək onun narkotik aludəçiliyini tibbi göstərişlər əsasında narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicə edir və nəzarətdə saxlayırdılar. 2008-ci ildə o, azadlıqdan məhrum edildi və müalicəsi dayandırıldı.

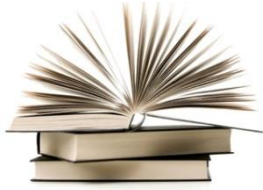
Avropa Məhkəməsinə şikayət ərizəsində o, Konvensiyanın 3-cü maddəsinə əsasən şikayət etdi ki, həbsxana müdiriyyəti onu narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicə etməkdən imtina edib və iddia etdi ki, bu müalicə onun sağlamlıq durumu ilə bağlı yeganə adekvat müalicə üsulu idi. Ərizəçi narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicə edilməsinin zəruriliyinin həbsxana personalından olmayan kənar həkim tərəfindən yoxlanılmasına həbsxana müdiriyyəti tərəfindən icazə verilməməsini tənqid etdi, belə ki, onun azadlıqdan məhrum edilməsindən əvvəl on yeddi il ərzində ona təklif olunan bu müalicə üsulu özünü doğrultmuşdu.

Hüquqi məsələlər – Maddə 3: Həbsxanada saxlanıldığı müddətdə ərizəçinin tam və adekvat tibbi yardım aldığı sübut edən həqiqətə uyğun və inandırıcı dəlillər təqdim etmək vəzifəsi Hökumətin üzərinə düşürdü. Bir sıra ciddi elementlər göstərirdi ki, narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicə ərizəçinin müalicə olunması üçün zəruri üsul sayıla bilər. O, uzun müddət idi ki, narkotik vasitə olan opioidlərin açıq-aydın aludəçisi idi. Bu aludəçilikdən qurtulmaq üçün onun etdiyi bütün cəhdlər uğursuz olmuşdu və onun narkotik aludəçiliyindən xilas ola biləcəyinə böyük ehtimalla daha ümid etmək olmazdı. Bundan başqa, bu fakt mübahisələndirilmir ki, ərizəçi uzunmüddətli narkotik istehlakı ilə əlaqədar olaraq xroniki ağrılardan əziyyət çəkirdi. Azadlıqdan məhrum edilməzdən əvvəl o, tibbi göstərişlər əsasında narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicə almış və nəzarətdə saxlanmışdı. Federal Tibb Assosiasiyasının “Opiat aludəçilərinin narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicəsinə dair rəhbər prinsiplər”ində narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicə açıq-aşkar opiat aludəçiləri üçün elmi cəhətdən sınaqdan keçirilmiş müalicə üsulu kimi göstərilmişdi. Prinsipcə, narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicə Almaniyaya həbsxanalarının

xaricində və daxilində əlçatan idi (Avropa Şurasına üzv olan dövlətlərin çoxunda olduğu kimi) və əslində ərizəçinin həbsxanada saxlanıldığı Bavariyadan savayı bir neçə digər federal əyalətlərdə həbsxanalarda praktiki olaraq tətbiq edilirdi. Məhkəmə qeyd etdi ki, narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicənin ərizəçinin müalicə olunması üçün zəruri üsul sayıla biləcəyini göstərən ciddi əlamətlər vardı: bu, azadlıqdan məhrum edilməsindən əvvəl ərizəçiyə narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicə kursu yazmış həkimlər tərəfindən, eləcə də həbsxana personalından olmayan iki kənar həkim tərəfindən təsdiqlənmişdi, özü də sonunculardan biri onu şəxsən müayinə etmişdi. Bu o deməkdir ki, dövlət hakimiyyəti orqanları abstinensiya yönümlü terapiyanın davam etdirilməsinin ərizəçinin müalicəsi üçün uyğun sayılmalı olub-olmadığını ciddi şəkildə nəzərdən keçirmək öhdəliyini daşıyırdılar. Lakin dövlət hakimiyyəti orqanlarının müvafiq daxili qanunvericilik normalarında müəyyən edilmiş meyarları və tibbi qaydaları nəzərə almaq şərti ilə narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicənin zəruriliyi məsələsini tibb mütəxəssislərinin yardımı ilə nəzərdən keçirdiklərini göstərən heç bir əlamət yoxdur. Ərizəçinin bundan öncə on yeddi il narkotik əvəzləyicilərinin köməyi ilə müalicə aldığına baxmayaraq, həbsxana personalından olmayan kənar həkimlərin ərizəçini yenidən bu cür müalicə ilə təmin etməyin zəruriliyi barədə ifadə etdikləri rəylərə əməl etmək üçün heç bir addım atılmamışdı.

Nəticə: pozuntu baş verib (yekdilliklə).

Mənbə: Avropa Məhkəməsinin Hudoc məlumat bazasının rəsmi internet sahifəsinin (<http://hudoc.echr.coe.int/>) materialları əsasında hazırlanmışdır.

NƏZƏRİYYƏ VƏ HÜQUQTƏTBİQETMƏ PROBLEMLƏRİ

Qurbanov Yusifəli Süleyman oğlu
Naxçıvan MR Ali Məhkəməsinin hakimi

Vərəsəlik hüququnun bəzi müddəaları barədə

Vərəsəlik cəmiyyətdə ictimai-faydalı funksiya yerinə yetirən sosial fenomen olub, vacib rola və təyinatla malikdir. Vərəsəliyin sosial əhəmiyyəti ondadır ki, məhz vərəsəlik vasitəsilə ölmüş şəxsin hələ sağlığında malik olduğu hüquqlar onun ölümündən sonra vərəsələrinə keçir. Məhz bu səbəbdən vərəsəlik fiziki şəxslərin öz yaxınlarının xoşbəxtliyi, maddi firavanlığı və rifahı naminə çalışmaları üçün güclü stimula yaradır.

Vərəsəlik hüququnun əsas anlayışları onun mahiyyətini və məzmununu müəyyənləşdirməyə imkan verir. Vərəsəlik hüququnu öyrənmək və ona yaxından bələd olmaq üçün bu anlayışları mənimsəmək, qavramaq və başa düşmək lazımdır. Məhz həmin anlayışlar əsasında vərəsəlik hüququna mülki hüquqi xarakteristika vermək mümkündür.

Vərəsəlik hüququnun əsas anlayışları odur ki, onlar vərəsəlik hüququnun mənə və mahiyyətini dərk etməyə imkan verən mülki-hüquqi hadisələri ifadə edir. Mülki hüquq subyektinə olan fiziki şəxs yaşadığı dövrdə müxtəlif əmlak hüquqları əldə edir və şəxsi qeyri-əmlak hüquqlarına malik olur. Şəxsin ölümü qanunda göstərilmiş hallardan başqa ona aid hüquq və vəzifələrin xitamına səbəb olmur. Bu hüquq və vəzifələr vərəsəlik hüquq normalarında göstərilən qaydada başqa şəxslərə (şəxsə) keçir və hüquq və vəzifələrin bu qaydada keçməsi mülki hüquqda vərəsəlik adlanır.

Beləliklə, vərəsəlik ölmüş şəxsin əmlak və bəzi şəxsi qeyri-əmlak hüquqlarının və vəzifələrinin qanunda nəzərdə tutulan qaydada başqa şəxsə (şəxslərə) keçməsinə nəzərdə tutur. Ölmüş şəxsə mülki qanunvericilikdə miras qoyan, onun hüquq və vəzifələrinin keçdiyi, yəni onları qəbul edən şəxsə (şəxslərə) vərəsə (vərəsələr), həmin hüquq və vəzifələrin məcmusuna isə miras əmlak deyilir.

Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin əsasını təşkil edən Konstitusiyamızın 29-cu maddəsinin VII hissəsinə əsasən, dövlət vərəsəlik hüququna təminat verir. Göründüyü kimi Konstitusiyamızın bu norması

vəsiyyəət etmə hüququ ilə yanaşı, miras alma hüququnu da özündə əks etdirir. Belə ki, vərəsəlik hüququna təminat miras qoymağı, yəni bir tərəfdən vəsiyyəət edə bilməyi, digər tərəfdən isə vərəsə olaraq mirası qəbul edib ona sahib olmanı nəzərdə tutur. 1964-cü ildə qəbul edilmiş Azərbaycan SSR-nin Mülki Məcəlləsinin 41 maddəsi vərəsəlik hüquq münasibətlərinin tənzimlənməsinə həsr olunduğu halda, 2000-ci ildə qəbul edilmiş yeni Mülki Məcəllənin 187 maddəsi bu münasibətləri nizama salır. Bu da vətəndaşların əmlak hüquqlarının səmərəli şəkildə qorunmasına yönəldilmişdir.

Vərəsəlik hüququ öhdəlik və əmlak hüquqları kimi mülki hüququn ən böyük yarım sahələrindən olmaqla, mülkiyyəət hüququnun yaranmasında hər bir dövrdə böyük əhəmiyyəət kəsb etmiş və özünəməxsus prinsiplərə malik olmuşdur. Vərəsəlik hüququnun prinsiplərinə universal hüquq varisliyi, vəsiyyəət azadlığı, ailə-təminat, məcburi vərəsələrin hüquq və maraqlarının təmin olunması, vərəsəliyə çağırılan şəxslərin azad seçimi, miras qoyanın və vərəsələrin hüquq və maraqlarının, hüquq qaydalarının və mənəviyyəatin mühafizəsi prinsiplərini aid etmək olar. Qeyd edilən prinsiplərin hər biri digər prinsipin təmin edilməsinə yönəlir və qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada və hədlərdə müəyyən maraqlar nəzərə alınmaqla məhdudlaşdırıla bilər.

Ümumiyyəətlə vərəsəlik dedikdə ölən şəxsin (miras qoyanın) əmlak hüquq və bəzi şəxsi qeyri-əmlak vəzifələrinin qanunla müəyyən edilmiş qaydada digər fiziki və ya hüquqi şəxsə keçməsi başa düşülür. Hüquqi şəxs miras qoyan qismində deyil, yalnız vərəsələr qismində qəbul edilir, yəni miras əmlak həmin hüquqi şəxsə vəsiyyəət olunduqda ona verilir. Mülki Məcəllənin 1151.1-ci maddəsinə əsasən, mirasa (miras əmlaka) miras qoyanın öldüyü məqamədək malik olduğu əmlak hüquqlarının (miras aktivi) və vəzifələrin (miras passivi) toplusu daxildir. Göründüyü kimi bizim qanunvericiliklə miras əmlaka yalnız əmlak hüquqları və vəzifələri aid edildiyindən şəxsin özünün orqan və toxumalarını vəsiyyəət etməsinə icazə verilmir. Miras qoyana sağlığında məxsus olan bütün hüquq və vəzifələr deyil, yalnız hüquqi təbiətinə görə başqasına verilə bilən hüquq və vəzifələr vərəsəlik qaydasında keçmək qabiliyyətinə malikdir. Şəxsi xarakter daşıyan (bunlara aliment öhdəlikləri, yaşayış sahəsindən istifadə hüququ, miras qoyanın sağlamlığına dəymiş zərərin ödənilməsi öhdəlikləri və s. aiddir) və yalnız miras qoyana mənsub ola bilən əmlak hüquqları və vəzifələr, habelə qanunda və ya müqavilədə nəzərdə tutulan, yalnız kreditorun və borclunun sağlığında qüvvədə olan və onların ölümü ilə xitam verilən hüquq və

vəzifələr mirasın tərkibinə daxil deyildir. Ailə dəftər kitabları, (və ya yazıları) ailə xronikaları, xatirə və digər ayin predmetləri və qəbirlər mirasa daxil deyildir və vərəsələr arasında bölüşdürülmür.

Mülki qanunvericilik miras əmlakın başqa şəxslərə keçməsinin iki növünü müəyyən etmişdir. Belə ki, Mülki Məcəllənin 1133-cü maddəsinə görə, ölmüş şəxsin (miras qoyanın) əmlakı başqa şəxslərə (vərəsələrə) qanun üzrə və ya vəsiyyəət üzrə və ya hər iki əsasla keçir. Qanun üzrə vərəsəlik (ölmüş şəxsin əmlakının qanunda göstərilmiş şəxslərə keçməsi) o zaman qüvvədə olur ki, miras qoyan vəsiyyətnamə qoymur, yaxud vəsiyyətnamə tamamilə və ya qismən etibarsız sayılır. Əgər nə qanun üzrə, nə də vəsiyyəət üzrə vərəsə yoxdursa və ya vərəsələrdən heç biri mirası qəbul etməmişdirsə, yaxud bütün vərəsələr vərəsəlik hüququndan mərhum edilmişlərsə bu zaman əmlak vərəsələri olmayan əmlak kimi dövlətə keçir.

Qanun üzrə vərəsə sayılan şəxslərin dairəsi və onların vərəsəliyə çağırılması növbəliliyi Mülki Məcəllənin 1159-cu maddəsi ilə müəyyən edilmişdir. Həmin maddədə qanun üzrə vərəsəliyin beş növbəsi müəyyən edilir. Qanunverici bu cür növbəliliyi müəyyən edərkən vərəsə olan şəxslərin qohumluq dərəcəsinə nəzərə almışdır. Belə ki, qanun üzrə vərəsəlik zamanı vərəsələr qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada miras əmlakdan bərabər pay almaq hüququna malikdirlər. Əvvəlki növbənin vərəsələrindən, heç olmasa, birinin mövcudluğu sonrakı növbənin vərəsəliyini istisna edir.

Qanun üzrə vərəsəlik halında vərəsəliyin şərtləri və qaydası miras qoyan tərəfindən dəyişdirilə bilməz. Qanun üzrə vərəsəlik əsasən qan qohumluğu əsasında yarandığından ögey atalar və ögey analar ögey oğul və qızların vərəsəsi ola bilməzlər, həmçinin ögey oğullar və ögey qızlar da ögey ataların və ögey anaların vərəsələri ola bilməzlər, onlar yalnız öz valideynlərinin vərəsələri ola bilərlər. Ögey oğullar və ögey qızlar miras qoyanın himayəsində olmuşlarsa və özlərini müstəqil saxlaya bilməyən əmək qabiliyyəti olmayan şəxslər kateqoriyasına aiddirlərsə və vəsiyyətnamədə adları çəkilmişdirsə MM-in 1161-cü maddəsinə əsasən mirasdan dolanacaq təminatı (alimentlər) tələb edə bilərlər. Bu da qanunumuzun humanistliyindən irəli gəlir. Əgər ögey ata və ya ögey ana ögey oğul və ya qızları məhkəmə qaydasında övladlığa götürüblərsə Ailə Məcəlləsinin 134-cü maddəsinə görə övladlığa götürənlər və onların övladları övladlığa götürənlərə və onların qohumlarına münasibətdə, eləcə də övladlığa götürənlər və onların qohumları övladlığa götürülənlərə (onların övladlarına) münasibətdə öz şəxsi qeyri-əmlak və əmlak hüquq və

vəzifələrinə görə mənşəcə qohumlara bərabər tutulduqlarına və övladlığa götürülən uşaqlar öz valideynlərinə (qohumlarına) münasibətdə şəxsi qeyri-əmlak və əmlak hüquq və vəzifələrini itirdiklərinə görə onlar bir-birilərinə münasibətdə qanun üzrə birinci növbəli vərəsələr hesab olunurlar. Həmin kateqoriyalı şəxslərin vəsiyyət üzrə vərəsə olmaları üçün də heç bir məhdudiyət yoxdur.

Vəsiyyət üzrə vərəsəlik zamanı isə miras əmlak vəsiyyətnamədə göstərilən şəxslərə keçir. Bu zaman vərəsəliyin şərtləri və qaydası vərəsəlik hüququnun əsas prinsiplərindən olan vəsiyyət etmək azadlığına uyğun olaraq miras qoyanın iradəsi ilə müəyyən edilir.

Lakin nəzərə alınmalıdır ki, vəsiyyət etmək azadlığı prinsipi mütləq xarakter daşımır. Belə ki, mülki qanunvericilikdə vəsiyyət üzrə vərəsəlik və vəsiyyət etmək azadlığı məcburi vərəsələr institutu ilə məhdudlaşdırılmışdır. Məcburi pay hüququ olan vərəsələrə vəsiyyətnamədən asılı olmayaraq mirasdan məcburi pay almaq hüququna malik olan şəxslər aiddir. Həmin şəxslərin dairəsinin mövcudluğu vərəsəlik hüququnun cəmiyyətdə sosial-təminat funksiyasına malik olması ilə əlaqədardır. Belə ki, bu funksiyanın təyinatı məhz birinci növbəli vərəsələr dairəsinə aid olan, bilavasitə miras qoyana daha yaxın olan, onunla bir qayda olaraq, birgə təsərrüfat aparan, onun himayəsində olan və ya həmin əmlakın əldə edilməsində bu və ya digər formada rolunu oynayan şəxslərin maraqlarının müdafiəsindən ibarətdir.

Qanun vərəsənin miras qoyandan əvvəl ölməsi halında vəsiyyət və qanun üzrə vərəsəlik zamanı fərqli qaydalar müəyyən etmişdir. Belə ki, qanun üzrə vərəsəlikdə əgər vərəsə miras qoyandan əvvəl ölsə onun MM-in 1136 və 1159-cu maddələrinə müvafiq olaraq təmsiletmə hüququ olan uşaqları valideyninə çatası payı alır, vəsiyyət üzrə vərəsəlikdə isə MM-in 1224.0.1-ci maddəsinə əsasən xeyrinə vəsiyyətnamə tərtib edilmiş şəxs vəsiyyət edəndən tez öldükdə vəsiyyətnamə qüvvədən düşür, çünki MM-in 1134.2-ci maddəsinə əsasən vəsiyyət üzrə vərəsəlik zamanı vərəsələr miras qoyanın öldüyü məqamda sağ olmuş şəxslər ola bilərlər.

Miras açıldıqda vərəsəlik hüququ ümumi mənada əmələ gəlir, çünki vərəsənin miras əmlakı əldə etməsi üçün onu qəbul etməsi vərəsələrin vəzifəsi deyil, hüququdur. Miras almaq imkanı isə şəxsin fəaliyyət qabiliyyətinin həcmindən asılı deyil.

Qanunvericilikdə mirasın mütləq qaydada qəbul edilməli olması ilə əlaqədar məcburi qayda nəzərdə tutulmayıb, çünki mirasın qəbul edilməsi şəxsin mülkiyyət əldə etməsi üsullarından biri hesab olunur. Ona görə də vərəsə mirası qəbul etmək barədə iradəsini qanunda göstərilmiş qaydada

(vərəsə mirasın açıldığı yer üzrə notariat kontoruna mirası qəbul etməsi barədə ərizə verdikdə və ya əmlaka sahiblik etməyə və ya əmlakı idarə etməyə faktiki başladıqda və bununla da mirası qəbul etdiyini şəxsiz nümayiş etdirdikdə) ifadə etdikdə bu hüquq reallaşmış olur. Elə ona görə də qanunda göstərilmişdir ki, yalnız qəbul edilmiş miras onun açıldığı gündən vərəsənin mülkiyyəti sayılır, lakin bu heç də o demək deyildir ki, notariat kontoruna ərizə vermiş və ya mirasa faktiki sahiblik etməklə onu idarə edən vərəsə miras qalmış daşınmaz əmlaka (yaşayış evi, torpaq sahəsi və s.) və ya MM-in 139.2-ci maddəsinə əsasən yalnız qanunvericilikdə nəzərdə tutulan hallarda dövlət qeydiyyatına alınan daşınar əmlaka (avtomobil, təyyarə, gəmi, yaxta və s.) münasibətdə tam mülkiyyət hüququ əldə edir. Həmin hallarda vərəsə ancaq miras əmlaka sahiblik və istifadə hüququ əldə etməklə titul sahibi olur, mülkiyyətçi olmasa da Mülki Məcəllənin 157-ci maddəsinə əsasən mülkiyyətçinin hüquqlarından istifadə edir. Lakin miras əmlak üzərində tam mülkiyyət hüququ miras qalan daşınmaz əmlakın dövlət qeydiyyatına alındığı an yaranır. Göstərilən əsaslara görə Mülki Məcəllədə öz əksini tapan “Miras onun açıldığı gündən vərəsənin mülkiyyəti sayılır” ifadəsi qüsurlu sayılır. Həmin halın qüvvədən düşmüş Mülki Məcəllənin 552-ci maddəsində göstərilmiş qaydada tənzimlənməsi daha düzgündür. Belə ki, sözügedən maddədə qeyd edilmişdir ki, “qəbul edilmiş miras vərəsəlik açıldığı vaxtdan vərəsəyə məxsus hesab olunur”.

Miras qalmış daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququnun qeydiyyata alınması üçün mütləq notariat orqanı tərəfindən verilmiş qanun və ya vəsiyyət üzrə vərəsəlik şəhadətnaməsi olmalıdır. “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanun 8.0.3-cü maddəsində vərəsəlik hüququ haqqında şəhadətnamə də mülkiyyət hüququnun qeydə alınması əsaslardan biri kimi nəzərdə tutulmuşdur ki, belə hallarda vərəsəlik şəhadətnaməsinin alınması qanunla məcburidir. Vərəsə daşınar və ya daşınmaz miras əmlakı qəbul edib faktiki sahiblik etməklə onu idarə edirsə mirasın qəbulu faktının rəsmiləşdirilməsindən ötrü vərəsəlik şəhadətnaməsinin alınması üçün əvvəlcə notariat orqanına müraciət etməlidir. Əgər notariat orqanı miras əmlakın qəbul edilməsi faktının və ya vərəsəliyin açılma yerinin müəyyən olunması ilə bağlı şəhadətnamə verməkdən imtina edərsə, o halda ərizəçi xüsusi icraat qaydasında bu faktların məhkəmə qaydasında müəyyən edilməsi üçün ərizə ilə müraciət edə bilər. Sözügedən hallar “Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsi baxımından Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1243-cü maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 307.2.9-cu maddəsinin əlaqəli

şəkildə şərh edilməsinə dair” Konstitusiyaya Məhkəməsinin 16 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarında da öz əksini tapmışdır.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 11 sentyabr 2000-ci il tarixli, 167 №-li qərarı ilə təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikasında notariat hərəkətlərinin aparılması qaydaları haqqında Təlimat»ın 99-cu bəndində göstərilmişdir ki, əmlaka sahiblik etməyə və ya əmlakı idarə etməyə faktiki başlamağa sübut kimi aşağıdakılar ola bilər: vərəsinin miras qoyanla birgə yaşaması haqqında və ya miras qoyanın əmlakının vərəsə tərəfindən götürülməsi haqqında Mənzil İstismar İdarəsinin arayışı, daşınmaz əmlak üçün vergilərin və ya kommunal xidmətlər üçün haqların vərəsəlik açıldıqdan sonra vərəsə tərəfindən ödənilməsi barədə Vergilər Nazirliyinin yerli idarəsinin və ya Mənzil İstismar sahələrinin arayışı və ya verginin və yaxud kommunal xidmətlər üçün haqların ödənilməsi barədə sənəd, mirasın vaxtında qəbul edilməsi faktının müəyyən olunması haqqında məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qətnaməsinin surəti və miras qoyanın əmlakını vərəsinin idarə etməyə başlaması faktını təsdiq edən digər sənədlər, bundan başqa vərəsinin əmanət kitabçasının qanunla müəyyən olunmuş müddətdə almasını təsdiq edən sənəd də miras əmlakın idarə olunmasına sübut ola bilər. Bununla yanaşı mirasa faktiki sahiblik etmə və ya miras əmlakı idarə etmə müxtəlif üsullarda özünü biruzə verə bilər. Məsələn, miras açıldıqdan əvvəl və miras açıldıqdan sonra da vərəsinin miras qalmış evdə yaşamaqda davam etməsi, miras açıldıqdan sonra vərəsinin həmin evə köçməsi, əvvəllər miras qoyana məxsus olan əmlakdan vərəsinin hələ də faktiki istifadə etməsi, miras əmlakın təmir edilməsi, həmin əmlakların salamatlığının qorunması üçün vaxtaşırı tədbirlərin görülməsi, həyatı torpaq sahəsindəki çoxillik əkmələrə qulluq göstərilməsi, miras qalmış torpaq sahəsindən təyinatına uyğun istifadə edilməsi, torpağın icarəyə verilməsi və s.

Mirasın qəbul edilməsi vərəsəlik hüququnun reallaşdırılmasının əsas şərti olduğundan qanunvericilik vərəsəlik prosesinin başlanğıcı, yəni mirasın qəbulu və ondan imtina edilməsi üçün konkret vaxt müəyyən etmişdir. MM-in 1246-cı maddəsində göstərilmişdir ki, vərəsə vərəsəliyə çağırıldığını bildiyi və ya bilməli olduğu gündən üç ay ərzində mirası qəbul edə bilər. Mirasın açıldığı gündən altı ay keçdikdən sonra mirasın qəbuluna yol verilmir. Həmçinin Mülki Məcəllənin 1256-cı maddəsində qeyd edilmişdir ki, vərəsə vərəsəliyə çağırıldığını bildiyi və ya bilməli olduğu vaxtdan üç ay ərzində mirasın qəbulundan imtina edə bilər. Üzrlü səbəb olduqda məhkəmə bu müddəti iki aydan çox olmayaraq uzada bilər. Mirasın

qəbulundan imtina notariat orqanında rəsmiləşdirilməlidir. Qanunun tələbindən görüldüyü kimi mirasın qəbul edilməsi və ya ondan imtina edilməsi yalnız qanunla müəyyən edilmiş müddətlər daxilində mümkündür. Müddətlər keçdikdən sonra mirasın qəbul edilməsi və ya ondan imtina edilməsi ilə əlaqədar notariat orqanına verilmiş ərizənin heç bir hüquqi əhəmiyyəti yoxdur. Belə halda notariat orqanı ərizəni rəsmiləşdirməkdən imtina etməlidir. Məhkəmə təcrübəsində belə hal olub ki, mirasdan imtina ərizəsi qanunla müəyyən edilmiş müddətdə verilməmiş, lakin buna baxmayaraq müvafiq ərizə əsas kimi götürüldüyünə görə qəbul edilmiş qətnamə Ali Məhkəmə tərəfindən ləğv edilmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, sözügedən maddənin məzmunundan görüldüyü kimi mirasın qəbulu ilə bağlı eyni maddə müxtəlif müddətlər, yəni müvafiq olaraq üç və altı ay göstərilir. Nəzərə almaq lazımdır ki, vərəsə altı ay keçdikdən sonra da mirasın açılmasından və vərəsəliyə çağırılmasından xəbərdar ola bilər və bu qayda yerində olmayan vərəsələrin vərəsəliyə çağırılması hallarına aid edilir. Həmin maddənin məzmunundan belə aydın olur ki, əgər digər vərəsələr yerindədirsə onların MM-in 1246-cı maddəsinin tələbinə əsasən mirasın açıldığı gündən altı ay ərzində mirası qəbul etmək hüquqları var. Vərəsənin vərəsəliyə çağırılmasını bildiyi və ya bilməli olması vaxtı ilə mirasın açılması vaxtı müxtəlif məna kəsb edir. Belə ki, yerində olmayan vərəsələrin yerinin müəyyənləşdirilməsi və ya onların notariat orqanları tərəfindən axtarılması və ya MM-in 1300-cü maddəsinin tələbinə əsasən vərəsələr arasında olduqları yer məlum olmayan şəxslərin qalan vərəsələr tərəfindən vərəsəliyə çağırılması üçün görülən tədbirlər müəyyən vaxt tələb etdiyindən onların mirasın açılması barədə xəbərdar edilməsi mirasın qəbulu üçün müəyyən edilmiş altı aylıq müddət ərzində mümkün olmaya bilər. Bu maddənin məzmunundan belə çıxır ki, vərəsəliyə çağırılan vərəsələr mirasın açılmasından altı ay keçdikdən sonra da ümumi iddia müddəti ərzində vərəsəliyə çağırılmalarını bildikləri və ya bilməli olduqları vaxtdan üç ay ərzində mirası qəbul edə bilərlər. Maddənin məzmununa diqqətlə nəzər yetirdikdə isə aydın olur ki, burada əsas şərt vərəsənin mirasın açılmasını, yəni miras qoyanın ölməsini və ya məhkəmənin qərarı ilə ölmüş elan edilməsini deyil, vərəsəliyə çağırıldığını bilməsi və ya işin faktiki hallarından bilməli olmasıdır.

Mirasın qəbul edilməsi üçün iki müxtəlif müddətin olması vərəsənin susmasının nəticələrini müəyyən edən Mülki Məcəllənin 1273-1-ci maddəsində də xatırlanır. Belə ki, həmin maddəyə görə vərəsə bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş müddətlər daxilində mirası qəbul etmədikdə və ya

ondan imtina etmədikdə müvafiq olaraq bu Məcəllənin 1262 və 1263-cü maddələri tətbiq edilir. Qanun vərəsəliyə çağırılmış, yerində olmayan, lakin olduğu yer müəyyənləşdirilən vərəsə anlayışı ilə qəib vərəsə anlayışını da fərqləndirir. Belə ki, vərəsəliyə çağırılmış vərəsə mirasın açılması ilə əlaqədar vərəsəliyə çağırılmasından xəbəri olur, lakin qəib vərəsənin ümumiyyətlə mirasın açılmasından xəbəri olmur. Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “G.Qəhrəmanovanın şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki kollegiyasının 18 oktyabr 2013-cü il tarixli qərarının AR Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair 18 iyul 2014-cü il tarixli Qərarı”nda göstərilir ki, mirasın qəbul edilməsi müddəti vərəsəlik institutunun vacib aspektlərindən biridir. MM-in 1246-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətə mirasın qəbuluna yol verilir, lakin mirasın qəbul edilməsi üçün müəyyənləşdirilmiş müddəti məhkəmə gecikdirmənin səbəbini üzürlü sayarsa uzada bilər. Bu maddənin tələbinə görə mirasın qəbul edilməsi müddəti ərzində vərəsəliyə çağırılmış şəxslər mirası qəbul etməyə yönələn hərəkətləri etməlidir. Əgər vərəsə qanunla göstərilən müddət ərzində mirası qəbul etmək hüququnu (subyektiv vərəsə hüququ) həyata keçirməmişdirsə həmin hüququ itirir. Qeyd olunmalıdır ki, mirasın qəbul edilməsi müddəti hüquq münasibətləri iştirakçılarını intizamlandırır, vərəsələrin hüquqlarının həyata keçirilməsinə və vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə kömək edir və mülki hüquq münasibətlərində qeyri-müəyyənliyin, qeyri-sabitliyin aradan qaldırılmasına xidmət göstərir. Miras əmlakın faktiki qəbulu vərəsənin konkret hərəkətləri və rəftarı ilə onun mirası qəbul etmək niyyətini açıq-aşkar təsdiqlənməsi və sübut etməsi kimi qəbul edilir və belə hərəkətlərin məzmunu vərəsə tərəfindən məhz mirası qəbul etmək məqsədi daşıyır. Mirasın faktiki qəbulu üsulu iki cür olur: miras əmlaka faktiki sahiblik etmək üsulu və miras əmlakı faktiki idarə etmək üsulu. Faktiki sahiblik etmək üsulu ondan ibarətdir ki, onun əsasında vərəsə miras qoyan şəxsin əmlakını faktiki cəhətdən ələ keçirir və ona sahib durur. Miras əmlakı faktiki idarə etmək isə vərəsə tərəfindən ələ hərəkətləri nəzərdə tutur ki, bu hərəkətləri adətən mülkiyyətçi öz mənafeyi üçün əmlakın saxlanması və normal təsərrüfatın aparılması üçün etmiş olsun. Məhkəmə tərəfindən vərəsəlik hüququnu, o cümlədən mirasın qəbul edilməsini tənzimləyən və iş üzrə tətbiq edilən hüquq normalarının müddəaları Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin 5-ci hissəsində təsbit olunmuş vərəsəlik hüququnun təmin edilməsi sahəsində dövlətin üzərinə düşən konstitusiya öhdəlikləri baxımında şərh edilməlidir. Burada nəzərə alınmalıdır ki, həmin öhdəliklərin yerinə yetirilməsi vərəsəlik

hüququnun əsasını təşkil edən sosial ədalət prinsipinin təmin edilməsinə və gələcəkdə hər hansı vərəsənin qanuni əsaslarla qəbul edilmiş miras əmlak üzərində mülkiyyət hüququndan formal tələblərə görə məhrum edilməsinə yönəldilmişdir. Həmçinin həmin Qərarda göstərilir ki, miras əmlakı qəbul etmə faktı kimi miras evin kirayəyə verilməsinə istinad olunursa mütləq kirayə müqaviləsi olmalıdır, çünki MPM-in 81-ci maddəsinə görə həmin fakt başqa sübutlarla təsdiq edilə bilməz. Həmçinin təyinatına görə ailənin ümumi istifadəsi üçün nəzərdə tutulmuş əşyaların vərəsələrdən kiməsə verilməsi həmin vərəsənin mirası qəbul etməsi kimi qiymətləndirilə bilməz, çünki bu MM-in 1243.2, 1243.3 və 1246-cı maddələri ilə uzlaşmır.

“Notariat haqqında AR Qanunu”nun 51 və 55-ci maddələrinə əsasən açılmış miras haqqında vərəsələrdən məlumat alan notarius bu barədə yaşayış və ya iş yeri ona məlum olan vərəsələrə xəbər verməlidir, notarius həmçinin kütləvi elan verilməsi və ya mətbuatda məlumat dərc edilməsi yolu ilə də vərəsələri çağırma bilər. Notariat orqanı mirasın açıldığı yerdə olmayan vərəsələrin axtarılması üçün tədbirlər görməlidir. Mirasın qəbul edilməsinə qədər mirasın açıldığı yerdəki notariat orqanı zərurət olarsa mirasın qorunması məqsədilə tədbirlər görür. Həmin qayda vərəsənin məlum olmadığı və ya onun mirası qəbul edib etməməsinin bilinmədiyini hala da şamil edilir. Təcrübədə notariusun müvafiq Qanunla üzərinə qoyulmuş vəzifənin yerinə yetirməsinə nadir hallarda rast gəlinir.

Bundan əlavə Qanunda birbaşa vərəsələrin vəzifəsi kimi göstərilmişdir ki, əgər vərəsələr arasında olduqları yer məlum olmayan şəxslər varsa, qalan vərəsələr onların olduqları yerin müəyyənləşdirilməsi və vərəsəliyə çağırılması üçün ağlabatan tədbirlər görməyə borcludurlar. Qanunda vərəsələrin yerinin müəyyən edilməsi üçün aparılmış tədbirlərin nəticəsi yerində olan vərəsələrə hüquq verir ki, mirası bölüşdürə bilsinlər. MM-in 1301-ci maddəsində göstərilir ki, əgər vərəsəliyə çağırılmış, yerində olmayan, lakin olduğu yer müəyyənləşdirilmiş vərəsə mirasdan üç ay ərzində imtina etməzsə (MM-in 1256-cı maddəsinə əsasən mirasın qəbulundan imtina notariat orqanında rəsmiləşdirilməlidir) digər vərəsələr mirası bölüşdürmək niyyətləri barədə ona bildiriş göndərməlidirlər. Əgər bu cür vərəsə bildirişdən sonra üç ay ərzində özünün əmlak bölgüsü haqqında razılaşmada iştirak etmək arzusu barəsində digər vərəsələrə məlumat verməzsə digər vərəsələr qarşılıqlı razılaşma üzrə əmlakı bölüşdürə bilər və yerində olmayan vərəsənin payını ayıra bilərlər. Maddədə həmin halda yerində olmayan vərəsənin payının ayrılması vərəsələrin vəzifəsi kimi deyil,

hüququ kimi nəzərdə tutulmuşdur. Burada söhbət mirası qəbul etmiş vərəsələrdən gedir, çünki qanuna görə miras onu qəbul edən vərəsələrin razılaşması üzrə onlardan hər birinə qanun və ya vəsiyyətnamə üzrə düşən paya uyğun bölüşdürülür. Ona görə də qanunda vərəsəliyə çağırılmış, yerində olmayan, lakin olduğu yer müəyyənləşdirilmiş vərəsənin mirası üç ay ərzində qəbul etməməsi deyil, mirasdan imtina etməməsi göstərilir. Bu qayda mirasın qəbul edilməsinə deyil, bölüşdürülməsinə aiddir. Yəni bu müddət yerində olan vərəsələr tərəfindən mirasın bölüşdürülməsi üçün müəyyən edilmiş müddətdir və bu müddət ərzində mirası bölüşdürmək onların hüququdur. Ola bilər həmin müddət ərzində miras əmlak bölünməyə də bilər, miras şərikləri mirasın bölünməsinin müəyyən müddətə dayandırılması barədə razılığa da gələ bilər (MM-nin 1280-ci maddəsi). Digər halda qanunun özündə mirasın bölünməsi konkret hadisənin baş verməsindən asılı edilir. Belə ki, əgər vərəsənin mayası bağlanmışdırsa, lakin o, hələ doğulmamışdırsa, mirasın bölüşdürülməsi yalnız həmin vərəsənin doğumundan sonra mümkündür. Əgər mayası bağlanmış, lakin hələ doğulmamış vərəsə sağ doğularsa, qalan vərəsələr mirası yalnız ona düşən payı ayırmaqla bölüşdürə bilər (MM-nin 1287-ci maddəsi).

Vərəsənin mirası qəbul edib etməməsindən asılı olmayaraq vərəsələrin razılığı ilə onun payı ayrılmaqla miras əmlak bölüşdürülə bilər. Bu qayda o hallarda mümkündür ki, miras açıldıqdan sonra altı ay ərzində vərəsənin olduğu yer aparılmış tədbirlər nəticəsində müəyyənləşə bilməsin. Müvafiq hal vərəsələrin razılaşmasından asılıdır, belə ki, yerində olmayan və ya qaib vərəsəyə çatacaq pay ayrılmaya da bilər. Belə olan təqdirdə yerində olmayan vərəsələrin hüquqları pozulmuş olur. Qanunda vərəsələrin razılaşmasına xüsusi əhəmiyyət verildiyindən Mülki Məcəllənin 1248-ci maddəsində göstərilir ki, mirasın qəbul edilməsi üçün müəyyənləşdirilmiş müddət qurtardıqdan sonra əgər mirası qəbul edən bütün digər vərəsələr razıdırlarsa miras məhkəməyə müraciət edilmədən də qəbul oluna bilər və razılıq olduqda mirasın qəbulunu gecikdirmiş vərəsəyə digər vərəsələrin aldığı və ya dövlətin mülkiyyətinə keçmiş əmlakdan pay qalan əmlakdan naturada verilir, ona çatası əmlakın qalan hissəsinin dəyərinin məbləği də verilir. Vərəsələrin hamısının razılığı olduqda vərəsəlik şəhadətnaməsi veriləndə qanunla müəyyənləşdirilmiş müddətdə mirası qəbul etməyən vərəsələr də vərəsəlik şəhadətnaməsinə yazıla bilər. Vərəsələrdən hər hansı birinin razılığı olmadıqda mübahisə məhkəmə qaydasında həll edilir. Qanunvericilikdə qaib vərəsə olduğu halda onun miras payının digər vərəsələr tərəfindən ayrılması vərəsələrin hüququ kimi göstərilmişdir, lakin

bu onların vəzifəsi kimi göstərilə gələcəkdə müvafiq halla əlaqədar baş verə biləcək mübahisənin qarşısı alınmış olar, çünki qaib vərəsənin payı digər vərəsələr tərəfindən bölüşdürüldükdə mübahisənin həlli çətinləşmiş olur. Qanunda olduğu yer müəyyən edilməyən qaib vərəsəyə çatan miras payının yerində olan digər vərəsələr arasında qanuni şəkildə bölüşdürülməsi və ya qaib vərəsədən başqa vərəsə olmadıqda miras əmlakın sonrakı növbənin vərəsələrinə keçməsi haqqında hər hansı bir müddəa yoxdur. Qanunda yalnız vərəsənin susması halında miras əmlakın digər vərəsələrə keçməsi nizama salınmışdır. Yəni vərəsə Mülki Məcəllə ilə müəyyən edilmiş müddətlər daxilində mirası qəbul etmədikdə və ya ondan imtina etmədikdə onun payı qanun üzrə vərəsəliyə çağırılmış vərəsələrin payına, vəsiyyətnamə ilə bütün əmlak bölüşdürüldüyü halda isə vəsiyyət üzrə vərəsələrin payına əlavə edilir və onların arasında paylarına mütənasib surətdə bölüşdürülür, bu şərtlə ki, vəsiyyətnamədə ayrı qayda nəzərdə tutulmasın və ya əgər mirasdan imtina etmiş vərəsə həmin növbənin arasında yeganə vərəsədirsə, miras sonrakı növbənin vərəsələrinə keçir, yəni onlar arasında bölüşdürülür. Ona görə də qaib vərəsənin olduğu halda həmin normada göstərilməlidir ki, yerində olan digər vərəsələr miras əmlakı bölüşdürmək istədiklərində qaib vərəsənin miras payını ayırmağa borcludurlar. Vərəsənin mirası qəbul etmək hüququ olmaqla bərabər onun mirasın qəbulundan imtina etmək hüququ da vardır və qanuna görə mirasın qəbulundan imtina müddəti mirasın açıldığı vaxtdan deyil, vərəsənin vərəsəliyə çağırıldığını bildiyi və ya bilməli olduğu gündən başlayaraq üç ay təşkil edir. Lakin burada MM-in 1269-cu maddəsində göstərilən bir istisna var ki, mirasa sahiblik etməyə və ya onu idarə etməyə faktik başlamış vərəsə mirasın qəbulu üçün müəyyənləşdirilmiş vaxt ərzində notariat orqanına ərizə ilə müraciət etməklə mirasın qəbulundan imtina edə bilər. Bu hal yerində olub mirasa sahiblik etməyə faktik başlamış vərəsələrə aiddir.

Mirası qismən qəbul etməyin yolverilməzliyini müəyyən edən MM-in 1257-ci maddəsində göstərilir ki, hər hansı şərtlə və ya hər hansı müddətə mirası qismən qəbul etməyə və ya ondan qismən imtina etməyə yol verilmir. Əgər vərəsə mirasın bir hissəsindən imtina edərsə və ya hər hansı şərt qoyarsa, hesab edilir ki, o, mirasdan imtina etmişdir. Belə aydın olur ki, mirasdan qismən imtina mirasın şərtlə qəbul edilməsidir, mirasın şərtlə qəbul edilməsinə isə qanun yol vermir. Lakin Məcəllənin bir sıra maddələrində mirasın qismən və ya şərtlə qəbuluna icazə verilir. Belə ki, məcburi pay almaq hüququ olan, eyni zamanda vəsiyyət tapşırığını (leqatı) alan şəxs vəsiyyət tapşırığından imtina edərsə, məcburi pay tələb edə bilər

(maddə 1198), kənd təsərrüfatı ilə məşğul olmayan vərəsə kənd təsərrüfatı təyinatlı torpağı, avadanlığı, əmək alətlərini, mal-qaranı qəbul etməkdən imtina edə bilər, lakin bu ümumiyyətlə mirasın qəbulundan imtina sayılmır (maddə 1258), müxtəlif əsaslar üzrə vərəsəyə mirasdan bir neçə pay düşürsə, o, bir payı qəbul edə, başqasından imtina edə bilər, yaxud bütün paylardan imtina edə bilər (maddə 1259), vərəsə mirasın qalan hissəsinə baxmayaraq, birləşdirilmə hüququ ilə ona mənsub olan miras hissəsindən imtina edə bilər (maddə 1260), vərəsə mirası qəbul etməkdən qanun üzrə və ya vəsiyyətlə üzrə vərəsələr sırasından başqa şəxslərin xeyrinə imtina edə bilər (maddə 1261), vərəsə mirası qəbul etməkdən bir neçə şəxsin xeyrinə imtina edərsə, onların hər birinin payını göstərə bilər (maddə 1264). Buradan aydın olur ki, göstərilən ayrı-ayrı maddələrlə Mülki Məcəllənin 1257-ci maddəsi arasında ziddiyyət vardır. Həmin ziddiyyətlərin aradan qalxması üçün 1257-ci maddənin mətnində dəyişiklik edilməklə orada “mirasın qismən və şərtlə qəbuluna qanunda nəzərdə tutulmuş istisna hallarda yol verilir” sözləri əlavə edilsə daha təkmil olar.

Vəsiyyət edən qanun üzrə vərəsələrdən birini, bir neçəsini və ya hamısını vəsiyyətnamə ilə mirasdan məhrum edə bilər və bunu əsaslandırmağa borclu deyildir (MM-nin 1176.1-ci maddəsi).

Vərəsələrdən birinin və ya bir neçəsinin vəsiyyətnamədə göstərilməməsi onların miras qoyan tərəfindən vərəsəlik hüququndan məhrum edilməsi anlamına gəlmir. Ona görə də MM-in 1176.2-ci maddəsində göstərilir ki, vərəsə vəsiyyətnamədə birbaşa göstərişlə mirasdan məhrum edilməlidir. Adları vəsiyyətnamədə göstərilməmiş vərəsələrlə, vəsiyyətnamədə birbaşa göstərişlə mirasdan məhrum edilmiş vərəsələrin miras əmlaka münasibətdə hüquqi statusları fərqlidir. Belə ki, vəsiyyətnamədə birbaşa göstərişlə mirasdan məhrum edilmiş vərəsə vəsiyyətnaməyə daxil olmamış əmlak hissəsinə, vəsiyyət üzrə vərəsələrin mirası qəbul etməkdən imtina etdikləri halda da qanun üzrə vərəsə ola bilməz (MM-in 1176.2-ci maddəsi). MM-in 1261-ci maddəsinə görə ləyaqətsiz vərəsə sayılmış və ya vəsiyyətnamənin birbaşa göstərişi ilə vərəsəlik hüququndan məhrum edilmiş şəxsin xeyrinə mirasdan imtina yol verilməzdir. Bu cür imtina barəsində digər vərəsələr məhkəməyə şikayət verə bilərlər. Ancaq adı vəsiyyətnamədə göstərilməmiş vərəsələrin xeyrinə mirasdan imtina oluna bilər. Vərəsəlik hüququndan məhrum edilmiş şəxsin payı vərəsəliyə çağırılmış qalan vərəsələrə keçir və onların arasında paylarına mütənasib surətdə bölüşdürülür (MM-in 1144-cü maddəsi). Vəsiyyətnamədə bu barədə xüsusi göstəriş olmadıqda vəsiyyətnamədə adları göstərilməmiş digər vərəsələrin qanun üzrə vərəsəlik

hüquqları saxlanılır. Belə ki, MM-in 1177-ci maddəsinə görə vəsiyyətnamədə göstərilməmiş qanun üzrə vərəsələr vəsiyyətnamədə toxunulmamış miras hissəsinə vərəsəlik hüququnu saxlayırlar, əgər mirasın açıldığı məqamda vəsiyyət üzrə vərəsələrdən heç biri sağ deyildirsə və ya onların hamısı mirası qəbul etməkdən imtina etmişlərsə, onlar vəsiyyətnamədə nəzərdə tutulan əmlakı da alırlar. Adları vəsiyyətnamədə çəkilməmiş qanun üzrə vərəsələrin həmin hüquqları MM-in 1172-ci maddəsində də təsbit edilir. Həmin maddədə göstərilir ki, əgər vəsiyyətnamə ilə təyin edilmiş vərəsələrin payları bütövlükdə mirasın hamısını əhatə etmirsə, vəsiyyətnamədən kənar qalmış əmlaka qanun üzrə vərəsəlik həyata keçirilir və əgər vəsiyyətnamədə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, bu cür vərəsəlik əmlakın bir hissəsinin vəsiyyət edildiyi qanun üzrə vərəsələrə də aid olunur. Bu o deməkdir ki, vəsiyyətnamə ilə miras əmlakın bir hissəsi miras qoyan tərəfindən bir və ya bir neçə vərəsəyə vəsiyyət edilmiş, digər vərəsələrin adları vəsiyyətnamədə göstərilməsə də onlar vəsiyyətnamə ilə birbaşa vərəsəlik hüququndan məhrum edilməmişlər. Belə olan halda vəsiyyət edilməmiş miras əmlaka qanun üzrə vərəsəlik hüququ həyata keçirilir. Burada həm vəsiyyətnamədə adları göstərilməmiş qanun üzrə birinci növbəli vərəsələr, həm də əgər vəsiyyətnamədə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa mirasın bir hissəsinin vəsiyyət edildiyi qanun üzrə vərəsələr də iştirak edirlər. Vəsiyyətnamədə adları göstərilmiş qanun üzrə birinci növbəli vərəsələr mirasdan iki pay əldə edirlər, həm onlara vəsiyyət edilmiş payı, həm də vəsiyyətnamədən kənar qalmış miras əmlakdan qanun üzrə vərəsəlik zamanı onlara çatacaq payı. Onlar eyni zamanda həm vəsiyyət üzrə, həm də qanun üzrə vərəsə olurlar. Bu da MM-in 1133.1-ci maddəsində göstərilən ölmüş şəxsin (miras qoyanın) əmlakı başqa şəxslərə (vərəsələrə) qanun üzrə və ya vəsiyyət üzrə və ya hər iki əsasla keçir müddəasından irəlir gəlir. Müxtəlif əsaslar üzrə vərəsəyə mirasdan bir neçə pay düşməsi mirasdan bir neçə payın qəbul edilməsini müəyyən edən MM-in 1259-cu maddəsində də göstərilir. Vəsiyyətnamədə adları göstərilməmiş vərəsələr işin konkret hallarından asılı olaraq pay əldə edirlər. Bir halda vəsiyyətnamədən kənar qalmış miras əmlak olduqda, digər halda vəsiyyət üzrə vərəsələrin hamısı mirası qəbul etməkdən imtina edərlərsə. Əgər vəsiyyətnamə üzrə bir vərəsə mirasdan imtina edirsə onun payı vəsiyyət üzrə vərəsələrin payına əlavə edilir. Burada əsas şərt ondan ibarətdir ki, vəsiyyət üzrə vərəsələrin hamısı mirasdan imtina etmiş olsunlar. Vəsiyyətnamədə adı göstərilməmiş birinci növbəli vərəsələr vəsiyyətnamənin məzmunundan asılı olmayaraq məcburi pay hüququna

malik olmaqla yanaşı vərəsəlik hüququndan birbaşa məhrum edilmədiklərinə görə vəsiyyətnamədən kənarda qalmış əmlakdan qanun üzrə vərəsə kimi digər vərəsələrlə bərabər qaydada pay almaq hüququna malik olurlar. Belə ki, MM-in 1229-cu maddəsinə əsasən vəsiyyətnamənin etibarsız sayıldığı halda bu vəsiyyətnamə ilə vərəsəlik hüququndan məhrum edilmiş vərəsələr də mirası ümumi əsaslarla ala bilərlər.

Mülki Məcəllənin 1193-cü maddəsinə əsasən məcburi pay almaq hüququ olan şəxslər sırasında övladlığa götürülənlər göstərilməmişdir. MM-in 1159.1.2-ci maddəsinə əsasən övladlığa götürülən və onun övladları övladlığa götürənin vərəsələri və ya qohumları kimi övladlığa götürənin uşaqlarına və onların övladlarına bərabər tutulurlar. “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1193-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I, III, IV və V hissələrinə, 26-cı maddəsinin II hissəsinə, 29-cu maddəsinin I və VII hissələrinə, 71-ci maddəsinin I və II hissələrinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” Konstitusiya Məhkəməsinin 19 fevral 2021-ci il tarixli qərarında bununla əlaqədar olaraq göstərilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1159-cu və Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 134.1-ci maddələrinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin mirasda məcburi pay anlayışını nəzərdə tutan 1193-cü maddəsində “vəsiyyət edənin uşaqlarının, valideynlərinin” müddəası övladlığa götürülənləri və övladlığa götürənləri də ehtiva edir.

“Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1193 və 1200-cü maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” Konstitusiya Məhkəməsinin 8 yanvar 2021-ci il tarixli qərarında göstərilmişdir ki, Mülki Məcəllənin bağışlamaq və hədiyyəni qəbul etmək qabiliyyətini müəyyən edən 667-ci maddəsində bağışlamanın həyata keçirilməsi üçün zəruri olan şərtlər nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, Məcəllənin 667.1-ci maddəsində göstərilmişdir ki, fəaliyyət qabiliyyətli şəxs öz əmlakına dair bağışlama yolu ilə o halda sərəncam verə bilər ki, həmin əmlak ər-arvadın ümumi mülkiyyəti və ya vərəsəlik hüququ ilə məhdudlaşmış olmasın. Müvafiq maddədə bağışlama hüququnun konkret hansı vərəsələrin hüquqları ilə məhdudlaşdırıldığı dəqiq göstərilməsə də, Mülki Məcəllənin 667.1, 1193 və 1200-cü maddələrinin funksional əlaqəsinin, həmçinin vərəsəlik hüququnun prinsipləri ilə bağlı yuxarıda qeyd olunanların qarşılıqlı təhlili onu deməyə əsas verir ki, qanunverici bağışlama qabiliyyətinin reallaşdırılmasını bağışlanan əmlakın vərəsəlik hüquq

normalarına uyğun olaraq qanun üzrə vərəsələrdən birinci növbə vərəsələrə, yəni məcburi pay əldə etmək hüququ olan şəxslərə çatacaq əmlak payına daxil olan hissəsi ilə məhdudlaşdırmışdır. Beləliklə, Mülki Məcəllənin 667.1-ci maddəsində bağışlama müqaviləsinin bağlanması zamanı vərəsəliklə bağlı müddəalarla mülkiyyətçi üçün müəyyən məhdudlaşdırıcı tədbiq edilməsi vərəsəlik institutunun mahiyyətinə və prinsiplərinə, ailə maraqlarının qorunmasına xidmət edir və istər qanun üzrə, istərsə də vəsiyyət üzrə vərəsəlik zamanı mirasda məcburi pay hüququ olan şəxslərin müvafiq paya hüquqlarını təsbit edir. Qanunverici həmin maddədə bağışlama müqaviləsinin əvəzsiz xarakter daşdığına nəzərə alaraq bağışlamaya dair belə məhdudlaşdırıcı müəyyən etməklə, miras qoyan tərəfindən müxtəlif motivlə sağ ikən verilmiş sərəncamlar nəticəsində məcburi pay sahibi vərəsələrinin məcburi paylarının pozulmasının qarşısının alınması məqsədini güdmüşdür. Vərəsəlik hüququ baxımından qeyd olunan normanın davamı olaraq Mülki Məcəllənin 1200-cü maddəsində məcburi payın bağışlanmış əşya hesabına artırılması qaydası nəzərdə tutulmuşdur. Həmin maddəyə əsasən, miras qoyan əşyanı üçüncü şəxsə bağışladıqda, məcburi paya hüququ olan şəxs, əgər bağışlanmış əşya mirasa daxil olsaydı, onun məcburi payının arta biləcəyi məbləğdə məcburi payın tamamlanmasını tələb edə bilər. Əgər mirasın açıldığı vaxtdək hədiyyənin verilməsindən iki il keçirsə, hədiyyə hesaba alınmır. Qeyd olunan maddə məcburi paya hüququ olan şəxslərin məcburi paylarının artırılmasını tələb etmək hüquqlarını müddətlə məhdudlaşdıraraq, yalnız hədiyyə kimi verilməsindən iki il keçməyən əşya hesabına həmin payın tamamlanmasını mümkün hesab etmişdir. Qanunvericilikdə bu şəkildə məhdudlaşdırıcı müddətin müəyyən olunması əsasən bağışlama müqavilələri baxımından hüquqi etimadın təmin olunmasında tarazlığı qorumaq məqsədinə yönəlmişdir.

Məcburi payın tamamlanması tələbi məcburi paya hüququn xüsusi forması olmaqla, subsidiar xarakter daşıyır. Bu tələbin əsas məqsədi bağışlama yolu ilə məcburi payın aradan qaldırılmasının və ya azaldılmasının qarşısını almaqla qanuni vərəsələrin pozulmuş hüquqlarını bərpa etməkdən ibarətdir. Tamamlanma tələbini Mülki Məcəllənin 1193-cü maddəsində sadalanmış şəxslər irəli sürə bilərlər. Bu cür tələb irəli sürüldükdə bağışlanmış əşya xəyali olaraq miras əmlaka əlavə olunur, həmin hissə ilə birgə miras dəyəri hesablanır, məcburi payın həcmi müəyyənləşdirilir və bu həcmə qarşılama olmadığı təqdirdə məcburi paya hüququ olan vərəsələrə çatmalı olan tamamlanmamış hissə ödənilir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd etmişdir ki, məcburi pay miras əmlakdan məcburi vərəsəyə mütləq şəkildə çatması pay olduğundan qanun üzrə vərəsələrdən birinci növbə vərəsələr (vəsiyyət edənin uşaqları, valideynləri və arvadı (əri)) belə payı miras qoyanın iradəsindən asılı olmadan əldə edirlər. Lakin vəsiyyətnamə olmadığı təqdirdə qeyd olunan şəxslərin aldığı miras əmlaka məcburi pay da daxil olduğundan, bir qayda olaraq həmin məcburi pay hüququnun müdafiəsinə zərurət qalmır. Bağışlama halında isə məcburi pay hüququ olan şəxslər hesab olunan birinci növbə vərəsələrə çatacaq pay pozulduğundan, onlar həmin bağışlanmış əşya hesabına məcburi paylarının tamamlanmasını tələb etməklə pozulmuş hüquqlarını bərpa edə bilirlər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müvafiq qanunvericilik normalarını təhlil edərək qeyd etmişdir ki, qüvvədə olan Mülki Məcəllənin 667.1-ci maddəsində mülkiyyətçinin öz əmlakına dair sərəncam vermək hüququnun vərəsəlik hüququ ilə məhdudlaşdırıldığı göstərilə də, bu hüququn hansı həcmdə və qaydada məhdudlaşdırılması və vərəsələrin həmin əmlaka hansı həcmdə hüquqlarının olması nəzərdə tutulmamışdır. Müvafiq qaydaların təkmilləşdirilməsi gələcəkdə mülkiyyətçinin və əşyanın bağışlandığı şəxsin öz hüquqlarını təminat altına ala bilməsinə, hüquqi müəyyənlik prinsipinin təmin edilməsinə, eləcə də vərəsəlik hüquq münasibətləri həyata keçirilərkən müvafiq vərəsələrin hüquqlarının aydın şəkildə tənzimlənməsinə xidmət etmiş olar.

Göstərilənlərə əsasən, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab etmişdir ki, Mülki Məcəllənin bağışlama hüququnun vərəsəliklə məhdudlaşdırılmasına dair 667.1-ci maddəsinin bu Qərarda əks olunmuş hüquqi mövqelər nəzərə alınmaqla qanunverici orqan tərəfindən təkmilləşdirilməsi məqsədmüvafiq olardı. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1159.1.1 və 1193-cü maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq, qanun üzrə vərəsələrdən birinci növbə vərəsələr (vəsiyyət edənin uşaqları, valideynləri və arvadı (əri)) vəsiyyətnamənin mövcudluğundan asılı olmayaraq məcburi pay hüququna malik olan şəxslərdir. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 667.1 və 1200-cü maddələrinin məzmununa əsasən, qanun üzrə vərəsələrdən birinci növbə vərəsələr (məcburi pay hüququ olan vərəsələr) vəsiyyətnamə olmadığı təqdirdə də məcburi paylarının tamamlanmasını tələb etmək hüququna malikdirlər.

Qeyd olunmalıdır ki, Mülki Məcəllənin 1194-cü maddəsinə əsasən məcburi payı tələb etmək hüququ olan şəxs qarşısında digər vərəsələr birgə borclu kimi çıxış edirlər. Miras qoyanın öz sağlığında özünə məxsus əmlakı

birinci növbəli vərəsələr sırasından olmayan digər şəxsə bağışladıqda (mirasın açıldığı vaxtadək hədiyyənin verilməsindən iki il keçmirsə), hədiyyəni qəbul etmiş şəxsin məcburi payı tələb etmək hüququ olan şəxs qarşısında borelu kimi çıxış etməsi qanunda birbaşa nəzərdə tutulmamışdır.

Beləliklə, vərəsəlik hüquq münasibətləri həyata keçirilərkən mirasın qəbulu və onun qəbulundan imtina edilməsi qaydalarının qanunauyğun şəkildə tətbiq olunması fiziki və hüquqi şəxslərin əmlak hüquqlarının qorunmasına xidmət edəcəkdir.

İstifadə olunmuş normativ-hüquqi aktların və ədəbiyyatın siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası.
2. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi, Bakı, Hüquq Yayın Evi, 2021
3. Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsi, Bakı, Hüquq Yayın Evi, 2021
4. 1964-cü ildə qəbul edilmiş Azərbaycan SSR-nin Mülki Məcəlləsi
5. “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu.
6. “Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsi baxımından Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1243-cü maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 307.2.9-cu maddəsinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” Konstitusiya Məhkəməsinin 16 oktyabr 2020-ci il tarixli Qərarı.
7. Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “G.Qəhrəmanovanın şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin MK-nın 18 oktyabr 2013-cü il tarixli qərarının AR Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına” dair 18 iyul 2014-cü il tarixli Qərarı.
8. “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1193-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I, III, IV və V hissələrinə, 26-cı maddəsinin II hissəsinə, 29-cu maddəsinin I və VII hissələrinə, 71-ci maddəsinin I və II hissələrinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” Konstitusiya Məhkəməsinin 19 fevral 2021-ci il tarixli Qərarı.

Nəzəriyyə və hüquqətəbiqetmə problemləri

9. “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1193 və 1200-cü maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” Konstitusiyaya Məhkəməsinin 8 yanvar 2021-ci il tarixli Qərarı.
10. “Azərbaycan Respublikasında notariat hərəkətlərinin aparılması qaydaları haqqında” Təlimat.

HAKİMLƏRİN MİLLİ VƏ BEYNƏLXALQ QURUMLARINDA

Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2020-ci ildə baxdığı bir sıra işlər haqqında

Bülletenin bu sərlovhəsinin əsas məqsədlərindən biri hakimləri Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə çıxarılmış qərarları ilə müntəzəm olaraq tanış etməkdən ibarətdir. Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı qərarların digər hakimlərin nəzərinə çatdırılmasının zəruriliyi, xüsusilə intizam tənbehlərinə səbəb olan pozuntular barədə hakim korpusunun məlumatlandırılmasının vacibliyi hakimlərin statusuna aid beynəlxalq hüquqi sənədlərdə də öz əksini tapmışdır. Hesab edirik ki, bu yolla həm hakimlərin özünüidarəsi sahəsində şəffaflyq prinsipi təmin olunur, həm də eyni pozuntuların digər hakimlər tərəfindən törədilməsi hallarının qarşısı alınmış olur. Bu məqsədlərdən çıxış edərək Bülletenin hazırkı buraxılışında 2020-ci ildə Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi bir sıra qərarlar barəsində ümumiləşdirilmiş məlumatları və buna dair müvafiq təhlili muxtar respublika hakimlərinin diqqətinə çatdırmaq istərdik.

2020-ci ildə Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən 8 hakim barəsində intizam icraatı başlanılmış, həmin intizam icraatları üzrə 7 hakim intizam məsuliyyətinə cəlb olunması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Bu qərarlar Məhkəmə-Hüquq Şurasının 06 mart, 23 iyun və 22 sentyabr 2020-ci il tarixli iclaslarında qəbul olunmuşdur. Həmin qərarlar əsasında intizam icraatı başlanılan hakimlərdən 1 nəfər Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Bakı şəhəri Suraxanı Rayon Məhkəməsinin və 1 nəfər Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakiminə irad tutulmuşdur.

Barəsində intizam icraatı başlanılmış 1 nəfər Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin, 1 nəfər Saatlı Rayon Məhkəməsinin, 1 nəfər Sabirabad Rayon Məhkəməsinin və 1 nəfər Lerik Rayon Məhkəməsinin hakiminə töhmət verilmişdir.

1 nəfər Bakı şəhəri Qaradağ Rayon Məhkəməsinin hakimi barəsində başlanılmış intizam icraatı müzakirə ilə kifayətlənməklə xitam verilmişdir.

İntizam icraatının başlanmasına 5 halda Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin, 1 halda Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin, 1 halda Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin və 1 halda Şəki Apellyasiya

Məhkəməsinin müraciətləri əsas olmuşdur. 3 halda intizam icraatının başlanmasına səbəb işlərə baxılarkən qanunvericiliyin tələblərinin dəfələrlə və kobudcasına pozulması, 4 halda işlərə baxılarkən əmək və icra intizamı haqqında qanunvericiliyin tələblərinin pozulması və 1 halda isə hakim etikasının pozulması olmuşdur.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının 06 mart 2020-ci il tarixli qərarından görünür ki, Lerik Rayon Məhkəməsinin hakimi Kiçibəyov Atabəy Qələbəy oğlu mülki işə baxarkən qanunvericiliyin tələblərinin kobud pozuntusuna yol vermişdir.

Belə ki, Lerik Rayon Məhkəməsinin 28 aprel 2016-cı il tarixli qətnaməsi ilə (sədrlik edən hakim Firdovsi Əliyev) cavabdeh İ.Cahangirovdan 129.300 manat borcun və ödənilmiş 30 manat dövlət rüsumunun, cəmi 129.330 (yüz iyirmi doqquz min üç yüz otuz) manatın tutularaq iddiaçı Z.Bağirova verilməsi qətl olunmuşdur. İddiaçının apellyasiya şikayətinə əsasən Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin 03 oktyabr 2016-cı il tarixli qətnaməsi ilə apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, iş üzrə Lerik Rayon Məhkəməsinin qətnaməsi – cavabdehdən iddiaçının xeyrinə tutulmalı olan pul vəsaitinin həcmi 234.300 (iki yüz otuz dörd min üç yüz) manat müəyyən edilməklə dəyişdirilmiş, qətnamə iddiaçının apellyasiya şikayətinə əsasən qalan hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır. Həmin qətnamədən cavabdeh tərəfin verdiyi kasasiya şikayəti Ali Məhkəmənin 10 may 2017-ci il tarixli qərarı ilə təmin edilməmiş, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Qətnamə qanuni qüvvəsini aldıqdan sonra icraya yönəldilmiş və icra tədbirlərinin həyata keçirilməsi Lerik rayon İcra və probasiya şöbəsinə həvalə edilmişdir.

Bundan sonra borclu İ.Cahangirov 21 iyun 2018-ci il tarixdə ərizə ilə Lerik Rayon Məhkəməsinə müraciət edərək Lerik Rayon Məhkəməsinin həmin iş üzrə 28 aprel 2016-cı il tarixli qətnaməsinin icra üsulunu dəyişdirərək hər ay 3.000 manat ödənilməklə borcun hissə-hissə ödənilməsi barədə qərardad çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Hakim A.Kiçibəyov tərəfindən həmin ərizə təmin edilərək, Lerik Rayon Məhkəməsinin qeyd edilən qətnaməsinin icra olunmamış hissəsinin cavabdeh İ.Cahangirov tərəfindən hissə-hissə olmaqla hər ay 3.000 manatın alınaraq iddiaçının xeyrinə ödənilməklə icra edilməsi qərara alınmışdır.

Tələbkar Z.Bağirov həmin qərardaddan şikayət vermiş, Lerik Rayon Məhkəməsinin müvafiq qərardadı ilə şikayət təmin edilməmiş və işlə birlikdə Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi 20 avqust 2019-cu il tarixli qərarı ilə tələbkar Z.Bağırovun şikayətini təmin edərək, Lerik Rayon Məhkəməsinin qərarını ləğv edərək, borclu İ.Cahangirovun Lerik Rayon Məhkəməsinin 28 aprel 2016-cı il tarixli qətnaməsi üzrə icra sənədinin hissə-hissə icra edilməsinə dair ərizəsini təmin etməmişdir. İş apellyasiya icraatı qaydasında araşdırılarkən müəyyən olunmuşdur ki, hazırkı iş üzrə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müvafiq qərarlar qəbul edilərkən prosesual hüquq normalarının tələbləri kobudcasına pozulmuşdur.

Belə ki, birinci instansiya məhkəməsi yuxarıda qeyd olunan nəticəyə gələrkən borclu İ.Cahangirov tərəfindən borcun hissə-hissə ödənilməsinə xahiş etdiyi Lerik Rayon Məhkəməsinin 2(048)-233/2016 sayılı, 28 aprel 2016-cı il tarixli qətnaməsinin ərizəyə əlavə edilməsinə əhəmiyyət verməmiş, həmin qətnamə ilə qət edilmiş məbləğin ümumiyyətlə mövcudluğunu, belə bir icra sənədinin olub-olmamasını, icra sənədinin hansı icra qurumunun icraatında olmasını aydınlaşdırmamış, ədalət mühakiməsinin çəkişmə, tərəflərin bərabərliyi və faktlar əsasında həyata keçirilməsi ilə bağlı fundamental prinsiplərinin tələblərini pozaraq, qeyd olunan işlə bağlı tələbkar şəxsi məhkəmə iclasına dəvət etməmiş, müvafiq icra və probasiya şöbəsinin nümayəndəsinin işdə iştirakını təmin etməmiş, iş üzrə tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırma aparmadan, o cümlədən icra işini müvafiq icra qurumundan tələb edərək baxış keçirmədən, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin 2(106)-1800/2016 sayılı, 03 oktyabr 2016-cı il tarixli qətnaməsi ilə Lerik Rayon Məhkəməsinin 2(048)-233/2016 sayılı, 28 aprel 2016-cı il tarixli qətnaməsinin dəyişdirilərək, cavabdehdən tutulmalı borc məbləğinin 234.300 manat həddində müəyyən edilməsinə baxmayaraq, tələbkar Z.Bağırovun hüquqlarını kobud şəkildə pozaraq, apellyasiya qaydasında dəyişdirilmiş, yəni artıq qüvvəsini itirmiş Lerik Rayon Məhkəməsinin 28 aprel 2016-cı il tarixli qətnaməsi ilə müəyyən edilmiş 129.300 manat məbləğində pulun cavabdeh tərəfindən hissə-hissə olmaqla hər ay 3.000 manat həddində alınaraq iddiaçının xeyrinə ödənilməklə icra edilməsi barədə qanunsuz və əsassız qərar qəbul etmişdir.

Tələbkar Z.Bağırov Lerik Rayon Məhkəməsinin borclunun ərizəsinin təmin edilməsi barədə qərarından verdiyi şikayətdə, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin 03 oktyabr 2016-cı il tarixli qətnaməsi ilə Lerik Rayon Məhkəməsinin 28 aprel 2016-cı il tarixli qətnaməsinin dəyişdirilərək cavabdeh İ.Cahangirovdan onun xeyrinə 234.300 manat pulun tutulmasının qət edildiyini göstərməklə, müvafiq məhkəmə aktlarını şikayətə əlavə etsə də, hakim A.Kiçibəyov şikayətin dəlilləri və ona əlavə edilmiş sənədlərlə

ümumiyyətlə tanış olmamış, nəticədə həmin qərardadla yol verdiyi səhvləri aradan qaldırmaq imkanı olduğu halda bu imkandan istifadə etməmişdir.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının 06 mart 2020-ci il tarixli qərarından görünür ki, Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsində icra və əmək intizamına riayət edilməsi vəziyyəti öyrənilərkən müəyyən edilmişdir ki, hakim Məmmədov Ayaz Süleyman oğlu tərəfindən bir sıra işlərə baxılarkən əmək və icra intizamına dair qanunvericiliyin tələbləri dəfələrlə pozulmuşdur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 172.1-ci maddəsinə əsasən, ərizə məhkəməyə daxil olduğu vaxtdan sonra 3 aydan gec olmayan müddətdə, həmin məcəllənin 172.2-ci maddəsinin tələblərinə görə isə bir sıra kateqoriya işlərə 1 ay müddətində baxılmalı olduğu halda, hakim A.Məmmədovun sədrliyi ilə baxılmış 5 iş üzrə müddət pozuntusuna yol verilmişdir.

Həmçinin, müəyyən edilmişdir ki, hakim A.Məmmədovun sədrliyi ilə bir sıra mülki işlərə baxılarkən prosesual hərəkətlərin gedişi və nəticələrinin protokollaşdırılmasına və həmin protokolların sədrlik edən və məhkəmə iclasının katibi tərəfindən imzalanmasına dair mülki prosesual qanunvericiliyin tələblərinə riayət edilməmişdir.

Belə ki, 3 iş üzrə müvafiq olaraq 06 dekabr 2018-ci il, 24 dekabr 2018-ci il və 27 dekabr 2018-ci il tarixli məhkəmə iclas protokolları tərtib edilməmiş, 29 iş üzrə isə müxtəlif tarixli məhkəmə iclas protokolları 12 gündən 3 ayadək müddət ərzində hakim A.S.Məmmədov, 18 iş üzrə protokollar həmçinin məhkəmə iclasının katibi tərəfindən imzalanmamışdır. Nəticədə maraqlı şəxslərin məhkəmə iclas protokolları ilə tanış olmaq, onlara dair yazılı qeydlər vermək hüquqları da pozulmuşdur.

Eyni zamanda hakim A.Məmmədovun sədrliyi ilə baxılmış bir sıra mülki işlər üzrə qətnamələrin və digər yekun aktların surətlərinin işdə iştirak edən şəxslərə qanunla müəyyən edilmiş qaydada (sifarişli poçt göndərişi ilə) və müddətdə göndərilməsi təmin olunmamış, bir iş üzrə qərardad isə tərəflərə ümumiyyətlə göndərilməmişdir.

Belə ki, öyrənilmiş işlərin materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, 10 iş üzrə məhkəmə qətnaməsinin surəti tərəflərə müddət pozuntusuna yol verilməklə göndərilməmişdir.

Bundan əlavə hakim A.Məmmədovun sədrliyi ilə baxılmış bir mülki iş üzrə məhkəmə qətnaməsi işdə iştirak edən şəxslərə qanunla müəyyən edilmiş müddətdə göndərilmədən icraya yönəldilmişdir.

Bundan başqa, onun sədrliyi ilə baxılmış 11 mülki işlər üzrə məhkəmənin ayrıca akt şəklində çıxardığı qərardadların surəti də həm işdə

iştirak edən şəxslərə, həm də aidiyyəti olan digər şəxslərə müddət pozuntusuna yol verilməklə göndərilmişdir.

Həmçinin, hakim A.Məmmədovun sədrliyi ilə baxılmış bəzi mülki işlər üzrə qanuni qüvvəyə minmiş yekun məhkəmə aktlarının qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada icraya yönəldilməsində də pozuntulara yol verilmişdir.

Belə ki, 10 iş üzrə icra vərəqələri icra qurumuna yekun məhkəmə aktı qanuni qüvvəyə mindiyi gündən müvafiq olaraq 11 gün, 21 gün, 30 gün, 27 gün, 1 ay 19 gün, 11 gün, 1 ay 6 gün, 6 gün, 21 gün, və 6 gün gec göndərilmişdir.

Müəyyən edilmişdir ki, qanunvericiliyə əsasən apellyasiya şikayəti ona əlavə olunmuş sənədlər və işlə birlikdə apellyasiya şikayətinin verilmə müddəti bitdikdən sonra 7 gün müddətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməli olduğu halda, hakim Ayaz Məmmədovun sədrliyi ilə baxılmış 491/18 nömrəli mülki iş üzrə 22 yanvar 2018-ci il tarixli qətnamədən 22 fevral 2018-ci il tarixdə verilmiş apellyasiya şikayəti 14 mart 2013-cü il tarixdə (8 gün gecikmə), 186/18, 286/18 və 547/18 nömrəli mülki işlər üzrə apellyasiya şikayətləri müvafiq olaraq 02 mart 2018-ci il tarixdə verilmiş apellyasiya şikayəti 12 mart 2018-ci il tarixdə (5 gün gecikmə), 27 mart 2018-ci il tarixdə daxil olmuş apellyasiya şikayəti 09 aprel 2018-ci il tarixdə (9 gün gecikmə) və 03 may 2018-ci il tarixdə daxil olmuş apellyasiya şikayəti 10 may 2018-ci il tarixdə (5 gün gecikmə) göndərilmişdir.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının 23 iyun 2020-ci il tarixli qərarından görünür ki, Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin hakimi Ə.Hüseynov mülki iş baxılması zamanı prosesual qanunvericiliyin tələblərini kobud şəkildə pozmuşdur.

Belə ki, müəyyən edilmişdir ki, S.Əliyev 19.03.2014-cü il tarixdə “Ata Bank” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti ilə kredit müqaviləsi bağlayaraq şəxsi məqsədlər üçün 48 ay müddətinə 12740 ABŞ dolları məbləğində kredit almış, müqavilə üzrə öhdəliklərinin təminatı üçün o, həmin tarixdə həm də “Ata Bank” ASC ilə ipoteka müqaviləsi bağlayaraq mülkiyyətində olan mənzili ipoteka qoymuşdur. S.Əliyev kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklərini lazımcına icra etmədiyinə görə iddiaçı “Ata Bank” ASC cavabdeh S.Əliyevə qarşı “kredit borcunun tutulması və tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi tələbinə dair” iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etmişdir.

Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin (hakim Ələkbər Hüseynov) 25 may 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia qismən təmin edilərək, cavabdeh Əliyev

Səid İsmayıl oğlundan 8130 ABŞ dolları əsas borc, 2796 ABŞ dolları faiz borcu və 50 ABŞ dolları cərimə olmaqla cəmi 10976 ABŞ dolları məbləğində kredit borcunun ödəniş gününə olan manat məzənnəsi ilə alınıb iddiaçı “Ata Bank” ASC-yə ödənilməsi, borcun tutulmasının ipoteka qoyulmuş cavabdehin mülkiyyətində olan mənzilə yönəldilməsi, mənzilin ilkin satış qiymətinin 25.000 manat məbləğində müəyyən olunması, həmin mənzilin açıq hərracda satılmasından əldə olunacaq vəsait hesabına borcun ödənilməsi, habelə iddiaya məhkəmədə baxılması üçün ödənilmiş 30 manat və ipoteka predmetinə tutmanın yönəldilməsinə dair bildirişin daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınması üçün ödənilmiş 30 manat dövlət rüsumlarının cavabdehdən tutulub “Ata Bank” ASC-yə qaytarılması qət edilmişdir.

Həmin qətnamə icraya yönəldilmiş, ipoteka predmeti olan mənzil açıq hərraca çıxarılmış, keçirilən iki hərrac baş tutmadığına görə “İpoteka haqqında” Qanunun 43.7-ci maddəsinə əsasən mənzil ipoteka saxlayan “Ata Bank” ASC-yə tələbin məbləği həcmində alış qiymətinə, yəni 15.938 manata təklif olunmuş və ASC ipoteka predmeti olan mənzili kredit borcunun əvəzində almağa razılaşmışdır. “Hərracın yekunları üzrə əmlakın alqı-satqısı barədə” 27 fevral 2018-ci il tarixli müqaviləyə əsasən, borclu (eyni zamanda ipoteka qoyan) Əliyev Səid İsmayıl oğlunun mülkiyyətində olmuş Mingəçevir şəhəri Şəhriyar küçəsi, 1 nömrəli evdə yerləşən 32 nömrəli mənzil tələbkar (ipoteka saxlayan) “Ata Bank” ASC tərəfindən 15.938 manat qiymətə alınmışdır. Həmin mənzil üzərində “Ata Bank” ASC-nin mülkiyyət hüququ 14.11.2018-ci il tarixdə daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatla alınaraq bu barədə RX-1408906 nömrəli çıxarış verilmişdir.

Bundan sonra iddiaçı “Ata Bank” ASC məhkəmədə cavabdehlər S.Əliyev və ailə üzvlərinə qarşı “mənzilə olan yaşayış hüququnun itirilməsi və mənzildən çıxarılma tələbinə dair” iddia qaldırmış, Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin (hakim Ələkbər Hüseynov) 30 yanvar 2019-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddia təmin edilmiş və cavabdehlərin həmin mənzildən yaşayış hüquqlarına xitam verilməklə çıxarılmaları qət edilmişdir.

Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 30 yanvar 2019-cu il tarixli qətnaməsinin icrası zamanı cavabdeh S.Əliyev 22 iyul 2019-cu il tarixdə həmin Məhkəməyə 25 may 2017-ci il tarixli qətnamədən (iddiaçı “Ata Bank” ASC-nin cavabdeh Əliyev Səid İsmayıl oğluna qarşı “kredit borcunun tutulması və tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi tələbinə

dair” mülki iş üzrə) apellyasiya şikayəti və bu qətnamə üzrə ötürülmüş apellyasiya şikayəti müddətinin bərpası barədə ərizə göndərmişdir.

Hakim Ələkbər Hüseynov 01 avqust 2019-cu il tarixli qərardad ilə cavabdeh S.Əliyevin Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 25 may 2017-ci il tarixli qətnaməsindən apellyasiya şikayətinin verilməsi müddətinin keçməsi səbəbinin üzrlü sayılması və həmin müddətin bərpası haqqında vəsatətini əvvəlcə təmin etməsə də, sonradan cavabdehin şikayəti əsasında 08 avqust 2019-cu il tarixli qərardadı ilə həmin qərardadı ləğv etmiş, müddəti bərpa etməklə mülki işi baxılması üçün aidiyyəti üzrə Şəki Apellyasiya Məhkəməsinə göndərmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 24 oktyabr 2019-cu il tarixli qərardadı ilə cavabdeh S.Əliyev tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 25 may 2017-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş və iddia ərizəsi baxılmamış saxlanılmışdır. Qətnamənin ləğv edilərək iddia ərizəsinin baxılmamış saxlanılmasının hüquqi əsası Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlili kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” 28 fevral 2019-cu il tarixli Fərmanı olmuşdur.

Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 08 avqust 2019-cu il tarixli qərardadından iddiaçı “Ata Bank” ASC-nin şikayəti Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin (hakim Ələkbər Hüseynov) 29 noyabr 2019-cu il tarixli qərardadı ilə təmin edilməmiş və baxılması üçün mülki işlə birlikdə Şəki Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsində həmin şikayət araşdırılarkən müəyyən olunmuşdur ki, Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin hakimi Ələkbər Hüseynov tərəfindən qeyd edilən mülki iş (iddiaçı “Ata Bank” ASC-nin cavabdeh Əliyev Səid İsmayıl oğluna qarşı “kredit borcunun tutulması və tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi tələbinə dair”) baxılması zamanı kobud prosessual pozuntulara yol verilmiş və bu pozuntular nəticə etibarilə iddiaçı “Ata Bank” ASC-nin məhkəmə müdafiəsi hüququnun əhəmiyyətli dərəcədə pozulmasına gətirib çıxarmışdır.

Belə ki, sözügedən mülki işin materiallarından görünür ki, Mingəçevir Şəhər Məhkəməsi (hakim Ələkbər Hüseynov) tərəfindən mülki-prosessual qanunvericiliyin tələbləri pozulmaqla həmin iş üzrə qəbul edilmiş 25 may 2017-ci il tarixli qətnamə cavabdeh S.Əliyevin qeydiyyatda olduğu ünvanı poçt vasitəsilə sadə sifarişli formada (xəbərnəməsiz) göndərilmiş, poçt

şöbəsi tərəfindən qətnamənin cavabdehə çatdırılması və ya çatdırılmasının mümkün olmaması barədə məhkəməyə sənəd verilməmişdir.

Beləliklə, iş materiallarına əsasən, Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 25 may 2017-ci il tarixli qətnaməsinin cavabdehə rəsmi qaydada verilməsi təmin olunmamışdır.

Bununla da cavabdeh sözügedən qətnamənin mövcudluğundan daha əvvəllər məlumatlı olsa da, lakin həmin qətnaməni o vaxt məhkəmədən rəsmi qaydada əldə edib ondan apellyasiya şikayəti verməyə təşəbbüs göstərməmişdir. Cavabdeh S.Əliyev məhkəmənin yol verdiyi bu prosessual pozuntudan, yəni qətnamənin ona rəsmi qaydada verilməməsindən öz mənafeyinə uyğun istifadə etmiş və Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 25 may 2017-ci il tarixli qətnaməsinə yalnız 2 ildən artıq müddət keçəndən, həm də həmin qətnamənin icrası başa çatandan sonra mübahisələndirmək qərarına gəlmişdir. Cavabdehin bəhs edilən qətnamədən apellyasiya şikayəti vermək hüququnun tanınması və şikayət müddətinin bərpa edilməsi (ya da şikayət müddətinin ötürülməmiş hesab edilməsi) isə həmin qətnamənin qanuni qüvvəyə minmədən icraya yönəldildiyini və icra olunduğunu göstərmişdir.

Hakim Ə.Hüseynov qətnamədən apellyasiya şikayətinin verilməsi üçün cavabdeh tərəfindən prosessual müddətin ötürülməsi səbəbini üzrlü hesab edərək həmin müddəti bərpa edib şikayəti baxılması üçün apellyasiya məhkəməsinə göndərilməsi barədə 08 avqust 2019-cu il tarixli qərarı da maraqlı tərəfə - iddiaçı "Ata Bank" ASC-yə lazımı qaydada göndərməmişdir. Nəticədə iddiaçı "Ata Bank" ASC Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 08 avqust 2019-cu il tarixli qərarından xəbərdar olub ondan şikayət verənədək, apellyasiya məhkəməsi cavabdehin xeyrinə prosessual müddətin bərpa edilməsinin (və yaxud apellyasiya şikayəti müddətinin ötürülməmiş hesab edilməsinin) iddiaçı tərəfindən mübahisələndirilməməsi qənaətindən çıxış edərək Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 25 may 2017-ci il tarixli qətnaməsindən cavabdehin verdiyi apellyasiya şikayətinə mahiyyəti üzrə baxmış və şikayətin qismən təmin edilməsi, qətnamənin ləğv edilməsi və iddia ərizəsinin baxılmamış saxlanması barədə 24 oktyabr 2019-cu il tarixli qərarı qəbul etmişdir.

Şərh edilənlərdən göründüyü kimi, Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 25 may 2017-ci il tarixli qətnaməsinin qəbul ediləndən 2 il sonra mübahisələndirilməsi və həmin qətnamənin apellyasiya qaydasında ləğv edilməsi iddiaçı "Ata Bank" ASC-nin sözügedən qətnamə əsasında 2 il ərzində çalışıb əldə etdiyi hüquqların itirilməsi ilə nəticələnmiş, bununla

onun məhkəmə müdafiəsi hüququ pozulmuş (bu hüquqdan istifadə etməsi nəticə etibarilə səmərəsiz olmuş), məhkəmə icraatı ilə əlaqədar çəkdiyi xərclər də zərərə çevrilmişdir. Belə vəziyyətin yaranmasının səbəbi isə Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin hakimi Ələkbər Hüseynovun çıxardığı qətnamənin iş üzrə cavabdeh Səid Əliyevə rəsmi qaydada verilməsini vaxtında təmin etməməsi və sonralar da bunu nəzarətdə saxlamaması olmuşdur.

Bundan başqa, hakim Ələkbər Hüseynov həmin iş üzrə çıxardığı 08 avqust 2019-cu il tarixli qərardadın da iddiaçı “Ata Bank” ASC-yə rəsmi qaydada verilməsini təkrarən təmin etməmiş, bu da onu vaxtında öz hüquqlarını müdafiə etmək imkanından məhrum etmişdir.

Həmçinin, hakim Ələkbər Hüseynov özü cavabdeh S.Əliyev və ailə üzvlərinin sonuncu tərəfindən ipoteka qoyulmuş və kredit borcunun əvəzinə iddiaçının (“Ata Bank” ASC-nin) mülkiyyətinə keçmiş mənzildən yaşayış hüquqlarına xitam verilməklə çıxarılmaları barədə 30 yanvar 2019-cu il tarixli qətnamə qəbul etdiyi halda, bu qətnamənin qəbul edilməsi üçün əsas olmuş və yenə də özü tərəfindən qəbul edilmiş 25 may 2017-ci il tarixli qətnamənin mübahisələndirilməsinə və nəticə etibarilə ləğvinə şərait yaratmış, bu zaman məhz onun yol verdiyi prosessual pozuntunun (mübahisələndirilən qətnamənin cavabdehə vaxtında rəsmi qaydada verilməməsinin) nəticəsi olaraq iddiaçının qanuni mənafelərinə əhəmiyyətli zərər dəyə biləcəyini nəzərə almamışdır.

Apellyasiya məhkəməsi əvvəlki qətnamədən verilmiş şikayətə baxarkən mübahisələndirilən qətnamənin artıq icra edilməsindən, cavabdehin kredit borclarının ipoteka predmeti olan mənzilin iddiaçının mülkiyyətinə keçməsi hesabına bağlanması, cavabdeh və ailə üzvlərinin həmin mənzildən çıxarılmasının qət edilməsindən məlumatsız olmuşdur.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının 22 sentyabr 2020-ci il tarixli qərarından görünür ki, Sabirabad Rayon Məhkəməsinin sədri F.Pənahovun xidməti vəzifələrinin icrasına laqeyd münasibət bəsləyərək məhkəmədə işin təşkilinə və məhkəmə aparatının işinə rəhbərliyi lazımi səviyyədə həyata keçirməmiş, icra və əmək intizamına əməl edilməsini təmin etməmiş və çoxsaylı qanun pozuntularına yol vermişdir.

Belə ki, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanunun 23-cü maddəsinə əsasən işlərin kargüzarlıq qaydalarına uyğun bölüşdürülməsinə nəzarət etmək rayon (şəhər) məhkəməsinin sədrinin bilavasitə vəzifəsinə aid olunmasına baxmayaraq Sabirabad Rayon Məhkəməsinin sədri özü kargüzarlıq qaydalarını kobud pozmuşdur. Məhkəmənin 28.12.2018-ci il

tarixli əmrinə əsasən həyata keçirdiyi təşkilati funksiyaların həcmi nəzərə alınmaqla, məhkəmə sədri F.Pənahov 2019-cu il ərzində mülki işlərin bölüşdürülməsinin 3-cü dövrəsi üzrə icraatına 438 mülki iş götürməli olduğu halda bundan 99 iş az, cinayət işlərinin bölüşdürülməsinin 2-ci dövrəsi üzrə isə icraatına 43 iş götürməli olduğu halda bundan 13 iş çox qəbul etmişdir. Nəticədə həm “Azərbaycan Respublikası məhkəmələrində kargüzarlığın aparılmasına dair Təlimat”ın, həm də Cinayət Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM) 298.1-ci maddəsinin tələbləri pozulmuşdur.

Bu və digər hallar nəticəsində məhkəmədə işlərin dövriyyəsi düzgün aparılmamış, onların bölgüsünə dair gündəlik nəzarət cədvəlləri, həmçinin işlərin (materialların) ümumi nomenklatur siyahısı tərtib edilməmiş, rüblərin sonunda məhkəmədə işlərin bölüşdürülməsinin vəziyyəti müzakirə olunmamış, arxiv işi üzrə daimi fəaliyyət göstərən ekspert komissiyası yaradılmamış, məhkəmə sənədlərinin ekspertizası keçirilməmiş, işlərə arxiv nömrələri verilməmiş və işlər arxivə təhvil verilməmişdir.

Hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməməsi, həmçinin icra intizamı sahəsində ciddi problemlər olmasına baxmayaraq bu və digər məsələlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsinə və ümumiləşdirilməsinə əhəmiyyət verilməmişdir. Məhkəmədə ümumiyyətlə yarımillik və ya illik iş planları tərtib olunmamışdır. Dəftərxanada bir çox qovluq boş, lüzumsuz qovluq kimi saxlanılmışdır.

Müəyyən edilmişdir ki, məhkəmədə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin əsas prinsiplərinin və şərtlərinin pozulması, həmçinin süründürməçilik hallarına yol verilməsi bir çox hallarda prosesual qanunvericiliyin tələblərinin kobud pozulmasına səbəb olmuşdur. Sabirabad Rayon Məhkəməsində seçmə üsulu ilə öyrənilmiş 156 iş və material üzrə 300-dən çox qanun pozuntusu aşkar edilmişdir.

Belə ki, Mülki Prosesual Məcəllənin (bundan sonra MPM-in) 98.2-ci maddəsinin tələblərinə zidd olaraq hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılmış 3 mülki iş üzrə ekspertiza təyin edilməsinə dair qərarlarda ekspertizaların keçirilməsi və rəyin verilməsi müddətləri göstərilməmişdir.

Hakim F.Pənahov MPM-in iddianı təmin etmək haqqında ərizəyə təxirə salınmadan baxılmasından və iddianı təmin etmək haqqında qəraradın dərhal icra edilməsindən bəhs edən 159-160-cı maddələrinin tələblərinə əhəmiyyət verməyərək 1813/18 nömrəli mülki iş üzrə iddianın təmin tədbiri barədə ərizəyə 2 aydan, 121/19 nömrəli mülki iş üzrə isə 1 aydan sonra baxmışdır.

Aliment tutulmasına dair işlərə 1 ay müddətində baxılıb həll edilməsinə dair MPM-in 172-ci maddəsinin tələbi hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılmış 4 mülki iş üzrə pozulmuşdur.

Məhkəmə baxışı 4 dəfə təxirə salınmış 1532/19 və 1666/19 nömrəli mülki işlər üzrə hakim F.Pənahov onların təxirə salınmasının əsaslandırılması barədə qərardad qəbul etməmişdir. Nəticədə MPM-in 188.3-cü maddəsinin tələbləri pozulmuşdur.

MPM-in 263.3-cü maddəsinin tələblərinə zidd olaraq hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılmış 487/19 və 1326/19 nömrəli mülki işlər üzrə 30.01.2019 və 20.08.2019-cu il tarixli qərardadlar hakim tərəfindən 25.12.2019-cu il tarixə kimi ötən 4-10 aydan artıq müddət ərzində imzalanmamışdır.

Aşkar edilmiş qanun pozuntuları sırasında məhkəmə iclas protokollarının qanunla müəyyən edilmiş müddətdə tərtib edilməməsi və imzalanmaması çoxluq təşkil etmişdir. Öyrənilmiş 69 mülki işin təxminən hər ikisindən biri üzrə MPM-in protokolun tərtib edilməsinin məcburiliyindən bəhs edən tələbləri kobudcasına pozulmuşdur. Məsələn, hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılıb yekun qərarlar qəbul edilmiş 1284/19, 1139/19, 1509/19, 1595/19, 1663/19, 1726/19, 1777/19, 1670/19 və 1310/19 nömrəli mülki işlər üzrə 10-dan çox məhkəmə iclas protokolları müvafiq olaraq 25.12.2019-cu il tarixə kimi ötən 20 gün- 3 aydan artıq müddət ərzində tərtib olunmamışdır. Nəticədə, həmin mülki işlər üzrə MPM-in protokolun tərtib edilməsinin məcburiliyindən bəhs edən 270-272-ci maddələrinin tələbləri kobudcasına pozulmaqla yanaşı, proses tərəflərinin bu protokollar barədə yazılı qeydlər vermək hüquqları da məhdudlaşmışdır.

Bundan əlavə hakim F.Pənahov məhkəmə iclas protokolunun imzalanmamasının prosessual normaların kobud pozulması kimi qiymətləndirilməsinə (AR MPM-in 387.3-cü maddəsi) heç bir əhəmiyyət verməmişdir. Hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılmış 1873/18, 137/19, 628/19, 487/19, 1131/19, 1157/19, 1158/19, 1159/19, 1162/19, 1165/19, 1167/19, 1168/19, 1172/19, 1173/19, 1326/19, 1364/19 və 1695/19 nömrəli mülki işlər üzrə müxtəlif tarixli 17-dən çox məhkəmə iclas protokolları hakim (bir çox hallarda həmçinin məhkəmə iclasının katibi) tərəfindən 25.12.2019-cu il tarixə kimi ötən 1-11 aydan artıq müddət ərzində imzalanmamışdır.

MPM-in qətnamənin tərtibindən bəhs edən 227.1-ci maddəsinin tələbi (məhkəmə qətnaməsi elan edilənədək tərtib olunmalıdır) pozularaq 1777/19 nömrəli mülki iş üzrə 12.12.2019-cu il tarixdə elan olunmuş qətnamə

25.12.2019-cu il tarixə kimi tərtib olunmamışdır. MPM-in 227.3-cü maddəsinə əsasən məhkəmənin qətnaməsi işdə iştirak edən şəxslərə tərtib edildikdən sonra 3 gün ərzində rəsmi qaydada verilməlidir. Qanunun bu tələbinə baxmayaraq hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılmış 1376/19 nömrəli mülki iş üzrə tərtib edilmiş qətnamə işdə iştirak edən şəxslərə 1 aydan, 137/19 nömrəli mülki iş üzrə 1 ay 10 gündən, 1361/19 nömrəli mülki iş üzrə 1 aydan, 1340/19 nömrəli mülki iş üzrə isə 23 gündən sonra verilmişdir (göndərilmişdir).

Hakim F.Pənahov 34/19, 151/19 və 152/19 nömrəli mülki işlər üzrə iddiaların baxılmamış saxlanması barədə qəraradlar çıxarmasına baxmayaraq MPM-in 114-cü maddəsinin tələblərinə əməl etməyərək ödənilmiş dövlət rüsumlarının geri qaytarılması barədə müvafiq qərarlar qəbul etməmişdir.

MPM-in 234.2.-ci maddəsinin tələblərinə (aliment tələbinə dair işlər üzrə qətnamə icraya dərhal yönəldilir) zidd olaraq hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılmış 1588/19 nömrəli mülki iş üzrə alimentə dair 07.11.2019-cu il tarixdə çıxarılmış qətnamə icraya 25 gün gec yönəldilmişdir.

MPM-in məhkəmə qəraradının surətlərinin işdə iştirak edən şəxslərə rəsmi qaydada 5 gün müddətində verilməsindən bəhs edən 266.1-ci maddəsinin tələbləri pozularaq 121/19 nömrəli mülki iş üzrə iddianın təmin tədbiri ilə bağlı 23.11.2018-ci il tarixdə çıxarılmış qəraradın surəti tərəflərə 26 gündən sonra göndərilmişdir.

MPM-in 364-cü maddəsinin tələblərinə (apellyasiya şikayəti ona əlavə olunmuş sənədlərlə və işlə birlikdə apellyasiya şikayətinin verilmə müddəti bitdikdən sonra 7 gün müddətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilir) zidd olaraq hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılmış 757/19 nömrəli mülki iş üzrə çıxarılmış qətnamədən 24.01.2019-cu il tarixdə verilmiş apellyasiya şikayəti baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə 3 aydan sonra göndərilmişdir.

Hakim F.Pənahov tərəfindən 3057/16 nömrəli mülki iş üzrə 28.02.2019-cu il tarixdə apellyasiya şikayətinin verilməsi müddətinin bərpasına dair qərarad çıxarılmasına baxmayaraq, yol verilmiş süründürməçilik nəticəsində iş Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinə 2 aydan sonra təqdim olunmuşdur. 1338/18 nömrəli mülki iş üzrə isə 10.12.2018-ci il tarixdə işin apellyasiya qaydasında baxılması üçün göndərilməsinə dair qərarad çıxarılmasına baxmayaraq bu iş də apellyasiya instansiyası məhkəməsinə 2

aydan sonra daxil olmuşdur. Eyni qanun pozuntusuna 2(056)-408/19 sayılı mülki iş üzrə də yol verilmişdir.

CPM-in cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliliyindən bəhs edən 28-ci maddəsinin tələblərinə zidd olaraq hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılmış cinayət işləri üzrə prosesual qaydaların tələblərinin tez-tez pozulması halları aşkar edilmişdir.

Məsələn, CPM-in 298.4. və 298.4.2-ci maddəsinin tələblərinə əsasən məhkəmə həmin Məcəllənin 298.3-cü maddəsində göstərilmiş şəxslərə digər məsələlər ilə yanaşı, onların hüquq və vəzifələrinin izahı haqqında bildiriş göndərməlidir. Qanunun bu tələblərinə baxmayaraq hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə baxılmış 27 cinayət işinin heç birində təqsirləndirilən şəxsə, zərərçəkmiş şəxsə, mülki iddiaçıya onların hüquq və vəzifələrinin izahı haqqında bildirişlər göndərilməmişdir.

CPM-in 301.2 və 301.2.8-ci maddələrinin tələbləri pozularaq hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə 15 cinayət işi üzrə “təqsirləndirilən şəxsin məhkəməyə verilməsi və məhkəmə baxışının təyin edilməsi haqqında” müxtəlif tarixlərdə çıxarılmış qərarların heç birində təqsirləndirilən şəxs tərəfindən seçilmiş şəxsin (müqavilə üzrə) müdafiəçi qismində işə buraxılması və ya təqsirləndirilən şəxsə dövlət hesabına müdafiəçinin təyin edilməsi göstərilməmişdir.

CPM-in şahidin dindirilməsindən bəhs edən 328.4-cü maddəsinin tələblərinə əsasən şahid ifadə verməmişdən əvvəl məhkəmə iclası katibinin sözlərini onun ardınca təkrar edərək həmin maddədə göstərilən məzmununda and içməlidir. Qanunun bu tələbləri məhkəmədə kütləvi şəkildə pozulmuşdur. 2019-cu ildə hakim F.Pənahovun icraatında olmuş 27 cinayət işinin məhkəmə baxışlarında, çoxsaylı şahidlər və zərərçəkmiş şəxslər ifadə vermələrinə baxmayaraq onların and içməsi barədə məhkəmə iclasının protokollarında heç bir qeyd aparılmamışdır.

2019-cu ildə hakim F.Pənahovun icraatında olmuş, o cümlədən öyrənilmiş 27 cinayət işinin məhkəmə baxışlarında dindirilmiş şahidlərin və zərərçəkmiş şəxslərin heç birinin icraatda iştirak edən digər şəxslərə münasibəti aydınlaşdırılmamışdır (təqsirləndirilən şəxslər istisna olmaqla). Nəticədə CPM-in şahidin dindirilməsindən bəhs edən 328.5-ci maddəsinin də tələbləri pozulmuşdur.

CPM-in 353-cü və 197.1.2-ci maddələrinin tələblərinə zidd olaraq hakim F.Pənahovun icraatında olmuş cinayət işlərinin heç birində (hökmün təsviri-əsaslandırıcı və nəticəvi hissələrində) digər məsələlər ilə yanaşı təqsirləndirilən şəxslərə pulsuz hüquqi yardım göstərmiş müdafiəçilərə

dövlət hesabına ödənilməli olan məbləğlər və belə qərarların motivləri göstərilməmişdir (bəzi hallarda hökmlə eyni tarixdə müstəqil akt şəklində qərar çıxarılmışdır).

Bundan əlavə hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə çıxarılmış hökmlərin heç birində Cinayət Məcəlləsinin 99-1.2-ci maddəsinə uyğun olaraq həmin Məcəllənin 99-1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müsadirə edilməli əmlakın olub-olmaması məsələsi həll (müzakirə) edilməmişdir.

CPM-in 353.4.13-cü maddəsinin tələblərinə zidd olaraq hakim F.Pənahovun sədrliyi ilə 2019-cu ildə çıxarılmış hökmlərin nəticəvi hissələrində “məhkəmə hökmünün qanuni qüvvəyə minmə qaydasının izahı” göstərilməmişdir.

Məhkəmədə işin təşkilinə rəhbərliyin lazımi səviyyədə həyata keçirilməməsi icra intizamı sahəsində də qanun pozuntularına şərait yaratmışdır. Belə ki, bəzi cinayət işləri üzrə CPM-in 358.2-ci və 506.0.1-ci maddələrinin tələbləri pozularaq məhkəmədə hökmlərin qanunla müəyyən edilmiş qaydada və müddətdə icraya yönəldilməsi təmin edilməmişdir. Məsələn, 44/19 nömrəli hökm apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən dəyişdirilmədən qüvvəsində saxlanılmış və 11.10.2019-cu il tarixdə cinayət işi məhkəməyə qaytarılmışdır. Lakin 2 aydan artıq müddət ərzində həmin hökm icraya yönəldilməmişdir.

Bundan əlavə 8-546/19 nömrəli material üzrə icra məmurunun avtomobilin üzərinə həbs qoyulmasına dair 23.11.2019-cu il tarixli təqdimatı hakim F.Pənahov tərəfindən 25.12.2019-cu il tarixə kimi ötən 1 aydan artıq müddət ərzində lüzumsuz sənəd kimi hərəkətsiz saxlanılmışdır.

Yuxarıda qeyd edilən hallara yol verməklə hakim Füzuli Pənahov qanunvericiliyin tələblərini dəfələrlə pozmuş, habelə qanunvericiliyin göstərilən tələblərini pozmaqla yanaşı, proses iştirakçılarının hüquqlarının həyata keçirilməsinə süni maneələr də yaratmışdır.

“Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Qanunun 9.3.12-ci maddəsinə əsasən fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqlarının və qanuni mənafelərinin həyata keçirməsində süni maneələr yaratmaq korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozma sayılır.

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 111-1-ci maddəsində hakimin intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün əsaslardan biri kimi əmək və icra intizamı haqqında qanunvericiliyin tələblərinin pozulması və “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 9-cu maddəsində göstərilən hüquqpozmaların törədilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 99-cu maddəsinə əsasən, hakimlər ədalət mühakiməsini həyata keçirərkən qanunların tələblərinə dəqiq və dönmədən əməl etmək, məhkəmə fəaliyyətinin mənəvi və tərbiyəvi təsirini təmin etmək, ədalətli və qərəzsiz olmaq, ədalət mühakiməsinin nüfuzuna, hakimin yüksək adına, şərəf və ləyaqətinə xələl gətirən hər hansı hərəkətdən çəkinmək kimi vəzifələri yerinə yetirməlidirlər. Beləliklə, Məhkəmə-Hüquq Şurasının təhlil edilən qərarlarında qeyd edilən pozuntular maddi və prosessual hüquq normalarının pozulmasında ifadə edilmişdir.

Hesab edirik ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi qərarların, həmin qərarlarda intizam məsuliyyətinə səbəb olan əsaslar kimi müəyyən edilən halların öyrənilməsi faydalı olacaq. Ümid edirik ki, muxtar respublika məhkəmələrinin hakimləri tərəfindən işlərə baxılması zamanı belə hallara yol verilməyəcəkdir.

AZAD TRİBUNA

Əliyev Mehdi Ədalət oğlu
Şərur Rayon Məhkəməsinin sədri

Ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ çərçivəsində mülki işlər üzrə məhkəmə qərarlarının icrası: milli qanunvericilik və beynəlxalq təcrübə

Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı “İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinə görə ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ həm məhkəmədə işə baxılması, həm də məhkəmə qərarlarının ağlabatan müddətlərdə icra olunmasını təmin etməyə yönəlmişdir.

Qanunvericiliyimizdə məhkəmələr tərəfindən mülki işlərə 3 ay müddətində baxılması və məhkəmə qərarlarının icrası üçün 10 günlük könüllü icra müddətinin müəyyən olunması, icra məmuru tərəfindən isə 2 ay müddətində bütün zəruri icra hərəkətlərini həyata keçirilməsinin nəzərdə tutulması ilk növbədə ədalət mühakiməsinin maraqlarının təmin olunmasına yönəlmişdir. Əks təqdirdə icrası təmin edilməyən və ya vaxtında icra edilməyən məhkəmə qərarları xəyali sənədə çevrilməklə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsini əhəmiyyətsiz edərək hüququ pozulan şəxslərin ədalət mühakiməsinə olan inamının sarsılmasına səbəb olardı.

Məqaləmizdə ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ çərçivəsində mülki işlər üzrə məhkəmə qərarlarının icrasının milli qanunvericilikdə hüquqi tənzimlənməsi ilə xarici ölkələrin qanunvericiliyinin müqayisəli təhlilini aparacaq, öz fikir və mülahizələrimizi bölüşməyə çalışacağıq.

İlk növbədə bu sahədə Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyini nəzərdən keçirək.

“İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin, beynəlxalq arbitrajların və münisflər məhkəmələrinin, xarici dövlətlərin məhkəmələrinin və arbitrajlarının mülki və kommersion mübahisələrinə dair işlər üzrə qərarlarının, cinayət işləri üzrə hökmlərinin və qərarlarının əmlakın alınmasına dair hissəsinin, habelə məhkəmə əmrlərinin, inzibati xətalər haqqında işlər üzrə məhkəmə qərarlarının, inzibati xətalara dair işlərə baxmaq səlahiyyəti olan orqanların

(vəzifəli şəxslərin) qərarlarının, alimentlərin ödənilməsi barədə notariat qaydasında təsdiq edilmiş sazişlərin, notariusun icra qeydlərinin, məişət zorakılığı ilə bağlı işlərə baxmaq səlahiyyəti olan orqanlar tərəfindən verilən qısamüddətli mühafizə orderlərinin və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş hallarda digər orqanların (bundan sonra - məhkəmə və digər orqanların) qərarlarının məcburi icrası qaydalarını və şərtlərini müəyyən edir. Göründüyü kimi hazırda mövcud olan icra haqqında qanunun əhatə dairəsi daha geniş olmaqla, təkcə məhkəmə qərarlarının icrasını deyil, digər orqanların da qərarlarının icrasını nəzərdə tutmuşdur. Biz hazırkı yazımızda məhkəmə qərarlarının icrasına münasibətdə qanunvericiliyin normalarını təhlil etməyə çalışacağıq.

“İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2-ci maddəsinə görə Azərbaycan Respublikasında məhkəmə və digər orqanların qərarlarının məcburi icrası icra məmurları tərəfindən həyata keçirilir.

“İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə görə məhkəmə və digər orqanların qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurunun tələbləri Azərbaycan Respublikasının ərazisində bütün orqanlar, hüquqi şəxslər, onların vəzifəli şəxsləri və fiziki şəxslər üçün məcburidir. Məhkəmə və digər orqanların qərarlarının icrası ilə əlaqədar icra məmurlarının tələblərini yerinə yetirməyən, onlara həvalə edilmiş vəzifələrin icrasına mane olan şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

“İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsinə görə həmin qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda məhkəmə və digər orqanların qərarlarının pul vəsaitlərinin tutulmasına dair tələbləri vergi orqanları, bank və digər kredit təşkilatları tərəfindən icra olunur. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş hallarda məhkəmə və digər orqanların qərarlarının tələbləri başqa orqanlar, vəzifəli şəxslər, habelə hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən də icra oluna bilər. Lakin göstərilən həmin orqanlar, təşkilatlar, habelə şəxslər məcburi icra orqanları sayılmır.

Göründüyü kimi qanunvericilikdə məhkəmə qərarlarının icrasının iki üsulu müəyyən olunub:

Məhkəmə qərarlarının məcburi icrası – icra məmurları tərəfindən

Məhkəmə qərarlarının digər orqanlar tərəfindən icrası.

Qanunvericilikdə həmçinin məhkəmə qərarlarının icrası müddətləri də “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə tənzimlənmişdir. Həmin qanunun 12-ci maddəsinə görə icra məmuru icra sənədini aldığı

gündən iki ay müddətində bütün zəruri icra hərəkətlərini həyata keçirməlidir.

Məqaləmizdə qeyd olunanlarla bağlı aşağıdakı suallara aydınlıq gətirməyə, öz fikir və mülahizələrimizi oxucularla bölüşməyə çalışacağıq:

Qanunvericilikdə göstərilən iki ay müddətində bütün zəruri icra hərəkətlərinin həyata keçirməli olması məhkəmə qərarlarının maksimum iki ay müddətində icra olunmalı olmasını nəzərdə tuturmu? İcranın səmərəliliyi və ədalət mühakiməsinin maraqları baxımından məhkəmə qərarlarının icrası üçün “ağlabatan müddət” yoxsa “konkret müddət” daha məqsəduyğundur?

Hansı hallarda mülki işlər üzrə məhkəmə qərarları icraya yönəldilməlidir və ya bütün hallarda məhkəmə qərarları icraya yönəldilməlidir?

Məhkəmə qərarları hansı hallarda icrası üçün yalnız məcburi icra orqanına, hansı hallarda digər orqan və ya vəzifəli şəxslərə göndərilməlidir və ya bütün hallarda məhkəmə qərarları məcburi icrası üçün icra məmuru tərəfindən icra edilməlidir?

Məhkəmə qərarlarının icrasına məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilməsi zərurəti varmı və bu nəzarət qanunvericilikdə necə tənzimlənir?

Birinci sualla bağlı ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ çərçivəsində məhkəmə qərarlarının icrası ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun bəzi qərarlarına nəzər salmaq maraqlı olardı.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 7, 10, 24 və 26-cı maddələrinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin bəzi müddəaları baxımından şərh edilməsinə dair 2 sentyabr 2015-ci il tarixli Qərarında formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə əsasən, məhkəmə müdafiəsi hüququ bir tərəfdən hər kəsin pozulmuş hüquqlarının və azadlıqlarının bərpası məqsədilə məhkəməyə müraciət etmək hüququnu, digər tərəfdən isə məhkəmələrin həmin müraciətlərə ağlabatan müddətdə baxmaq və ədalətli qərar qəbul edərək, onların vaxtında icra edilməsinə nəzarət etmək vəzifəsini müəyyən edir.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumunun “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair 10 oktyabr 2017-ci il tarixli Qərarında qeyd olunur ki, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarının icrası məhkəmə müdafiəsi hüququnun tərkib hissəsi olmaqla pozulmuş hüquqların bərpa olunmasında xüsusi önəm daşıyır. Belə ki, məhkəmə qərarının vaxtında və düzgün icra olunmaması bütövlükdə məhkəmə müdafiəsi hüququnun həyata keçirilməsini səmərəsiz və qəbul olunmuş qərarı əhəmiyyətsiz edər.

Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyası müddələrinin və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 30 mart 2006-cı il tarixli Qərarının 2-ci bəndinə görə Azərbaycan Respublikası “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının iştirakçısı və onu 2002-ci ilin aprel ayının 15-də ratifikasiya etmiş dövlət kimi Konvensiya və onun Protokollarının təfsiri və tətbiqi məsələləri üzrə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin yurisdiksiyasının məcburiliyini tanıyır. Azərbaycan Respublikası Konvensiyanı ratifikasiya etdiyi dövrdən sonra yurisdiksiyası altında olan insanların Konvensiyada nəzərdə tutulan hüquqlarını təmin etməlidir.

Həmin qərarın 6-cı maddəsinə görə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 1-ci hissəsinə əsasən “hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsilə, əğlabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir”.

Ali Məhkəmənin hüquqi müvqeyinə görə əğlabatan müddətin müəyyən edilməsində məqsəd mülki prosesdəki tərəfləri məhkəmə prosesindəki həddən artıq gecikdirmələrdən qorumaqdan və ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinə nail olmaqdan ibarətdir. Mülki işlər üzrə məhkəmə baxışı müddəti iddia ərizəsinin məhkəməyə daxil olduğu vaxtdan başlayır və məhkəmə qərarının icrasının başa çatmasına kimi davam edir. Hər bir iş üzrə “əğlabatan müddət” konkret işin xarakterindən, mürəkkəbliyindən, ərizəçinin proseslə bağlı davranışından asılı olaraq müəyyənləşdirilməlidir. Konvensiyanın 6-cı maddəsinə əsasən məhkəmə qətnaməsinin icrası müddəti məhkəmə baxışının tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi “*Hornsbi Yunanıstanına qarşı*” iş üzrə 19 mart 1997-ci il tarixli Qərarında qeyd edir ki, əğlasığmaz haldır ki, tərəflərə verilən ədalətli, açıq və əğlabatan müddətdə məhkəmə araşdırması kimi prosessual təminatları ətraflı təsvir edən Konvensiyanın 6-cı maddəsi məhkəmə qərarlarının icrasını təmin etməmiş olsun. Həmin maddənin yalnız məhkəməyə müraciət etmək hüququ və məhkəmə iclasının aparılmasına aid edilməsi iştirakçı dövlətlərin Konvensiyaya qoşularkən üzərlərinə götürdükləri öhdəliklərlə bağlı qəbul edilməz vəziyyət yarada

bilər. Ona görə də hər hansı məhkəmə tərəfindən çıxarılmış qərarın icrası Konvensiyanın 6-cı maddəsinin mənasına görə “məhkəmə araşdırması”nın ayrılmaz tərkib hissəsi hesab edilməlidir.

Göründüyü kimi, iki ay müddətində bütün zəruri icra hərəkətlərinin həyata keçirməli olması məhkəmə qərarlarının maksimum iki ay müddətində icra olunmalı olmasını nəzərdə tutmur. Çünki, hər bir işin xüsusiyyətləri baxımından “konkret müddət” əvəzinə “ağlabatan müddət” yanaşmasının tətbiqi daha məqsədəuyğun görünür. Düzdür, bu hallarda da qərarların icrası zamanı subyektiv amillərin mövcud olması riski artırmaqla həmin qərarların vaxtında icrasına nəzarəti çətinləşdirir. Lakin bununla bağlı müxtəlif ölkələrin qanunvericiliyində müxtəlif həll yolları tətbiq olunmaqdadır. Bu həll yollarının ən uğurlu modellərindən biri “rəqabətə əsaslanan” icra modelidir ki, həmin model əsasında xüsusi lisenziya əsasında fəaliyyət göstərən özəl icra qurumları (məsələn: Kanada, Fransa, İngiltərə) icra fəaliyyətini həyata keçirir. Tələbkarlara isə icra qurumunu seçmək haqqı verilməklə, rəqabətlik və rəqabətə əsaslanan operativlik təmin olunur. Həmçinin bir sıra hallarda ixtisaslaşmadan da istifadə olunur ki, hər bir özəl icra qurumu müəyyən kateqoriyadan olan icra sənədlərinin icrası ilə məşğul olsun. Bütün bunlar da “ağlabatan müddət” konsepsiyasının təmin olunmasına gətirib çıxarır.¹

İkinci suala, yəni “*Hansı hallarda mülki işlər üzrə məhkəmə qərarları icraya yönəldilməlidir və ya bütün hallarda məhkəmə qərarları icraya yönəldilməlidir?*” sualına gəldikdə isə bununla da bağlı hüquqşünaslar arasında eyni zamanda məhkəmə təcrübəsində fərqli yanaşmalar vardır. Bu fərqli yanaşma ilk növbədə mövcud qanunvericilikdən irəli gəlir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 220.6-cı maddəsinə görə məhkəmə qətnamənin icra qaydası və müddətini müəyyən etdiyi və ya onun icrasının təmin edilməsi üçün tədbirlər gördüyü hallarda, bunu qətnamənin nəticə hissəsində göstərməlidir.

Həmçinin Mülki Prosessual Məcəllənin “*əmlakın alınması və ya pul vəsaitlərinin tutulması haqqında qətnamə*” adlanan 222-ci və “*cavabdehi müəyyən hərəkətləri etməyə məcbur edən qətnamə*” adlanan 223-cü maddələrində bu tələblərin icrası ilə bağlı qətnamənin nəticə hissəsində qətnamənin icrası ilə bağlı konkretliyin təmin olunması üçün hansı məlumatların göstərilməli olması qeyd edilmişdir.

Belə ki, Mülki Prosessual Məcəllənin 222-ci maddəsinə görə məhkəmə əmlakın natura şəklində alınmasını qəst etdikdə onun adını, alınmalı əmlak

¹ <https://en.wikipedia.org/wiki/Bailiff>

qətnamə icra olunan vaxt mövcud olmasa, cavabdehdən alınmalı əmlakın dəyərini, habelə alınmalı əmlakın yerləşdiyi yeri və ya əmlaka görə iddiaçıya verilməsi qət olunmuş məbləğin cavabdehin bankdakı hansı hesabından silinməli olmasını qətnamənin nəticə hissəsində göstərir. Pul vəsaitlərinin tutulması haqqında iddianı təmin edərkən hakim əsas borcu, ziyan və dəbbə pulunu (cərimə, penya) ayrı-ayrılıqda müəyyən etməklə, alınmalı olan ümumi məbləği qətnamədə göstərir.

Mülki Prosesual Məcəllənin 223-cü maddəsinə görə isə məhkəmə əmlakın və ya pul məbləğlərinin verilməsi ilə əlaqədar olmayan müəyyən hərəkətləri etməyə cavabdehi məcbur edən qətnamə çıxardıqda, qətnamənin nəticə hissəsində kimin, harada, nə vaxt və ya hansı müddətdə həmin hərəkəti etməyə borclu olmasını göstərir. Cavabdeh müəyyən edilmiş vaxt ərzində qətnaməni icra etməsə, məhkəmə zəruri hesab etdikdə iddiaçının cavabdehdən zəruri xərcləri almaqla, həmin hərəkətləri cavabdehin hesabına etməyə haqlı olmasını qətnamədə göstərə bilər. Həmin hərəkətlər yalnız cavabdeh tərəfindən edilə bilsə, məhkəmə qətnamənin icra edilmə müddətini qətnamədə göstərir.

Həmçinin “Məhkəmə qətnaməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 24 noyabr 2005-ci il tarixli Qərarının 11.1-ci bəndində məhkəmələrə izah edilmişdir ki, məhkəmə tərəfindən qətnamənin icra qaydası qanunun tələbindən və işin hallarından asılı olaraq müəyyən olunur. Əgər məhkəmə öz qətnaməsinin icrası üçün bu və ya digər qaydanı tətbiq etməyi məqsədəuyğun hesab edirsə və yaxud həmin qayda qanuna əsasən tətbiq edilməlidir, qətnamənin mətnində onun icra qaydası da müəyyənləşdirilməlidir.

Göründüyü kimi, mülki prosesual qanunvericilik müəyyən kateqoriyadan olan işlər üzrə qətnamənin nəticə hissəsində onun icra üsulu, qaydası və müddəti ilə bağlı tənzimləmə həyata keçirmişdir. Həmçinin mülki prosesual qanunvericilikdə bütün məhkəmə qətnamələrinin icra olunmalı olması ilə bağlı konkret norma nəzərdə tutulmamışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 129-cu maddəsinin tələblərinə görə, məhkəmənin qəbul etdiyi qərarların icrası məcburidir. Məhkəmə qərarının icra olunmaması qanunla müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5-ci maddəsinə görə də məhkəmələr baxılmış işlər üzrə Azərbaycan Respublikası adından qətnamələr, hökmlər, qərardadlar və qərarlar (bundan sonra — qərarlar) çıxarırlar. Azərbaycan Respublikasının

qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada qanuni qüvvəyə minmiş bu qərarlar Azərbaycan Respublikası ərazisində bütün fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən mütləq, vaxtında və dəqiq icra olunmalıdır. Qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının icra edilməməsi Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə səbəb olur. Buradan da aydın olur ki, bütün qərarların fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən icra olunmalı olduğu qeyd edilsə də, həmin qərarların bütün hallarda icraya yönəldilməli olması birbaşa göstərilməmişdir. Bu da hüquqşünaslar arasında fikir ayrılığı yaratmış və bir sıra hallarda məhkəmə qərarlarının icraya yönəldilməsində fərqli məhkəmə təcrübəsinin yaranmasına səbəb olmuşdur.

Fikrimizcə, məsələ ilə bağlı qanunvericinin yanaşması məhz “ağlabatanlılıq və mütənəsiblik” prinsiplərindən irəli gəlmişdir. Həqiqətən də bir sıra hallarda təmin olunmuş məhkəmə qətnamələrinin icraya yönəldilməsi ağlabatan görünür. Məsələn, daşınmaz əmlaka $\frac{1}{2}$ payın müəyyən edilməsi, digər valideynin razılığı olmadan uşağın ölkə hüdudlarından kənara çıxarılması, yaşayış və istifadə hüququnun itirilmiş hesab olunması, vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının düzgün olmamasının müəyyən edilməsi, hüquqi əhəmiyyətli faktların müəyyən edilməsi və s. kimi tələblər üzrə bir sıra hallarda təmin olunmuş qətnamələrin icraya yönəldilməli olması ağlabatan görünür. Çünki, bu tipli qətnamələrdə müəyyən aktiv hərəkətlərin edilməsi (ərizə verilməsi, rüsum ödənilməsi, sərhəddin keçilməsi) iddia tələbi təmin olunmuş şəxslərin üzərinə düşür. Bununla bağlı “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun yuxarıda qeyd etdiyimiz 5-ci maddəsinin tətbiqi, yəni qərarların qanuni qüvvəyə minməsi kifayət edir ki, həmin qətnamələrin vətəndaş tərəfindən aidyyəti şəxslərə təqdim edilməsi həmin qətnamələrin icrasını təmin etmiş olsun. Təbii ki, qanuni qüvvəyə minmiş həmin qərarların müvafiq orqan, vəzifəli şəxslər tərəfindən əsassız olaraq icra olunmaması inzibati məhkəmə icraatında iddia qaldırılmasına gətirib çıxara bilər. Belə ki, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair 10 oktyabr 2017-ci il tarixli Qərarında qeyd edir ki, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktlarının məcburiliyi onların bütün dövlət orqanları və vəzifəli şəxslər tərəfindən qanunla müəyyən edilmiş qaydada hər hansı haldan asılı olmayaraq icra edilməsini nəzərdə tutmaqla yanaşı, belə aktların qanunsuz və əsassız olması ehtimalları ilə bağlı icra məhdudiyətlərinin yaradılmasını və maneələrin törədilməsini qadağan edir.

Üçüncü suala – *“Məhkəmə qərarları hansı hallarda icrası üçün yalnız məcburi icra orqanına, hansı hallarda digər orqan və ya vəzifəli şəxslərə göndərməlidir və ya bütün hallarda məhkəmə qərarları məcburi icrası üçün icra məmuru tərəfindən icra edilməlidir?”* sualına gəldikdə isə burada da qanunverçiliyin normalarının müqayisəli və sistemli təhlilinə zərurət yaranır.

İcra haqqında qanunverçiliyin təhlilindən belə aydın olur ki, məhkəmə qərarlarının icrası borclunun iradəsinə bağlı olmadığı hallarda, yəni qərarın icrası üçün borcludan hər hansı hərəkətin edilməsinin tələb edilmədiyi hallarda (məsələn borclunun bank hesabında olan pul vəsaitinin tutulması) digər orqanlar tərəfindən də icrasını mümkün etmişdir. İstənilən digər halda məhkəmə qərarlarının icrasının məcburiliyini təmin etmək üçün həmin qərarların icrası icra məmurları tərəfindən həyata keçirilməlidir. Lakin hər bir halda icra sənədi icrası üçün məcburi icra orqanlarına göndərməli, digər orqanlar tərəfindən icra olunması məsələsi məhz məcburi icra orqanı (icra məmurları) tərəfindən təmin olunmalıdır. Bu nəticəyə gəlmək üçün icra sənədlərinin icraya yönəldilməsi, icraata başlama və yönəltmə ilə bağlı icra haqqında qanunverçilikdə göstərilən prosedurları nəzərdən keçirmək kifayətdir. Buna görə də bir sıra hallarda məhkəmələr tərəfindən məhkəmə qətnamələrinin icrası üçün digər orqanlara göndərilməsini hüquqi müəyyənlik prinsipi baxımından düzgün hesab etmirik.

Dördüncü suala – *“məhkəmə qərarlarının icrasına məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilməsi zərurəti varmı və bu nəzarət qanunverçilikdə necə tənzimlənir?”* sualına aydınlıq gətirək.

“İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda məhkəmənin çıxarılan qərarlara birbaşa nəzarət etmə imkanı nəzərdə tutulmamışdır. Yalnız borclu və tələbkarların ərizələri, icra məmurunun təqdimatı ilə müəyyən məsələlərin həll edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Burada yeganə istisna həmin Qanunun 20.4-cü maddəsidir. Həmin maddəyə görə icra məmurunun icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarı daxil olduqdan sonra məhkəmə 10 gün müddətində həmin qərarın bu Qanunun tələblərinin pozulmaqla qəbul edilməsini müəyyən edərsə həmin qərarı ləğv edir. Digər hallarda məhkəmənin öz təşəbbüsü ilə məhkəmə qərarlarının icrasına birbaşa nəzarət etmə imkanı nəzərdə tutulmamışdır.

Konstitusiyə Məhkəməsinin Plenumu “10 oktyabr 2017-ci il tarixli Qərarı”nda hesab edir ki, qətnamə çıxarıldıqdan sonra həmin qətnaməni çıxaran hakimin üzərinə qoyulan bir sıra vəzifələr (məsələn, qətnamədəki yanlışlıqların və ya açıq hesab səhvlərinin düzəldilməsi (maddə 228), əlavə

qətnamənin çıxarılması (maddə 229), qətnamənin izah edilməsi (maddə 230), qətnamənin icrasına möhlət verilməsi və ya onun hissə-hissə icra edilməsi, qətnamənin icra üsulunun və qaydasının dəyişdirilməsi (maddə 231.1, 231.2), ödənilməli pul məbləğlərinin indeksasiyası (maddə 232) məhz qətnamənin səmərəli icrasını təmin etmək məqsədini daşıyır. Qeyd olunanlar eyni zamanda məhkəmənin qəbul etdiyi qətnamənin icrasına nəzarət funksiyasının həyata keçirilməsinə də xidmət edir.

Həmçinin müvafiq qərarla “tərəflər icra məmurunun icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarından icra sənədini vermiş məhkəməyə şikayət verə bilərlər” nəticəsinə gəlinməsi də məhz məhkəmə qərarlarının səmərəli şəkildə icra olunmasını təmin etməyə xidmət etmişdir.

Həmin qərarla Konstitusiya Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, göründüyü kimi, qanunverici icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə icra məmuru tərəfindən qəbul edilmiş əsaslandırılmış qərarın məhz icra sənədini vermiş məhkəməyə göndərilməsini müəyyən etmişdir.

Eyni zamanda, “İcra haqqında” Qanunun 20.4-cü maddəsində müəyyən olunmuşdur ki, icra məmurunun icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarı daxil olduqdan sonra məhkəmə 10 gün müddətində həmin qərarın bu Qanunun tələblərinin pozulmaqla qəbul edilməsini müəyyən edərsə həmin qərarı ləğv edir.

İcra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarın icra sənədini vermiş məhkəməyə göndərilməsi və bu məhkəməyə öz təşəbbüsü ilə həmin qərarın qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olub-olmamasını yoxlamaq səlahiyyətinin verilməsi son nəticədə işə baxmış məhkəmənin qərarın icrasına nəzarət etməsini təmin etmək məqsədi daşıyır.

Göründüyü kimi, “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2016-cı il 30 dekabr tarixli Qanunu ilə “İcra haqqında” Qanuna edilmiş dəyişikliklərə əsasən, icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi səlahiyyəti məhkəmələrdən alınaraq icra qurumuna verilsə də, qanunverici məhkəməyə öz təşəbbüsü ilə icra məmurunun icraata xitam verilməsi barədə qərarının qanuniliyini yoxlamaq səlahiyyəti vermişdir.

Eyni zamanda, tərəflər və icra sənədini vermiş digər orqan qərarın onlara təqdim olunduğu (onlar tərəfindən alındığı) gündən 10 gün müddətində həmin qərardan müvafiq məhkəməyə şikayət verə bilərlər (“İcra haqqında” Qanunun 20.5-ci maddəsi).

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarın 3 gün müddətində icra sənədini vermiş məhkəməyə

göndərildiyini və həmin məhkəməyə bu qərarın qanuniliyini yoxlamaq səlahiyyətinin verildiyini, həmçinin “İcra haqqında” Qanunun 20.2, 20.4 və 20.5-ci maddələrinin sistemli əlaqədə və normativ vəhdətdə olduğunu nəzərə alaraq, tərəflərin də həmin qərardan məhz icra sənədini vermiş məhkəməyə şikayət verməsini qanuna uyğun hesab edir. Əks hal icra məmurunun icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarı ilə bağlı müxtəlif məhkəmə qərarlarının qəbul edilməsinə səbəb ola bilər.

Qeyd olunmalıdır ki, göstərilənlər icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsinə münasibətdə məhkəmənin birbaşa nəzarəti hesab edilsə də, ümumiyyətlə məhkəmə qərarlarının ağlabatan müddətdə icra olunması ilə bağlı məhkəmə nəzarətinin olması halı qanunvericilikdə konkret nəzərdə tutulmamışdır.

Hesab edirik ki, qanunvericilikdə məhkəmə qərarlarının ağlabatan müddətdə icra olunmasına məhkəmə nəzarətinin mövcud olması ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun təmin olunması baxımından mühüm əhəmiyyətə malik olardı.

İstifadə olunmuş normativ-hüquqi aktların və ədəbiyyatın siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsi, Bakı, Hüquq Yayın Evi, 2021.
2. İcra haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
3. “İcra haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 7, 10, 24 və 26-cı maddələrinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin bəzi müddəaları baxımından şərh edilməsinə dair” Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun 2 sentyabr 2015-ci il tarixli Qərarı.
4. “İcra haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun 10 oktyabr 2017-ci il tarixli Qərarı.
5. Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyası müddələrinin və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 30 mart 2006-cı il tarixli 5 nömrəli Qərarı.

6. Məhkəmə qətnaməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 24 noyabr 2005-ci il 4 nömrəli Qərarı.
7. <https://en.wikipedia.org/wiki/Bailiff>

ALİ MƏHKƏMƏNİN MƏTBUAT XİDMƏTİNDƏN

2021-ci ilin yanvar-may aylarında keçirilən tədbirlərin xülasəsi

Yanvar ayının 15-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin iclası keçirilmiş, iclasda 2020-ci ildə muxtar respublika məhkəmələrinin fəaliyyətinin yekunları müzakirə olunmuşdur.

İclası giriş sözü ilə açan Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev ölkəmizdə insan hüquqlarının təmin olunması və müasir standartlara cavab verən məhkəmə-hüquq islahatlarının aparılmasını ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olmasını qeyd edərək, məhkəmə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üzrə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən ardıcıl islahatlardan danışmışdır. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talibovun birbaşa rəhbərliyi altında muxtar respublikamızda hüquq institutlarının təkmilləşdirilməsi və ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin daha da artırılması istiqamətində genişmiqyaslı işlərin görülməsindən bəhs olunmuşdur.

Muxtar respublika məhkəmələri tərəfindən vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin olunması sahəsində, habelə əhalinin hüquqi maarifləndirilməsi istiqamətində görülən işlər barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi bu ildə də Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişaf etdirilməsi, məhkəmə orqanlarının fəaliyyətinin müasirləşdirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmış, rayonlarda vətəndaşların qəbulu həyata keçirilmiş, eləcə də qanunvericiliyə edilən əlavələr və dəyişikliklər barədə müntəzəm olaraq muxtar respublikada yaşayan əhali arasında hüquqi təbliğat və izahat işlərinin aparılması sahəsində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Muxtar respublikanın ixtisaslaşdırılmış və rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən baxılıb nəticə verilmiş mülki və digər işlər üzrə çıxarılmış qətnamə və qəraradlardan verilmiş apellyasiya şikayətlərinin nəticələrini bir-bir təhlil etmişdir.

Daha sonra Naxçıvan Muxtar Respublikasının ixtisaslaşdırılmış və rayon (şəhər) məhkəmələrinin sədrlərinin 2020-ci il ərzində görülən işlərə dair məlumatları dinlənilmişdir.

İclasda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev yekun vuraraq bildirmişdir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi 30 dekabr 2020-ci il tarixdə keçirilmiş altıncı çağırış Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin dördüncü sessiyasında Ali Məclisin Sədri tərəfindən verilmiş tövsiyələri Ali Məhkəmənin fəaliyyətində rəhbər tutaraq bundan sonra da ədalət mühakiməsini obyektiv, tam və qərəzsiz şəkildə həyata keçirəcək, vətəndaşların hüquqi maarifləndirilməsi işinin daha da gücləndirilməsi və əhalinin hüquq xidmətlərinə olan tələbatının keyfiyyətli ödənilməsi üçün söylərini davam etdirəcəkdir.

≈ ≈ ≈

Fevral ayının 24-də Məhkəmə-Hüquq Şurasının videokonfrans formatında iclası keçirilmişdir.

İclasda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev iştirak etmişdir.

İclasda çıxış edən Şuranın sədri, ədliyyə naziri Fikrət Məmmədov 2020-ci ilin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin müdrik və yenilməz sərkərdəliyi ilə xalqımızın Qarabağın azadlığı uğrunda apardığı Vətən müharibəsində qələbəsi – “*Zəfər ili*” kimi tariximizə əbədi həkk edildiyini vurğulamışdır.

İclasda ötən il “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” ölkə Prezidentinin 03 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanının icrası üzrə tədbirlərin davam etdirildiyi, mühüm qanunvericilik aktlarının hazırlanması və bir çoxunun qəbul edildiyi bildirilmişdir. Qeyd olunmuşdur ki, dövlət başçısının qanunvericilik təşəbbüsü ilə yüksək humanizmin növbəti təzahürü olaraq, cinayət qanunvericiliyinə mühüm dəyişiklər edilmiş, 35 əməl dekriminallaşdırılmış, 30 maddənin sanksiyasına alternativ cəzalar daxil edilmişdir. Bu sahədə yeni qanunların tətbiqi ilə əlaqədar məhkəmələr tərəfindən 2000-dən çox məhkum cəzadan tamamilə azad edilmiş, 3300-dən artıq məhkumun cəza müddəti azaldılmışdır.

Ötən il həmçinin yeni kommersiya və inzibati məhkəmələr fəaliyyətə başlamış, həmin məhkəmələr təcrübəli hakimlərlə komplektləşdirilmişdir. Kommersiya işlərinə çevik baxılması üçün iddiaların elektron qəbulu və elektron sənəd dövriyyəsi təsbit olunmuşdur. Ölçətanlığın effektiv müəyyən

edilməsi nəticəsində kommersiya işlərinin sayı 50%-dək artmış, iddiaların 94%-i təmin olunmuş, qərarların sabitliyinin göstəricisi 96% təşkil etmişdir.

İclasda kadr korpusundan daha səmərəli istifadə edilməsi üçün ötən il hakimlərin təyinatı ilə bağlı 60-dan çox qərarın qəbulu, o cümlədən dövlət başçısının Sərəncamları ilə 30-dan çox rəhbər hakim vəzifələrinə təyinatların aparılması, bir sıra hakimlərin iş yerinin intizam qaydasında dəyişdirilməsi və ya aşağı işə keçirilməsi, yüksək hazırlığa və zəruri mənəvi keyfiyyətlərə malik 20-dək yeni nəsil gənc hakimin ali və apellyasiya məhkəmələrinə irəli çəkilməsi diqqətə çatdırılmışdır.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının sədri Fikrət Məmmədov həmçinin, bildirmişdir ki, hakimlərin məsuliyyət hissəsinin artırılması üzrə görülən tədbirlər çərçivəsində videokonfrans formatında ölkənin bütün məhkəmə sədri və müavinləri, kollegiya sədrlərinin iştirakı ilə müşavirə keçirilərək qanunun aliliyinin və qərarların ədalətliyinin təmin edilməsi ilə bağlı dövlət başçısının tövsiyələri qəti nəzərə çatdırılmışdır. Bu məsələlərin hər bir hakimin və məhkəmə işçisinin ciddi şəkildə diqqətinə yetirilməsi məqsədilə bütün məhkəmələrdə yığıncaqlar keçirilmiş, yol verilən nöqsanlar və onların səbəbləri müzakirə edilmişdir.

Fərmanın icrası çərçivəsində ötən il Məhkəmə-Hüquq Şurasının qərarı ilə "Hakimlərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi Qaydaları" təsdiq edilmişdir, onun elektron proqram təminatı hazırlanmışdır. Qaydalara uyğun olaraq 100-dən çox hakimin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi məqsədilə ali, apellyasiya məhkəmələrinin, habelə müvafiq məhkəmə sədrlərinin rəyləri, Ədliyyə Nazirliyinin məlumatları, digər aidiyyəti materiallar toplanılmış, zəruri təhlillər aparılmış və yekun rəylər hazırlanmışdır.

Korrupsiyaya şərait yaradan halların qarşısının alınması və obyektivliyin təmin olunması məqsədilə Şura tərəfindən məhkəmələrdə monitorinqlər aparılaraq, yol verilən bir çox nöqsanlar aradan qaldırılmış, o cümlədən 2 məhkəmə sədri intizam məsuliyyətinə cəlb olunmuşdur. Fəaliyyətdə şəffaflığın təmin edilməsi üçün məhkəmə qərarlarının dərci üzrə xüsusi proqram təminatı hazırlanmışdır.

Həmçinin, ötən il (2020) 8 hakim intizam məsuliyyətinə cəlb edilmiş, fəaliyyətində aşkar edilən pozuntular 80-dən çox hakim və məhkəmə sədrinin diqqətinə çatdırılmışdır. 16 hakimin səlahiyyətlərinə müxtəlif əsaslarla, o cümlədən səlahiyyət müddəti uzadılmadığına görə xitam verilmişdir.

İclasda qeyd olunmuşdur ki, son illər həyata keçirilən qanunvericilik və institusional tədbirlər məhkəmələrin mülki sahədə iş yükünün xeyli

azalmasına təsir etmişdir. Bu isə işlərə daha çevik və keyfiyyətlə baxılmasını şərtləndirmişdir. Belə ki, ötən il birinci instansiya məhkəmələrinin mülki işlər üzrə yekun qərarlarının demək olar ki, 80%-i ilə tərəflər razılaşmış, başqa sözlə həmin işlərdən apellyasiya şikayəti verilməmişdir. Ümumiyyətlə, birinci instansiya məhkəmələrinin mülki işlər üzrə yekun qərarlarının 95%-i, hökmlərin isə 91,3%-i dəyişdirilməyərək sabit qalmışdır. Eyni zamanda Şurada dövlət başçısının məhkəmə fəaliyyətində ədalət, qanunçuluq, qərəzsizlik, hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi və ədalət mühakiməsinin digər prinsiplərinə dönmədən riayət edilməsi, şəffaflığın təmin olunması, korrupsiya və digər neqativ hallara qarşı mübarizənin gücləndirilməsi ilə bağlı qəti tapşırıq və tövsiyələrindən irəli gələn məsələlər müzakirə edilmişdir. Qanun pozuntularına ciddi reaksiya verilməsi, korrupsiya və digər neqativ hallara qarşı bərabər münasibət göstərilməsinin vacibliyi vurğulanmışdır.

Ölkə Prezidentinin məhkəmə-hüquq sistemində islahatlarının dərinləşdirilməsi haqqında Fərmanının icrası ilə bağlı qarşıda duran vəzifələr qeyd edilmiş, o cümlədən məhkəmə fəaliyyətinə müdaxilənin qarşısının alınması, məhkəmə rüsumlarının diferensasiyası, məhkəmələrin maddi təminatının yaxşılaşdırılması və s. məsələlərə toxunulmuşdur.

≈ ≈ ≈

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 2015-ci il 27 iyul tarixli “Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində ixtisasların müvafiq təşkilatlara hamiliyə verilməsi haqqında” və 2019-cu il 3 aprel tarixli “Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində ixtisasların müvafiq təşkilatlara hamiliyə verilməsinə dair əlavə tədbirlər və innovasiyaların dəstəklənməsi haqqında” sərəncamları ilə dövlət orqanlarının üzərinə gənclərin potensialından daha səmərəli istifadə etmək, cəmiyyətin bütün sahələrində fəal iştiraklarına şərait yaratmaq, onlara peşə vərdişlərini aşılamaq və təcrübə biliklərini artırmaq, yaradıcı və innovativ potensiallarının üzə çıxarılmasını dəstəkləmək vəzifəsi qoyulmuşdur.

Sözgedən Sərəncamlardan irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi məqsədi ilə 26-30 aprel 2021-ci il tarixlərdə Naxçıvan Dövlət Universitetinin Hüquqşünaslıq ixtisasında təhsil alan 12 nəfər tələbə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsində olmuşdur. Tələbələr məhkəmə iclaslarında iştirak etmiş, məhkəmənin müxtəlif strukturlarında iş

şəraiti ilə tanış olmuş, praktik təcrübələrə yiyələnmişlər. Sonuncu gün tələbələr üçün “Hüquqi Debat Turniri” təşkil edilmişdir.

Bu münasibətlə keçirilən tədbirdə çıxış edənlər bildirmişlər ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin müvafiq sərəncamlarının icrası çərçivəsində Naxçıvan Dövlət Universiteti ilə Ali Məhkəmə arasında qarşılıqlı əməkdaşlıq qurulmuş, bu istiqamətdə fəaliyyət genişləndirilmişdir. Tədbirdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında aparılan hüquqi islahatların tərkib hissəsi kimi hüquq-mühafizə orqanlarında çalışacaq yüksək peşəkarlığa malik, layiqli və humanist kadrların formalaşdırılmasının vacibliyi də vurğulanmışdır.

Qeyd olunmuşdur ki, hami təşkilatlar tərəfindən belə tədbirlərin təşkili gələcəkdə müvafiq sahələrdə çalışacaq kadrların daha peşəkar yetişməsinə, ixtisaslarına dərinlən yiyələnmələrinə yeni imkanlar yaradacaqdır.

≈ ≈ ≈

May ayının 4-də Məhkəmə-Hüquq Şurasının videokonfrans formatında iclası keçirilib.

İclasda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Qasım Əliyev iştirak edib.

İclasda çıxış edən Şuranın sədri, ədliyyə naziri Fikrət Məmmədov Ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş tərəqqi yolunun möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla inkişaf etdirildiyini, dövlətimizin iqtisadi, siyasi, hərbi cəhətdən möhkəmləndiyini və əldə olunmuş nailiyyətlərə görə dünyada ən islahatçı ölkələrdən biri kimi xarakterizə olunduğunu vurğulamışdır. Ölkə Prezidentinin rəhbərliyi ilə işğaldan azad olunmuş doğma torpaqlarımızın yenidən dirçəlməsi üzrə həyata keçirilən tədbirlər böyük fəxarət hissi ilə qeyd olunmuşdur.

Bildirilib ki, “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” dövlət başçısının 03.04.2019-cu il tarixli Fərmanı ədalət mühakiməsinin təkmilləşdirilməsi işinin müasir çağırışlara uyğun yeni mərhələdə təşkilini, o cümlədən kadr islahatlarının aparılmasını, hüquqların məhkəmə müdafiəsinin güclənməsini şərtləndirmişdir. Fərmana uyğun olaraq mühüm qanunlar qəbul edilmiş, o cümlədən cəza siyasəti humanistləşdirilmiş, “Elektron Məhkəmə” informasiya sisteminin bütün ölkəni əhatə etməsi üçün tədbirlər görülmüş, karantin şəraitində İKT-lər tətbiq olunmaqla, məhkəmə proseslərində video formatdan geniş istifadə olunmuşdur. Yeni regional inzibati və kommersiya məhkəmələri təsis

edilmiş, vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması üçün işlək mexanizmlər yaradılmış, məhkəmələrin və hakimlərin təminatı gücləndirilmişdir.

İclasda həmçinin bildirilmişdir ki, Fərmanın icrası çərçivəsində hakimlərin fəaliyyətinin hərtərəfli və prinsiplial qiymətləndirilməsi məqsədilə yeni Qaydalar təsdiq edilmiş, onun elektron proqram təminatı hazırlanmışdır. Həmin Qaydalara uyğun olaraq 120-dək hakimin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi məqsədilə ali, apellyasiya və digər müvafiq məhkəmələrin rəyləri, Ədliyyə Nazirliyinin məlumatları, sair aidiyyəti materiallar toplanılıb, zəruri təhlillər aparılıb və yekun rəylər hazırlanaraq Şüranın müzakirəsinə çıxarılmışdır.

İclasda yeni məhkəmələrin yaradılması və hərbi məhkəmələrin ərazi yurisdiksiyasının təkmilləşdirilməsi ilə bağlı məhkəmələrin ərazi yurisdiksiyasına dəyişikliklərin edilməsi barədə qərarlar qəbul edilmişdir.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ**

4700000000

053-2021

Yığılmağa verilmiş: 09.06.2021.

Çapa imzalanmış: 11.06.2021.

Formatı 70x100 1/8 “Tayms” qarnituru.

Ofset çap üsulu. Ofset kağızı. Həcmi 5,5 ç.v.

Sifariş № 323. Tiraj 100 nüsxə.

“Əcəmi” Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyi.

Naxçıvan şəhəri, Təbriz küçəsi, 1.